

UZASADNIENIE

I. Cel i zakres projektowanej nowelizacji

Celem opracowania projektowanej ustawy o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw jest wyeliminowanie problemów zidentyfikowanych w trakcie stosowania przepisów w zakresie ochrony przyrody. Ujęte w projekcie zmiany dotyczą głównie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2026 r. poz. 13), zwanej dalej „uop” lub „ustawą o ochronie przyrody”. Projekt zakłada ponadto zmiany w szeregu innych ustaw powiązanych tematycznie.

Poszczególne rozwiązania niniejszego projektu opracowano na podstawie oceny funkcjonowania obowiązujących przepisów oraz na podstawie zgłaszanych uwag związanych z funkcjonowaniem i interpretacją przepisów prawnych.

Projektowane zmiany w uop dotyczą czterech głównych obszarów:

- 1) przepisów regulujących zasady funkcjonowania i tworzenia form ochrony przyrody;
- 2) przepisów regulujących szczegółowe zasady funkcjonowania parków narodowych;
- 3) przepisów regulujących zasady monitoringu przyrodniczego i sprawozdawania się Polski z wykonania środków podjętych na podstawie przepisów Unii Europejskiej w zakresie ochrony przyrody;
- 4) przepisów dotyczących ochrony dzikiej flory i fauny regulowanych przepisami Konwencji o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem, sporządzonej w Waszyngtonie dnia 3 marca 1973 r. (Dz. U. z 1991 r. poz. 112, z późn. zm.), zwanej dalej „CITES”.

W części dotyczącej przepisów regulujących zasady funkcjonowania i tworzenia form ochrony przyrody należy wskazać, że obecne regulacje zawarte w ustawie o ochronie przyrody nie zapewniają wystarczająco skutecznych narzędzi ochrony przyrody. Szereg rozwiązań obowiązuje od ponad 20 lat i nie był przedmiotem gruntownej weryfikacji i uaktualnienia od czasu wejścia w życie tej ustawy. Część rozwiązań okazała się w praktyce niewystarczająca lub nie pozwala na skuteczne zarządzanie i ochronę obszarów chronionych.

W zakresie funkcjonowania parków narodowych zaistniała potrzeba uzupełnienia i doprecyzowania przepisów w zakresie wymagań i kompetencji dotyczących dyrektora parku narodowego i zastępcy dyrektora parku narodowego; wprowadzenia zmian i doprecyzowania zasad gospodarowania nieruchomościami przez parki narodowe, zmiany regulacji dotyczących pobierania opłat za wstęp i udostępnianie obszaru parku narodowego oraz wprowadzenia kompleksowych regulacji dotyczących funkcjonowania Straży Parku zaliczanej do Służby Parku Narodowego.

W części dotyczącej przepisów regulujących zasady monitoringu przyrodniczego i składania sprawozdań przez Rzeczpospolitą Polską z wykonania środków podjętych na podstawie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, zwanej dalej „dyrektywą ptasią”, oraz dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, zwanej dalej „dyrektywą siedliskową”, jak również przepisów wskazujących organ odpowiedzialny za zarządzanie i udostępnianie sprawozdawanymi danymi zgodnie z dyrektywą 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 marca 2007 r. ustanawiającą infrastrukturę informacji przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej, zwaną dalej „dyrektywą INSPIRE”, oraz zgodnie z rozporządzeniem wykonawczym Komisji (UE) 2023/138 z dnia 21 grudnia 2022 r. ustanawiającym wykaz szczególnych zbiorów danych o wysokiej wartości oraz warunki ich publikacji i ponownego wykorzystania, zwanym dalej

„rozporządzeniem Komisji 2023/138”; w aktualnie obowiązującym stanie prawnym brakuje określenia, który organ jest właściwy do przekazywania ww. sprawozdań oraz do ich udostępniania zgodnie z dyrektywą INSPIRE i rozporządzeniem Komisji 2023/138, stąd konieczne jest dookreślenie organu odpowiedzialnego za opracowanie i przedłożenie Komisji Europejskiej ww. sprawozdań oraz ich późniejsze udostępnianie; wymagane jest ponadto zabezpieczenie środków finansowych na realizację zadań związanych ze sprawozdawczością i zapewnienia jednorodności danych.

W zakresie regulacji CITES obecnie zidentyfikowano zbyt szeroki zakres rejestracji gatunków zwierząt objętych CITES, problemy w zakresie dokumentowania i monitorowania obrotu okazami CITES, konieczność uregulowania kwestii rejestracji podmiotów prowadzących działalność w zakresie produkcji i obrotu kawiozem, a także potrzebę uporządkowania kwestii przestępstw i wykroczeń stypizowanych w uop.

Projektowana ustawa ma na celu wyeliminowanie problemów występujących przy realizacji ww. zagadnień.

II. Zasady funkcjonowania i tworzenia form ochrony przyrody

1. Zmiany w przepisach ogólnych ustawy o ochronie przyrody

Zmiany w art. 4 dotyczą zasad udostępniania form ochrony przyrody oraz odpowiedzialności sprawujących nadzór nad poszczególnymi formami w tym zakresie. Doprecyzowano, że formy ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-9, mogą być udostępniane w sposób, który nie wpłynie negatywnie na wartości lub walory, dla których je utworzono, a sprawujący nadzór nad obszarowymi formami ochrony przyrody nie ponoszą odpowiedzialności za wypadki na obszarze tych form, w tym za szkodę na osobie lub mieniu będącą skutkiem wypadku, jeżeli wypadek jest następstwem działania sił przyrody lub gdy doszło do niego wyłącznie z winy uszkodzonego lub osoby trzeciej, za którą sprawujący nadzór nie ponosi odpowiedzialności.

W projekcie proponuje się dostosowanie przepisów ustawy do obecnie obowiązującego nazewnictwa odnośnie do Unii Europejskiej. Zgodnie z obecnym brzmieniem art. 4a uop ilekroć w ustawie o ochronie przyrody mowa jest o Wspólnocie rozumie się przez to Wspólnoty Europejskie. Termin „Wspólnoty Europejskie” odnosił się do Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali, Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej oraz Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej, jednak stracił on aktualność w związku ze zmianami organizacyjnymi wprowadzonymi wraz z wejściem w życie Traktatu z Lizbony zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzonego w Lizbonie w dniu 13 grudnia 2007 r. i zastąpieniem Wspólnot przez Unię Europejską. Jednakże wiele pojęć stosowanych w uop z zakresu dyrektywy siedliskowej o ugruntowanym już znaczeniu zawiera wciąż wyraz „Wspólnota”. W związku z tym konieczne jest zastąpienie pojęcia „Wspólnoty Europejskie” jedynie w art. 4a przez pojęcie „Unia Europejska” w celu zachowania spójności, także pod względem nazewnictwa, z istniejącym obecnie systemem unijnym.

Zmiany w art. 5 dotyczą definicji ustawowych. Są to zmiany w dużej mierze zmiany doprecyzowujące lub porządkujące, odnoszące się do kwestii ochrony gatunkowej. Doprecyzowano między innymi, że azyl dla zwierząt może przetrzymywać oprócz gatunków CITES, gatunków chronionych i gatunków niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi, także inwazyjne gatunki obce stwarzające zagrożenie dla Unii lub inwazyjne gatunki obce stwarzające zagrożenie dla Polski (a nie wszystkie gatunki obce). W przypadku pozostawienia obecnego przepisu mogłaby zajść sytuacja, gdy w azylach dla zwierząt utworzonych na podstawie ustawy o ochronie przyrody byłyby przetrzymywane zwierzęta, które nie stanowią obecnie zagrożenia dla środowiska przyrodniczego, jak np. króliki, chomiki syryjskie czy kawie domowe (świnki morskie), co mogłoby doprowadzić do nadmiernego obciążenia azyli

i uniemożliwić przetrzymywanie w nich zwierząt pozostałych gatunków, o których mowa w art. 5 pkt 1e lit. b-d uop.

2. Tworzenie rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych oraz zakazy w parkach narodowych, rezerwatach przyrody, parkach krajobrazowych i obszarach chronionego krajobrazu

W zakresie przepisów dotyczących wyznaczania rezerwatów, w stosunku do obowiązujących przepisów, przeredagowano delegację ustawową, na podstawie której regionalni dyrektorzy ochrony środowiska wyznaczają rezerwaty. W nowym brzmieniu wskazano wprost, że w akcie należy określić powierzchnię rezerwatu, natomiast zrezygnowano z określania położenia. Przez położenie rozumiano najczęściej położenie administracyjne, a więc określenie na terenie jakich jednostek administracyjnych znajduje się rezerwat. Kwestia ta jest jednak zbędna, biorąc pod uwagę, że w akcie określa się granice rezerwatu. Położenie rezerwatu względem jednostek administracyjnych jest zatem wtórne wobec granic rezerwatu i może być zmienne w związku ze zmianami administracyjnymi, tym samym jest zasadne zrezygnowanie z określania w akcie powyższej kwestii. Jednocześnie zrezygnowano w określaniu w akcie sprawującego nadzór na rezerwatem na rzecz przesądzenia tej kwestii na poziomie ustawy poprzez dodanie ust. 7 do art. 13, zgodnie z którym nadzór nad rezerwatem przyrody sprawuje właściwy regionalny dyrektor ochrony środowiska. Dodatkowo uregulowano kwestię rezerwatów położonych na terenie więcej niż jednego województwa poprzez dodanie w art. 13 ust. 3f, zgodnie z którym w takim przypadku zarządzenie w sprawie rezerwatu przyrody będą wydawać wspólnie regionalni dyrektorzy ochrony środowiska, na których obszarze działania znajdują się części tego rezerwatu lub otuliny. Doprecyzowano także dodatkowe sytuacje obowiązkowego opiniowania przez regionalną radę ochrony przyrody, co będzie miało miejsce w przypadku zmiany celów ochrony rezerwatu przyrody, zmiany granic rezerwatu przyrody, związanych z jego powiększeniem lub zmniejszeniem oraz likwidacji rezerwatu przyrody. Przesłanki zmniejszenia obszaru rezerwatów przyrody oraz likwidacji rezerwatów przyrody przeniesiono do odrębnego ustępu, zastrzegając jednocześnie, że działania takie będą mogły być podjęte tylko w razie bezpowrotnej utraty wartości lub walorów rezerwatu lub utworzenia na jego terenie parku narodowego lub innego rezerwatu przyrody.

Proponuje się także dodanie do ustawy art. 13a, który będzie podstawą do tworzenia lub powiększania rezerwatów przyrody na wniosek właściciela nieruchomości, na obszarze której rezerwat przyrody miałby być utworzony lub powiększony. Zgodnie z proponowanym art. 13a ust. 3 regionalny dyrektor ochrony środowiska, w terminie 3 miesięcy od dnia otrzymania wniosku, będzie zobligowany do poinformowania wnioskodawcy o planowanym sposobie i terminie rozpatrzenia wniosku, przy czym nie jest to równoznaczne z utworzeniem samego rezerwatu, ponieważ działania z tym związane mogą wymagać wizji terenowej w odpowiednim czasie oraz konsultacji z innymi podmiotami, w szczególności regionalną radą ochrony przyrody. Jednocześnie uregulowano sytuacje, gdy dany obszar nie spełnia kryteriów uznania za rezerwat przyrody, ale spełnia kryteria ustanowienia użytku ekologicznego albo zespołu przyrodniczo-krajobrazowego. W takim przypadku regionalny dyrektor ochrony środowiska będzie przekazywał wniosek właściwej radzie gminy, która będzie musiała rozpatrzyć wniosek w trybie przewidzianym w nowo projektowanym art. 44a. Dodatkowo przesądzono, że w przypadku utworzenia lub powiększenia rezerwatu przyrody na podstawie wniosku właściciela nieruchomości nie będą miały zastosowania przepisy art. 129-134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2025 r. poz. 647) dotyczące roszczeń w związku z ograniczeniem sposobu korzystania z nieruchomości.

Jednocześnie proponuje się także dodanie art. 13b, który umożliwi regionalnym dyrektorom ochrony środowiska wyznaczanie stref ochronnych zwierząt łownych na obszarach graniczących z rezerwatami przyrody, jeżeli będzie to uzasadnione potrzebą celu ochrony rezerwatu przyrody. Rozwiązania w tym

zakresie są wzorowane na obecnie obowiązujących przepisach dotyczących analogicznych stref utworzonych w otulinach parków narodowych. W przypadku rezerwatów przyrody takie strefy także mogą być konieczne do utworzenia szczególnie w przypadku rezerwatów faunistycznych utworzonych dla ochrony ptaków. W obecnym stanie prawnym utworzenie takiego rezerwatu może nie być bowiem wystarczające dla ochrony danego terenu i występujących tam populacji ptaków w przypadku braku wpływu na polowania odbywające się przy granicy rezerwatu. Wyznaczenie strefy ochronnej umożliwi określenie m.in. sposobów utrzymania właściwej liczebności i struktury populacji poszczególnych gatunków zwierząt łownych, co pozwoli właściwie chronić przyrodę rezerwatu.

Projekt przewiduje szereg zmian dotyczących reżimu ochronnego parków narodowych i rezerwatów przyrody, w tym zakresu zakazów obowiązujących ww. formach ochrony przyrody oraz odstępstw od tych zakazów.

Obecnie ustawa o ochronie przyrody (art. 15 ust. 1 pkt 4) zakazuje bezwzględnie polowań w parkach narodowych, natomiast w przypadku rezerwatów przyrody zakaz ten nie dotyczy obszarów wyznaczonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych ustanowionych dla rezerwatu przyrody, zatem ustawa dopuszcza możliwość polowań w rezerwatach. Proponuje się zmianę w tym zakresie i objęcie bezwzględnym zakazem także rezerwatów przyrody. Rezerwaty przyrody stanowią ok. 0,6% powierzchni Polski. Z założenia zostały one utworzone dla ochrony obszarów w stanie naturalnym lub mało zmienionym i mają chronić one całą przyrodę znajdującą się w tych obszarach (w przypadku rezerwatów przyrody wyznaczany jest główny cel ochrony, jednakże w związku z obowiązującymi zakazami stanowią one swego rodzaju rezerwuary różnorodności biologicznej, w związku z czym cała przyroda podlega tu szczególnej trosce i ochronie). Tym samym brak jest uzasadnienia dla dopuszczenia możliwości polowań w rezerwatach przyrody. Jednocześnie należy wskazać, że w mocy pozostają przepisy art. 15 ust. 3, 4 i 5 uop umożliwiające uzyskanie indywidualnego odstępstwa od zakazów. W przypadku zakazu pozyskiwania, niszczenia lub umyślnego uszkodzenia roślin oraz grzybów (art. 15 ust. 1 pkt 5) proponuje się doprecyzowanie, że zakaz ten dotyczy dziko występujących roślin oraz grzybów a nie wszystkich, ponieważ na terenie parków narodowych i rezerwatów znajdują się także prywatne grunty rolne w gospodarczym użytkowaniu i zakaz w obecnym brzmieniu obejmuje także zbiór roślin i grzybów uprawnych, co nie znajduje uzasadnienia.

W przypadku zakazu użytkowania, niszczenia, umyślnego uszkodzenia, zanieczyszczenia i dokonywania zmian obiektów przyrodniczych, obszarów oraz zasobów, tworów i składników przyrody (art. 15 ust. 1 pkt 6) proponuje się jego podział na dwa odrębne zakazy. Zmiana ta ma jedynie charakter redakcyjny i umożliwia także inne zmiany dotyczące reżimu ochronnego dla obszarów objętych ochroną krajobrazową.

W przypadku zakazu palenia ognisk i wyrobów tytoniowych oraz używania źródeł światła o otwartym płomieniu (art. 15 ust. 1 pkt 10) proponuje się jego rozszerzenie o inne źródła otwartego ognia, co wynika z wcześniejszego nieuwzględnienia w zakazie m.in. możliwości palenia grilli czy różnego rodzaju kuchenek gazowych, co również znacznie zwiększa ryzyko pożarowe.

W przypadku zakazu wprowadzania psów (art. 15 ust. 1 pkt 16) proponuje się z jednej strony jego rozszerzenie na inne zwierzęta domowe, a z drugiej doprecyzowanie i rozbudowę katalogu odstępstw od tego zakazu. W obecnym stanie prawnym zakaz ten nie obejmuje miejsc wyznaczonych w planie ochrony, psów pasterskich wprowadzanych na obszary objęte ochroną czynną, na których plan ochrony albo zadania ochronne dopuszczają wypas oraz psów asystujących w rozumieniu art. 2 pkt 11 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 913). Proponuje się doprecyzowanie, że w przypadku psów pasterskich będą one mogły być wprowadzane w ramach dozoru stad zwierząt, a także dodanie odstępstwa dla psów będących zwierzętami wykorzystywanymi do celów specjalnych w rozumieniu

art. 4 pkt 20 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2023 r. poz. 1580), tj. zwierzętami, których profesjonalna tresura oraz używanie odbywa się na podstawie odrębnych przepisów, regulujących szczegółowe zasady działania jednostek Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Agencji Wywiadu, Policji, Straży Granicznej i innych formacji podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, Krajowej Administracji Skarbowej, ratownictwa oraz regulujących zasady szkolenia i wykorzystania psów – przewodników osób ociemniałych.

W przypadku zakazu organizacji imprez rekreacyjno-sportowych (art. 15 ust. 1 pkt 27) proponuje się jego doprecyzowanie i wskazanie nowego katalogu imprez objętych zakazem, zgodnie z którym przedmiotowy zakaz dotyczyłby imprez rekreacyjnych, sportowych, handlowych lub rozrywkowych lub sportowych.

Dodatkowo dodaje się do katalogu zakazów zakaz wykonywania lotów bezzałogowymi statkami powietrznymi (dronami). Loty dronami generują hałas i powodują niepokojenie zwierząt, jednocześnie mogą być wykonywane przez osobę znajdującą się poza granicami parku narodowego lub rezerwatu przyrody. Wobec coraz powszechniejszego używania dronów w celach rekreacyjnych, zasadne jest zatem uzupełnienie ustawy o przedmioty zakaz.

W pozostałych przypadkach zmiany mają charakter porządkowy i polegają na usunięciu z brzmienia zakazu sformułowań wyłączających dany zakaz w przypadku zgody dyrektora parku narodowego albo regionalnego dyrektora ochrony środowiska, ponieważ kwestia odstępstwa w formie decyzji uregulowana jest w innych przepisach ustawy i sformułowania te są zbędne.

Poprzez dodanie ust. 2a w art. 15 wprowadzane są dodatkowe odstępstwa dla zakazów, o których mowa w ust. 1 pkt 15, 17, 18, 21, 24 i 28, w przypadku osób wykonujących czynności służbowe, w tym m.in. pracowników wybranych instytucji ochrony przyrody, pracowników Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, a także osób wykonujących działania na zlecenie tych podmiotów. Wprowadzany przepis ma za zadanie uregulowanie sytuacji przebywania na obszarze parku narodowego lub rezerwatu przyrody osób wykonujących czynności służbowe. Obecnie w przypadku tych obszarów chronionych, w ich części objętej ochroną ścisłą i czynną, przebywanie osób w związku z prowadzeniem czynności służbowych jest możliwe, gdy wykonują one czynności wskazane w zadaniach ochronnych lub planie ochrony, bądź wykonują działania na podstawie indywidualnej decyzji.

Proponowany przepis wychodzi więc naprzeciw potrzebom związanym z koniecznością wypełniania czynności służbowych. Niemniej jednak, organy odpowiedzialne za zarządzanie parkami narodowymi lub rezerwatami przyrody powinny posiadać informacje o przebywaniu, bądź możliwym przebywaniu osób wykonujących czynności służbowe. W przypadku gdy takie czynności wykonywane są regularnie, istnieje możliwość podpisania porozumienia długookresowego pomiędzy podmiotem zarządzającym a organem wykonującym czynności służbowe, które ureguje sposób kontaktowania się itp. i zrationalizuje obowiązek powiadamiania dyrektora parku narodowego lub regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Z uwagi na ochronę zasobów przyrodniczych parku narodowego konieczne jest powiadomienie dyrektora parku o terminie przebywania na jego obszarze.

Z kolei dodanie ust. 2b zwolni z zakazu używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego, uprawiania sportów wodnych i motorowych, pływania i żeglowania statki płynące szlakiem żeglownym po śródlądowych drogach wodnych, wyznaczonych zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne.

W stosunku do obowiązujących przepisów proponuje się także nowe zasady dotyczące ochrony obszarów objętych ochroną krajobrazową w parkach narodowych i rezerwach przyrody. Zgodnie z art. 15 ust. 2 pkt 5 w obszarach takich nie obowiązują żadne zakazy w trakcie ich gospodarczego

wykorzystywania przez jednostki organizacyjne, osoby prawne lub fizyczne oraz wykonywania prawa własności, zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego. Proponuje się usunięcie takiego ogólnego odstępstwa i dodanie w jego miejsce ust. 2c i 2d, zgodnie z którymi odstępstwo ustawowe dotyczyłoby tylko części zakazów (zakazy, o których mowa w ust. 1 pkt 5, 6a, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 23, 24 i 25), natomiast w przypadku działań najbardziej ingerujących lub potencjalnie oddziałujących na środowisko przyrodnicze konieczne byłoby uzyskanie decyzji ministra właściwego do spraw środowiska albo Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (zakazy, o których mowa w ust. 1 pkt 1, 6, 7, 8, 9, 19, 22), o ile działania takie nie spowodowałyby negatywnego oddziaływania na przyrodę parku narodowego albo rezerwatu przyrody. Należy bowiem wskazać, że w obecnym stanie prawnym, w przypadku spełnienia przesłanek z art. 15 ust. 2 pkt 5 na obszarach objętych ochroną krajobrazową w parkach narodowych i rezerwach przyrody de facto nie obowiązują żadne zakazy, w tym zakaz budowy obiektów budowlanych, zakaz zmiany stosunków wodnych, czy zakaz pozyskiwania skał, a więc obszary takie mają mniejszy reżim ochronny niż parki krajobrazowe czy obszary chronionego krajobrazu, gdzie takie zakazy są wprowadzane bezwzględnie i bez możliwości uzyskania odstępstwa.

Projekt przewiduje także modyfikacje systemu wydawania decyzji zezwalających na odstępstwa od zakazów obowiązujących w parkach narodowych i rezerwach przyrody. W szczególności wskazano wprost, że działania uzasadnione celami edukacyjnymi, kulturowymi, turystycznymi, rekreacyjnymi lub sportowymi lub celami kultu religijnego nie mogą wiązać się z koniecznością realizacji inwestycji. Dodatkowo uchylono przepisy pozwalające zwolnić z zakazu inwestycje celu publicznego o nieliniowym charakterze związanych z ochroną ludności przed powodzią i suszą, tym samym przywraca się stan prawny sprzed nowelizacji dokonanej przez ustawę z dnia 13 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1890). W ocenie projektodawcy nie ma uzasadnienia dla budowy zbiorników retencyjnych na obszarach form ochrony przyrody o najwyższym poziomie ochrony. Postulat budowy zbiorników retencyjnych na terenie rezerwatów i parków narodowych, uzasadniający poprzednią nowelizację ustawy o ochronie przyrody, wydaje się sprzeczny z obecną wiedzą naukową i polityką rozwoju niebiesko-zielonej infrastruktury opartej na rozwiązaniach przyrodniczych. Do chwili obecnej uchylany przepis nie został nigdy wykorzystany.

Jednocześnie przesądzono w proponowanym art. 15 ust. 5a, że dyrektor parku narodowego może zezwolić na odstępstwa od wybranych zakazów, jeżeli jest to uzasadnione wykonywaniem badań naukowych i nie spowoduje to negatywnego oddziaływania na przyrodę parku narodowego.

W chwili obecnej art. 15 ustawy o ochronie przyrody zawiera dwie jednostki redakcyjne oznaczone jako ust. 6. Jedna z nich dotyczy organizowania i prowadzenia szkoleń ratowników górskich i psów ratowniczych i została dodana przez art. 49 pkt 2 ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie i ratownictwie w górach i na zorganizowanych terenach narciarskich (Dz. U. z 2022 r. poz. 1425, z późn. zm.) z dniem 31 grudnia 2011 r. Druga określa, że zezwolenie na odstępstwo od zakazów wymienionych w ust. 1 art. 15 wydaje się na czas określony nie dłuższy niż 5 lat i została dodana przez art. 1 pkt 8 lit. c ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1337) zmieniającej ustawę o ochronie przyrody z dniem 1 stycznia 2012 r. Uzasadnione jest usunięcie ww. nieprawidłowości, w związku z czym proponuje się oznaczenie treści drugiego z ww. ust. 6 jako ust. 6a.

W art. 15 ust. 1 pkt 10, 13, 15–18, 21 i 23 ustawy o ochronie przyrody wskazane są zakazy dotyczące przebywania na terenie parku narodowego i rezerwatu przyrody, a także organy (dyrektor parku narodowego i regionalny dyrektor ochrony środowiska) ustanawiające odstępstwa od nich, polegające na wyznaczeniu miejsc udostępnianych, szlaków, tras narciarskich, akwenów i dróg, po których można

się poruszać. Ponieważ ww. przepisy wskazują ogólnie na kompetencje ww. organów i nie określają formy ich wykonywania, uzasadnione jest jej dookreślenie przynajmniej w przypadku rezerwatów przyrody. Dodawany art. 15a będzie określał, że wyznaczenie w rezerwacie przyrody ww. obszarów jest dokonywane przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, które może regulować dodatkowo inne kwestie istotne dla korzystania z miejsc, szlaków, tras narciarskich, akwenów i dróg, m.in. warunki i sposoby korzystania z nich, czy maksymalną liczbę osób mogących przebywać na nich jednocześnie. W przypadku parków narodowych szlaki i trasy narciarskie wyznaczane są przez dyrektora parku narodowego w formie zarządzenia. Upoważnienie do wydania zarządzenia wynika z treści art. 8e ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, który stanowi, że „Dyrektor parku narodowego realizuje ustalenia planu ochrony lub zadań ochronnych oraz wydaje zarządzenia dotyczące funkcjonowania parku narodowego, w tym określające sposoby udostępniania obszarów parku narodowego.”. W planie ochrony lub w przypadku braku tego dokumentu, w zadaniach ochronnych wskazuje się obszary i miejsca udostępniane dla celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych, amatorskiego połowu ryb i rybactwa oraz określa się sposoby ich udostępniania oraz cel udostępnienia.

Zmiany w art. 16 ustawy obejmują modyfikację delegacji ustawowej do tworzenia parków krajobrazowych, przy czym zmiana ma na celu uspojnienie zakresu aktu wyznaczającego z aktami dla innych form ochrony przyrody, a także dodanie przesłanki do likwidacji albo zmniejszenia parku krajobrazowego związanej z utworzeniem na jego terenie parku narodowego. Pozostałe zmiany w art. 16 wiążą się ze zmianą formuły współdziałania z organem gminnym przy tworzeniu oraz parków krajobrazowych i wydawaniu innych aktów z nimi związanych. Projekt przewiduje w tym zakresie zmianę z uzgadniania projektów aktów z radami gmin na opiniowanie. W związku z powyższym zbędny staje się ust. 4c w art. 16, który wskazywał na przesłanki dla odmowy uzgodnienia projektu aktu przez radę gminy.

Obecne regulacje ustawy w sprawie wyznaczania parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu przewidują uzgodnienie uchwał wyznaczających te formy ochrony przyrody przez rady gmin. Rozwiązanie to powoduje paraliż procesu legislacyjnego i należy je uznać za dające zbyt duże uprawnienie samorządu lokalnego względem samorządu wojewódzkiego, który tym samym podlega nadmiernemu ograniczeniu. W szczególności mimo ograniczonego katalogu przypadków umożliwiających radom gmin odmowę uzgodnienia projektu uchwały wyłącznie w przypadku, gdy przyjęcie uchwały prowadziłyby do ograniczenia możliwości rozwojowych gmin, w praktyce rady gmin nadużywają tej możliwości i odmawiają uzgodnienia bez podstaw merytorycznych. Często uzasadnienie do uchwały odmawiającej uzgodnienia jest lakoniczne i nacechowane brakiem znajomości przepisów. Przykładem może być nieuzgodnienie przez gminę Rzgów oraz gminę Zagórów (treści uzasadnienia tożsame – identyczne) projektu uchwały w sprawie Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego. W uzasadnieniu gminy wskazują, że „zapisy projektu uchwały w sprawie Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego są zbyt rygorystyczne, mogą skutkować negatywnymi opiniami Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu na etapie postępowań dotyczących ocen oddziaływania na środowisko [...]”, przy czym należy wskazać, że powyższe opinie dotyczyły projektu uchwały, która regulowała zasady ochrony parku, dla którego obecnie brak jest jakichkolwiek zakazów – tym samym park, mimo że istnieje jako forma ochrony przyrody, to jednak nie obowiązują na jego terenie żadne ograniczenia, tym samym nie pełni żadnej roli ochronnej. Projekt uchwały przewidywał wprowadzenie na terenie parku zakazów, zgodnie z art. 17 ustawy o ochronie przyrody, jednak postawa obu gmin skutkuje brakiem możliwości przyjęcia uchwały, a tym samym uniemożliwia wypełnienie zobowiązań ustawowych dotyczących ochrony przyrody i krajobrazu przez samorząd wojewódzki. Powyższy problem dotyczy także obszarów chronionego krajobrazu – przykładowo w województwie wielkopolskim funkcjonują 34 obszary chronionego krajobrazu, jednak większość z nich nie ma

aktualnie obowiązującego aktu regulującego ich status i reżim ochronny, a nawet ich granice, ponieważ gminy blokują przyjmowanie uchwał w sprawie tych obszarów. W procesie uzgodnieniowym bardzo często żądania gminy dotyczą wyłączenia z granic obszaru chronionego krajobrazu konkretnych terenów – często zlokalizowanych wewnątrz granic obszaru – powołując się na potrzebę realizacji ustaleń studium oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy, pomimo że konstrukcja uchwały (wprowadzone odstępstwa od zakazów) umożliwi swobodne gospodarowanie na danym terenie zgodnie z ustaleniami dokumentów planistycznych. Wyłączenie z granic obszaru chronionego krajobrazu części jego terenów jest równoznaczne ze zmniejszeniem formy ochrony przyrody w tym miejscu, a zgodnie z ustawą o ochronie przyrody likwidacja lub zmniejszenie obszaru chronionego krajobrazu następuje wyłącznie z powodu bezpowrotnej utraty wyróżniającego się krajobrazu o zróżnicowanych ekosystemach i możliwości zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, co nie ma miejsca w tych przypadkach. Przykładem takiej sytuacji jest choćby nieuzgodnienie uchwały w sprawie obszaru chronionego krajobrazu Dolina Wełny i Rynna Gołaniecko-Wągrowiecka.

Projekt ustawy przewidujący opiniowanie przez rady gmin uchwał w sprawie parków krajobrazowych oraz obszarów chronionego krajobrazu zamiast uzgadniania przewiduje jednocześnie dedykowany gminom mechanizm zaskarżania uchwał sejmiku przez radę gminy do sądu administracyjnego.

Dodatkowo uregulowano kwestię parków krajobrazowych położonych na terenie więcej niż jednego województwa poprzez dodanie ust. 3a, zgodnie z którym takich przypadkach uchwałę w sprawie parku będą mogły podjąć wspólnie sejmiki województw, na których obszarze działania znajdują się części tego parku.

Zmiana w art. 16 ust. 7 dotyczy jedynie doprecyzowania zakresu aspektów branych pod uwagę w procedurze uzgadniania dokumentów planistycznych. W obecnym brzmieniu przepis ten wskazuje, że ustalenia planów badane są z punktu widzenia wpływu na ochronę przyrody parku krajobrazowego. Po wejściu w życie zmiany brany będzie pod uwagę wpływ także na walory krajobrazowe parku. Jednocześnie, aby wzmocnić rolę dyrektora parku krajobrazowego w procedurach planistycznych, dodaje się ust. 8, zgodnie z którym do wystąpienia o uzgodnienie regionalnego dyrektora ochrony środowiska będzie trzeba dołączyć opinię właściwego dyrektora parku krajobrazowego albo dyrektora zespołu parków krajobrazowych.

Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 2 ustawy o ochronie przyrody w parku krajobrazowym może być wprowadzony zakaz umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i łowieckiej. Ww. zakaz należy uznać za zbędny (eliminacja chronionych gatunków i tak wymaga uzyskania decyzji indywidualnej) i nieracjonalny (dotyczy wszystkich dziko występujących zwierząt, w tym także owadów), wobec czego w projekcie przewidziano jego modyfikację. Po zmianie zakaz ten dotyczyć będzie umyślnego niszczenia nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu zwierząt oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej. W zakresie zwierząt łownych, na ww. obszarach możliwa będzie dalsza gospodarka łowiecka prowadzona na podstawie ustawy z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (Dz. U. z 2025 r. poz. 539).

Z kolei w przypadku dotychczasowego zakazu używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego na otwartych zbiornikach wodnych (art. 17 ust. 1 pkt 14) proponuje się jego rozszerzenie także na rzeki.

Zmodyfikowano również katalog zakazów możliwych do wprowadzenia na terenie stref ochrony

krajobrazu przez połączenie dotychczasowego ust. 1a pkt 1 i 2, a także dodanie w tym katalogu zakazów związanych z lokalizowaniem ogrodzeń, reklam wielkoformatowych, pomostów i przystani, a także tworzeniem zadrzewień i zalesianiem. Jednocześnie rozszerzono możliwość wprowadzania zakazów z ust. 1a na strefy ochrony przyrody, które to strefy także będą mogły być tworzone w parkach krajobrazowych. W zakresie zakazu lokalizowania ogrodzeń, wprowadzono zastrzeżenie wyłączające z zakazu grodzenie upraw w celu ochrony przed zwierzyną, z zastrzeżeniem, że działania te muszą stanowić element działań podejmowanych w ramach racjonalnej gospodarki leśnej.

Zmiana w art. 17 ust. 3 ma charakter porządkowy i wiąże się z dostosowaniem brzmienia przepisu do nazewnictwa używanego na gruncie ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2024 r. poz. 1112, z późn. zm.), natomiast sam zakres odstępstwa nie ulega zmianie.

Dodatkowo w art. 17 ustawy o ochronie przyrody dodano odstępstwa od zakazu budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych naturalnych zbiorników wodnych, a także zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodnoprawnym (dodanie art. 17 ust. 3b). Obecnie obowiązujące przepisy ustawy o ochronie przyrody umożliwiają wprowadzenie powyższego zakazu na terenie całego parku krajobrazowego, jak i na jego części, pozwalają także określać odległości mniejsze niż 100 m, w sposób prowadzący do zwiększenia swobody w zakresie zagospodarowania i użytkowania terenu. Niemniej w praktyce w większości zakaz ten wprowadzony jest na terenie całego parku krajobrazowego i w maksymalnym zakresie. Powyższe powoduje nadmierne ograniczenia w prawie korzystania z nieruchomości, zwłaszcza gdy uniemożliwia uzupełnienie zabudowy na terenie już zabudowanym. Z uwagi na powyższe proponuje się dodanie w ustawie o ochronie przyrody dodatkowego odstępstwa dla przedmiotowego zakazu, tak aby przedmiotowy zakaz nie dotyczył tych sytuacji, w których realizacja nowych obiektów budowlanych nie będzie miała negatywnego wpływu na walory przyrodnicze i krajobrazowe, a pozwoli na większą swobodę w zakresie korzystania z prawa własności. Analogiczną zmianę zaproponowano w art. 24 dotyczącym analogicznego zakazu wprowadzanego na terenie obszarów chronionego krajobrazu.

W zakresie odstępstw od zakazu używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego dodano do niego działania, o których mowa w art. 112a (działania realizowane przez organy ochrony przyrody, służby ochrony przyrody i organy Inspekcji Ochrony Środowiska lub przez inne podmioty na podstawie upoważnienia tych organów), oraz badania naukowe, o ile zgodę na prowadzenie działań lub badań za pomocą łodzi motorowych lub innego sprzętu motorowego wyraził dyrektor parku krajobrazowego albo dyrektor zespołu parków krajobrazowych. Zgoda nie dotyczy prowadzenia ww. działań lub badań, ale użycia łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego na otwartych zbiornikach wodnych.

Wprowadzone zmiany w art. 17 ust. 1 i art. 24 ust. 1 wynikają z konieczności zabezpieczenia walorów przyrodniczych lub krajobrazowych w przypadku tych parków krajobrazowych oraz obszarów chronionego krajobrazu, dla których nie obowiązują przepisy wydane na podstawie art. 16 ust. 3 albo art. 23 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody. Do czasu wydania takich przepisów i wskazania w nich, które z zakazów możliwych do wprowadzenia na terenie parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu obowiązują na terenie danego parku albo obszaru, powinny obowiązywać wszystkie zakazy z katalogu w art. 17 ust. 1 albo art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody w celu ochrony danego parku albo obszaru.

W przypadku przepisów dotyczących wyznaczenia i funkcjonowania obszarów chronionego krajobrazu (art. 23 i art. 24) projekt przewiduje analogiczne zmiany jak dla parków krajobrazowych omówione

powyżej, przy czym przesłanką do likwidacji albo zmniejszenia obszaru chronionego krajobrazu będzie utworzenie na jego terenie parku narodowego lub parku krajobrazowego. Przesądzone także na poziomie ustawy, że nadzór nad obszarem chronionego krajobrazu sprawuje właściwy marszałek województwa, a w przypadku obszaru chronionego krajobrazu położonego na terenie więcej niż jednego województwa właściwi marszałkowie województw.

3. Planowanie ochrony w parkach narodowych, rezerwach przyrody, parkach krajobrazowych i obszarach chronionego krajobrazu

W zakresie planowania ochrony obszarów chronionych wprowadzono szereg modyfikacji w art. 18, art. 19 i art. 20, które doprecyzowały przepisy w tym zakresie, w tym w szczególności:

- 1) umożliwiono sporządzanie planów ochrony dla obszarów chronionego krajobrazu (dodanie w art. 18 ust. 3 oraz zmiana w art. 20 ust. 1),
- 2) zmieniono formułę współdziałania z organem gminnym przy tworzeniu planów ochrony dla parków krajobrazowych z uzgadniania projektów aktów z radami gmin na opiniowanie (zmiana w art. 19 ust. 6c oraz związane z nią zmiany w ust. 6d, 6da, 6e),
- 3) wskazano wprost na konieczność określania w planach ochrony zasad lub zadań w zakresie monitoringu zasobów, tworów i składników przyrody lub wartości kulturowych (zmiany w art. 20 ust. 2 pkt 3 oraz dodanie w ust. 3 pkt 4a i w ust. 4 pkt 3a).

Dodatkowo w przypadku rezerwatów przyrody:

- 1) umożliwiono określanie zadań ochronnych na terenie poza granicami rezerwatu przyrody, za zgodą właściciela lub zarządcy terenu, jeżeli jest to konieczne dla osiągnięcia celów ochrony rezerwatu przyrody (dodanie w art. 20 ust. 3a),
- 2) wskazano na konieczność określania wymagań kulturowych koniecznych do uwzględnienia w ustaleniach planów urządzenia lasu i uproszczonych planów urządzenia lasu w przypadku planów ochrony dla parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu (zmiana w art. 20 ust. 4 pkt 6),
- 3) umożliwiono tworzenie stref ochrony przyrody z regulacjami analogicznymi jak w przypadku stref ochrony krajobrazów.

Jednocześnie doprecyzowano przepisy dotyczące określania granic stref ochrony krajobrazowej. Obecne brzmienie art. 20 ust. 4 pkt 7 ustawy o ochronie przyrody budzi wątpliwości, czy chodzi o granice stref ochrony krajobrazu określone w audycie krajobrazowym, czy o granice takich stref w obrębie krajobrazów priorytetowych zidentyfikowanych w audycie krajobrazowym. Mając przy tym na uwadze brzmienie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 stycznia 2019 r. w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 537), zgodnie z którym rekomendacje i wnioski audytu krajobrazowego odnoszą się do kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów, w tym parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu, uznano, że strefy ochrony krajobrazu będą mogły być tworzone na terenie całego obszaru chronionego a nie tylko na jego części.

Dodatkowo w związku ze zmianami art. 28 i uchyleniem art. 29 ustawy o ochronie przyrody, które dotyczą dokumentów planistycznych dla obszarów Natura 2000, wprowadzono zmiany do przepisów regulujących planowanie ochrony parków narodowych, parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody. Zgodnie z obecnymi regulacjami w przypadku ww. form ochrony przyrody ich plany ochrony w części pokrywającej się z obszarem Natura 2000 powinny uwzględniać zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000. W przypadku dużych obszarów Natura 2000, pokrywających się z kilkoma formami ochrony przyrody, prowadzi to do rozdzielenia zakresu planu zadań ochronnych obszaru Natura 2000 na kilka dokumentów, do tego przyjmowanych w różnym czasie. Powyższe uniemożliwia

skuteczne planowanie ochrony obszaru Natura 2000, a w dalszej kolejności skuteczne zarządzanie obszarem. Z uwagi na powyższe proponuje się rezygnację z uwzględniania zakresu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 w planach ochrony parków krajobrazowych, a w przypadku rezerwatów przyrody pozostawienie takiej możliwości, jednak decyzję w tym zakresie podejmował będzie regionalny dyrektor ochrony środowiska, który jest organem właściwym zarówno w odniesieniu do rezerwatów przyrody, jak i do obszarów Natura 2000. W szczególności w przypadku obszarów Natura 2000 pokrywających się w całości z rezerwatem przyrody zasadna będzie integracja dokumentów planistycznych dla obu form w jednym planie. W pozostałych przypadkach będą mogły powstać odrębne dokumenty planistyczne.

Jednocześnie zaproponowano możliwość ujęcia zakresu planu ochrony rezerwatu przyrody w planie zadań ochronnych obszaru Natura 2000 (projektowany art. 20 ust. 8) – dotyczy to sytuacji, gdy rezerwat znajduje się w granicach większego od siebie obszaru Natura 2000 – wówczas, przyjmując dokument dla obszaru Natura 2000, możliwe będzie ujęcie w nim kwestii dotyczących rezerwatu przyrody.

Dodatkowo zmieniono regulację dotyczącą okresu obowiązywania planów ochrony. Zgodnie z dotychczasowym brzmieniem art. 20 ust. 1 plan ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody oraz parku krajobrazowego sporządza się na okres 20 lat. Proponuje się, aby plany ochrony były bezterminowe, podobnie jak plany zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000. Brak konieczności cyklicznego, co 20 lat, tworzenia nowego planu ochrony jest racjonalnym ograniczeniem wydatkowania środków publicznych. Ponadto usprawni to zarządzanie obszarami chronionymi przy pomocy jednorazowo opracowanego planu ochrony, który może w zależności od potrzeb być zmieniany (w dużo łatwiejszej procedurze) – takie podejście jest bardziej elastyczne i daje większe możliwości na reakcję i potrzeby dokonania zmiany dokumentu planistycznego przy obecnie dynamicznie zmieniających się warunkach środowiska (zwłaszcza warunkach abiotycznych).

Jednocześnie wprowadzany jest obowiązek oceny ochrony danego obszaru i podejmowanych działań, a także oceny aktualności planu i podjęcia działań w celu jego zmiany lub ustanowienia nowego planu.

W związku z wcześniej omówionymi zmianami dotyczącymi współdziałania między samorządem wojewódzkim a samorządem gminnym oraz wprowadzeniem możliwości sporządzenia planu ochrony dla obszaru chronionego krajobrazu zmodyfikowano przepisy dotyczące uchwały, o której mowa w art. 23a, w tym zmieniono formułę współdziałania z organem gminnym przy pracach nad projektem ww. uchwały z uzgadniania projektów aktów z radami gmin na opiniowanie (zmiana w art. 23a ust. 5), doprecyzowano zasady określania granic stref ochrony krajobrazu, analogicznie jak w przypadku stref wyznaczanych w planie ochrony (zmiana w art. 23a ust. 1 pkt 1), a także umożliwiono określenie w ww. uchwale stref ochrony przyrody z regulacjami analogicznymi jak w przypadku stref ochrony krajobrazów (dodanie w art. 23a w ust. 1 pkt 1a) oraz wskazano, że przedmiotowej uchwały nie wydaje się w przypadku sporządzenia i ustanowienia planu ochrony dla obszaru chronionego krajobrazu (dodanie w art. 23a ust. 9).

4. Obszary Natura 2000

Projekt przewiduje szereg zmian w zakresie wyznaczania i planowania ochrony obszarów Natura 2000.

W pierwszej kolejności doprecyzowano kwestie dotyczące przekazywania list obszarów Natura 2000 poprzez dodanie w art. 27 ust. 4, zgodnie z którym przepisy ust. 1–3 dotyczące propozycji w zakresie nowych obszarów Natura 2000 będzie się stosowało odpowiednio do zmian granic oraz likwidacji obszarów Natura 2000. Obecnie przepisy ustawy o ochronie przyrody nie wskazują wprost, że na liście, o której mowa w art. 27, powinny być także obszary zmieniane i likwidowane.

Jednocześnie jest uchylany art. 27 ust. 3 pkt 2 ustawy o ochronie przyrody, zgodnie z którym wraz

z przekazaniem listy należało przekazać szacunek dotyczący współfinansowania przez Wspólnotę ochrony obszarów wyznaczonych ze względu na typy siedlisk przyrodniczych oraz gatunki roślin i zwierząt o znaczeniu priorytetowym. Kwestia finansowania działań związanych z ochroną obszarów Natura 2000 nie jest związana jedynie z momentem proponowania obszarów, zwłaszcza, że na tym etapie brak jest ostatecznych wyliczeń w tym zakresie. W związku z powyższym stosowne przepisy zamieszczono w art. 39 ustawy o ochronie przyrody, uniezależniając przy tym przekazanie tego typu szacunków od kwestii samego przekazania propozycji w zakresie obszarów, przy czym przekazanie szacunku dotyczącego współfinansowania nie będzie obligatoryjne jak dotychczas.

Drugim elementem zmian są zmiany w zakresie wyznaczania obszarów Natura 2000 (zmiany w art. 27a). Zgodnie z projektem ustawy właściwość w tym zakresie przeniesiono na regionalnych dyrektorów ochrony środowiska. Zgodnie z przepisami uop wyznaczenie danego obszaru odbywa się w kilku etapach, przy czym w pierwszej kolejności zgodę na utworzenie obszaru musi wydać Rada Ministrów, akceptując listę obszarów Natura 2000, opracowaną przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska. Następnie, w przypadku obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty/specjalnych obszarów ochrony siedlisk obszary takie są zatwierdzane przez Komisję Europejską. W tej sytuacji nie ma konieczności, aby akt kończący proces wyznaczania obszaru był przyjmowany na poziomie rządowym. Wystarczający będzie tu akt prawa miejscowego, przy czym regionalny dyrektor ochrony środowiska przy wydawaniu zarządzenia będzie związany listą, o której mowa w art. 27 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody, w przypadku obszaru specjalnej ochrony ptaków, oraz decyzją Komisji Europejskiej zatwierdzającą obszar jako obszar mający znaczenie dla Wspólnoty w przypadku obszaru specjalnej ochrony siedlisk. Jednocześnie projekt zarządzenia będzie wymagał uzgodnienia z Generalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska oraz zasięgnięcia opinii dyrektora parku narodowego, jeżeli obszar Natura 2000 obejmował będzie obszar parku narodowego, a także opinii dyrektora urzędu morskiego, jeżeli obszar Natura 2000 obejmował będzie obszar morski.

Pozostałe zmiany dotyczą ustalania właściwości regionalnych dyrektorów ochrony środowiska czy terminów na wyznaczenie obszarów.

Jednocześnie uregulowano bardziej szczegółowo kwestie dotyczące likwidacji obszarów Natura 2000, ujmując je w dodawanym art. 27b ustawy o ochronie przyrody.

Zmiany dotyczące planowania ochrony (art. 28) obejmują doprecyzowanie kwestii związanych z opracowywaniem i ustanawianiem planów zadań ochronnych oraz wyeliminowaniem z ustawy planów ochrony obszarów Natura 2000.

W odniesieniu do planów zadań ochronnych doprecyzowano terminy ich sporządzania i ustanawiania, a także zasady ustalania właściwości w tym zakresie, w tym w odniesieniu do obszarów Natura 2000 położonych w całości lub w części na terenie obszaru morskiego. Doprecyzowano także zakres planu zadań ochronnych, dodając do niego możliwość określania celów ochrony obszaru, granic stref ochrony siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt będących przedmiotami ochrony obszaru Natura 2000, obejmujących tereny, gdzie konieczne jest utrzymanie, modyfikacja lub organicznie dotychczasowego użytkowania dla osiągnięcia celów ochrony obszaru Natura 2000, wraz ze wskazaniem dopuszczalnego sposobu użytkowania tych terenów. Dodano także możliwość zamieszczenia w planie zadań ochronnych wymagań ochrony obszaru Natura 2000 koniecznych do uwzględnienia w planach urządzenia lasu i uproszczonych planach urządzenia lasu, planach gospodarowania wodami na obszarze dorzecza, operatach rybackich i planach łowieckich, a także dokumentach z zakresu planowania przestrzennego dotyczących eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych, jeżeli są niezbędne dla osiągnięcia celów ochrony obszaru Natura 2000, analogicznie jak w przypadku innych form ochrony przyrody. W przypadku wskazań do zmian w istniejących dokumentach planistycznych uzupełniono katalog dokumentów o plany urządzenia lasu,

uproszczone plany urządzenia lasu, plany gospodarowania wodami na obszarze dorzecza, plany utrzymania wód, operaty rybackie i wieloletnie łowieckie plany hodowlane.

Dodatkowo zaproponowano dodanie w art. 28 ust. 10a, zgodnie z którym plan zadań ochronnych będzie mógł określać zadania ochronne, zadania w zakresie monitoringu realizacji celów zadań ochronnych oraz zadania związane z uzupełnieniem stanu wiedzy, o których mowa odpowiednio w ust. 10 pkt 4, 6 i 7, na terenie poza granicami obszaru Natura 2000, jeżeli jest to konieczne dla osiągnięcia celów ochrony obszaru Natura 2000.

W projekcie dodano także regulacje dotyczące podmiotów odpowiedzialnych za wykonywanie zadań ochronnych, wskazując (art. 28 ust. 10b), że jako podmioty odpowiedzialne za wykonanie zadań ochronnych można wskazać podmioty sprawujące nadzór nad innymi formami ochrony przyrody, zarządzające gruntami lub wodami Skarbu Państwa, a także inne podmioty za ich zgodą. Przy czym w przypadku zadań ochronnych związanych z działalnością rolniczą, do której zastosowanie mają programy wsparcia z tytułu obniżenia dochodowości, zgoda nie byłaby wymagana (art. 28 ust. 10c).

Zaproponowano także zmiany przepisów ustawy o ochronie przyrody regulujących sytuacje, gdy nie sporządza się zadań ochronnych dla części lub całości obszaru, uelastyczniając te regulacje.

Zgodnie z projektowanym art. 28 ust. 10d ustawy o ochronie przyrody w przypadku obszaru Natura 2000 pokrywającego się w części z obszarem parku narodowego lub rezerwatu przyrody, dla którego ustanowiono plan ochrony uwzględniający zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, będzie możliwe, za zgodą Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, odstąpienie od sporządzenia i ustanowienia planu zadań ochronnych lub ograniczenie jego zakresu, biorąc pod uwagę zakres ustanowionego planu ochrony.

Z kolei w przypadku obszarów Natura 2000 pokrywających się w całości z obszarem parku narodowego lub rezerwatu przyrody, dla którego ustanowiono plan ochrony uwzględniający zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, nie będzie się w ogóle sporządzało ani ustanawiało planu zadań ochronnych, ponieważ treść planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 będzie zawarta w planie ochrony parku narodowego lub rezerwatu przyrody (zmiana w art. 28 ust. 11).

Jednocześnie usunięto możliwość ujmowania zakresu planu zadań ochronnych w planach urządzenia lasu (uchylenie w art. 28 ust. 11a-12). Powyższe spowoduje, że regionalna dyrekcja ochrony środowiska będzie wykonywała plan zadań ochronnych dla całego obszaru, w tym w częściach położonych na terenach nadleśnictw, co zapewni lepszą spójność i efektywność realizowanego zadania. Pozostałe zmiany w art. 28 ustawy o ochronie przyrody mają charakter porządkowy i redakcyjny.

Zgodnie z dotychczasowymi przepisami ustawy o ochronie przyrody dla niektórych obszarów Natura 2000 lub ich części mógł być sporządzony plan ochrony dla obszaru Natura 2000 na 20 lat. Projektowana ustawa eliminuje ten instrument. W założeniach plan ochrony miał być opracowywany w razie potrzeby, jednak w praktyce przepisy w tym zakresie właściwie nie były wykorzystywane. Do tej pory ustanowiono zaledwie dwa plany ochrony dla obszarów Natura 2000. Z uwagi na powyższe zasadne jest zrezygnowanie z takiej możliwości na rzecz ustanawiania dla wszystkich obszarów Natura 2000 jednolitych i bezterminowych planów zadań ochronnych (uchylenie art. 29 oraz powiązanych z nim ust. 1 i 2 w art. 30).

Zmiana w art. 31 ma charakter porządkowy i dotyczy zmiany liczby pojedynczej na liczbę mnogą w ostatniej części tego przepisu dotyczącej oceny aktualności planów zadań ochronnych (a nie aktualności planu zadań ochrony). Dodatkowo zastąpiono wyraz „podejmowanych” wyrazem „realizowanych” co zapewni lepszą przejrzystość zapisu i jest adekwatne do realnej formy wykonania zadania. Zmiany w art. 32 ustawy o ochronie przyrody mają charakter porządkowy. Doprecyzowano

zakres zadań nadleśniczych, dyrektorów urzędów morskich oraz Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie w zakresie ochrony obszarów Natura 2000, wskazując, że wykonują oni te zadania zgodnie z ustaleniami planu zadań ochronnych. Regulacja zawarta w przepisie art. 32 ust. 4b oparta jest na funkcjonujących w obrocie prawnych uregulowaniach ustawy z dnia 20 lipca 2027 r. prawo wodne (Dz. U. z 2025 r. poz. 960 i 1535), który przewiduje m.in. iż zarządy zlewni wykonują działania ochronne zgodnie z ustaleniami planów zadań ochronnych i planów ochrony dla obszarów Natura 2000, o których mowa w przepisach ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, w odniesieniu do wód, do których prawa właścicielskie wykonują Wody Polskie lub podmioty, którym powierzono wykonywanie uprawnień właścicielskich na podstawie przepisów wspomnianej ustawy.

Projekt przewiduje także zmianę odnośnie do organów sprawujących nadzór nad obszarami Natura 2000 na obszarach morskich. W tym zakresie zdejmuje się ten obowiązek z dyrektorów urzędów morskich (uchylenie art. 27a ust. 2). Tym samym dla wszystkich obszarów Natura 2000 sprawującym nadzór byłby regionalny dyrektor ochrony środowiska z wyjątkiem przypadków, gdy obszar Natura 2000 obejmuje w całości lub w części obszar parku narodowego, gdzie sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000 w granicach parku narodowego będzie nadal dyrektor parku narodowego. Zmiana dotycząca dyrektorów urzędów morskich wiąże się także ze zmianami porządkowymi w art. 34, art. 35, art. 37-37b i art. 37d.

Zgodnie z obecnym brzmieniem art. 34 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody, jeżeli przemawiają za tym konieczne wymogi nadrzędnego interesu publicznego, w tym wymogi o charakterze społecznym lub gospodarczym, i wobec braku rozwiązań alternatywnych, właściwy miejscowo regionalny dyrektor ochrony środowiska, a na obszarach morskich – dyrektor właściwego urzędu morskiego, może zezwolić na realizację planu lub działań, mogących znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub obszary znajdujące się na liście, o której mowa w art. 27 ust. 3 pkt 1 ustawy o ochronie przyrody, zapewniając wykonanie kompensacji przyrodniczej niezbędnej do zapewnienia spójności i właściwego funkcjonowania sieci obszarów Natura 2000. Ponieważ uzasadnione jest zniesienie uznania organu w ww. sytuacjach, proponuje się wprowadzenie regulacji stanowiącej, że w przypadku wystąpienia ww. przesłanek organy zezwalają na realizację planu lub działań. Jednocześnie zaproponowano dodatkową zmianę, która uzależnia wydanie zgody na plan lub działania mogące znacząco negatywnie oddziaływać na obszary Natura 2000 od możliwości skompensowania strat przyrodniczych, co wynika z art. 6 ust. 4 dyrektywy siedliskowej. Zmiana znosząca uznanie organu mogłaby skutkować koniecznością wydania zgody i zapewnieniem kompensacji przez organ, nawet jeżeli w danej sytuacji kompensacja jest niemożliwa, co byłoby sprzeczne z prawem unijnym. Dodatkowa zmiana w tym przepisie eliminuje wątpliwości w tym zakresie.

5. Formy ochrony przyrody wyznaczone przez radę gminy

W odniesieniu do wyznaczania form ochrony przyrody przez radę gminy wprowadzono szereg zmian doprecyzowujących i usprawniających.

W definicji użytku ekologicznego wskazano, że użytkami mogą być także lasy (zmiana w art. 42 ust. 1) oraz tereny, na których podejmowane są działania z zakresu ochrony przyrody lub przeznaczone do odbudowy zasobów przyrodniczych (dodanie w art. 42 ust. 2).

W przypadku wszystkich form ochrony przyrody ustanawianych przez gminy umożliwiono wyznaczanie otulin (dodanie w art. 44 ust. 1a), a także dodano możliwość podjęcia wspólnie uchwały przez rady gmin, na których obszarze działania znajdują się części tego obiektu lub obszaru, w przypadku obiektu lub obszaru położonego na terenie więcej niż jednej gminy (dodanie w art. 44 ust. 2b) oraz przesądzono, że nadzór nad obiektem lub obszarem, o którym mowa w ust. 1, sprawuje właściwy wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku, o którym mowa w ust. 2b – właściwi

wójtowie, burmistrzowie albo prezydenci miast (dodanie w art. 44 ust. 2c).

W zakresie znoszenia użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych dodano przesłankę związaną z utworzeniem na ich obszarze parku narodowego albo rezerwatu przyrody. Jednocześnie wskazano, że w przypadku niepodjęcia przez radę gminy uchwały znoszącej formę ochrony przyrody wojewoda powinien wezwać radę do podjęcia odpowiedniego aktu w terminie 30 dni, a w razie bezskutecznego upływu ww. terminu, wojewoda, po powiadomieniu ministra właściwego do spraw środowiska, powinien wydać w tej sprawie zarządzenie zastępcze (dodanie w art. 44 ust. 6 i 7).

W dodawanym w art. 44 ustawy o ochronie przyrody ust. 8 wskazano natomiast, że ustalenia dotyczące czynnej ochrony, o których mowa w art. 44 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody, w odniesieniu do pomnika przyrody stanowiącego grupy, aleje lub szpalery drzew lub krzewów mogą obejmować w szczególności zasady wymiany drzew lub krzewów martwych, gwarantujące zachowanie walorów lub funkcji, ze względu, na które pomnik przyrody został ustanowiony.

Jednocześnie, analogicznie jak w przypadku rezerwatów przyrody, proponuje się także dodanie do ustawy art. 44a, który będzie podstawą do tworzenia lub powiększania użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowego na wniosek właściciela nieruchomości, na obszarze której taki obszar miałby być utworzony lub powiększony. Zgodnie z proponowanym art. 44a ust. 2 wniosek w tej sprawie będzie musiał być rozpatrzony nie później niż w terminie 3 miesięcy od jego otrzymania, przy czym rada gminy mogłaby odmówić ustanowienia albo powiększenia obszaru, wyłącznie gdy obszar w oczywisty sposób nie spełniałby kryteriów ustanowienia użytku ekologicznego oraz zespołu przyrodniczo-krajobrazowego, gdy dla wnioskowanego obszaru wydana została decyzja umożliwiająca realizację inwestycji celu publicznego albo toczy się postępowanie w sprawie wydania takiej decyzji lub gdy prowadziłyby to do ograniczenia możliwości rozwojowych gminy wynikających z ustaleń planu ogólnego gminy lub miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w stopniu nieproporcjonalnym do wartości jakie obszar miałby chronić. Dodatkowo przesądzone, że w przypadku utworzenia lub powiększenia obszaru na podstawie wniosku właściciela nieruchomości nie będą miały zastosowania przepisy art. 129-134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska dotyczące roszezeń w związku z ograniczeniem sposobu korzystania z nieruchomości.

W art. 45 ust. 2 pkt 1 zmieniono zakres odstępstwa od zakazów obowiązujące w odniesieniu do pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowego w związku z ochroną przyrody. Obecnie zastosowanie tego odstępstwa wymaga uzgodnienia z organem ustanawiającym daną formę ochrony przyrody, co w przypadku działań wynikających z obowiązujących dokumentów planistycznych nie znajduje uzasadnienia i może utrudniać realizację działań ochronnych wynikających z tych dokumentów. Wobec powyższego proponuje się, aby uzgodnienie było wymagane tylko w przypadku działań, które nie wynikają z ustaleń dotyczących ochrony, zawartych w uchwale, o której mowa w art. 44 ust. 1, lub planie ochrony, zadaniach ochronnych lub planie zadań ochronnych, o których mowa w art. 18, 22 i 28.

Proponuje się także uregulowanie kwestii dotyczących inwestycji naruszających zakazy obowiązujące w odniesieniu do pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowego. W obecnym stanie prawnym, zgodnie z art. 45 ust. 2 pkt 2 uop, zakazy te nie dotyczą realizacji inwestycji celu publicznego w przypadku braku rozwiązań alternatywnych, po uzgodnieniu z organem ustanawiającym daną formę ochrony przyrody. Proponuje się, aby w przypadku działań przewidzianych do realizacji w ramach przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko uzgodnienie, o którym mowa powyżej, zastąpić decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach, wydaną po opinii właściwej rady gminy (dodany art. 45 ust. 3). Zmiana ta usprawni i przyspieszy wydawanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, a jednocześnie nie osłabi

ochrony ww. form ochrony przyrody.

6. Przepisy wspólne dla niektórych form ochrony przyrody

Obecnie brak jest regulacji dotyczących technicznej strony określania treści aktów w sprawie form ochrony przyrody, w szczególności sposobów określania powierzchni, położenia oraz przebiegu granic tych form. W tym zakresie stosuje się jedynie wytyczne Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska dotyczące rezerwatów przyrody oraz form, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 3-9 ustawy o ochronie przyrody. Jednocześnie przy postępującej cyfryzacji usług publicznych kluczowe jest, aby także dane dotyczące form ochrony przyrody były ze sobą spójne i uwzględniały wymogi w tym zakresie wynikające z regulacji dotyczących zasad tworzenia oraz użytkowania infrastruktury informacji przestrzennej. Wobec powyższego projekt przewiduje dodanie fakultatywnej delegacji do wydania rozporządzenia przez ministra właściwego do spraw środowiska, który będzie mógł określić, sposób określania treści aktów w sprawie form ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 pkt 1-9, w szczególności sposób określania powierzchni, położenia oraz przebiegu granic tych form, mając na uwadze konieczność zapewnienia spójności danych dotyczących form ochrony przyrody oraz zasady tworzenia oraz użytkowania infrastruktury informacji przestrzennej (dodanie art. 45b). Powyższe dotyczy będzie zarówno aktów wyznaczających formy ochrony przyrody oraz regulujących reżim ochronny istniejących form, tj. aktów wydawanych na podstawie art. 10 ust. 1, art. 13 ust. 3, art. 16 ust. 3, art. 23 ust. 2, art. 27a ust. 1 lub art. 44 ust. 1, jak i aktów planistycznych wydawanych na podstawie art. 19 ust. 5-6a lub art. 28 ust. 1.

Celem dodania art. 45c jest dookreślenie w przepisach zasad publikacji aktów w sprawie form ochrony przyrody wydawanych wspólnie przez organy z różnych województw, o których mowa w art. 13 ust. 3f, art. 16 ust. 3a, art. 19 ust. 7, art. 23 ust. 2a, art. 27a ust. 1b, art. 28 ust. 8, art. 44 ust. 2b. Zmiany mają zapewnić, aby akty te weszły w życie jednocześnie na terenie wszystkich właściwych województw.

Celem dodania art. 45d w ustawie o ochronie przyrody jest ograniczanie skali działań naruszających zakazy obowiązujące w odniesieniu do form ochrony przyrody, z wyłączeniem obszarów Natura 2000, dla których analogiczne rozwiązania już funkcjonują (art. 37–37d ustawy o ochronie przyrody). W obecnym stanie prawnym brak jest przepisów umożliwiających skuteczne przeciwdziałanie tego rodzaju działaniom w trybie administracyjnym, a przepisy karne w tym zakresie są nieskuteczne. Przykładowo w latach 2008–2013, na 404 sprawy zgłoszone przez regionalnych dyrektorów ochrony środowiska do organów ścigania, nałożono 4 mandaty, zastosowano 3 pouczenia, a jedynie 67 spraw (16,5 %) przekazano do sądu. Wśród spraw przekazanych do sądu, tylko 13 zakończyło się orzeczeniem winy i nałożeniem kary grzywny. Stopniowo zwiększa się odsetek spraw, które po ujawnieniu przez Policję kończą się wnioskiem o ukaranie grzywną, niemniej spraw tych jest poniżej 10 % rocznie.

Wobec powyższego proponuje się wprowadzenie możliwości nakładania sankcji administracyjnej w związku z naruszeniem zakazów obowiązujących w formach ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1–4, lub obowiązujących w stosunku do form ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 6–10. Z powyższej regulacji wyłączono obszary Natura 2000, gdyż tu obowiązują już analogiczne przepisy (art. 37–37d ustawy o ochronie przyrody), na których wzorowane są proponowane rozwiązania. Wyłączono także stosowanie tych przepisów w odniesieniu do działań naruszających zakazy, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 3–5, 10, 13-18, 20, 21, 23, 24 i 28, art. 17 ust. 1 pkt 14, art. 45 ust. 1 pkt 9 i 10, art. 51 ust. 1 pkt 1, 2, 5-9 oraz ust. 1a pkt 1–4, a także art. 52 ust. 1 pkt 1–6, 10–14 oraz ust. 1a pkt 1–7, gdyż zakazy te dotyczą działań o krótkotrwałym skutku (np. płoszenie zwierząt, zakłócanie ciszy) albo mają tymczasowy charakter (np. wprowadzanie psów na obszary objęte ochroną ścisłą i czynną, eksploracja jaskiń, biwakowanie). Grupa działań związana z pozyskiwaniem czy zabijaniem gatunków wiąże się z kolei ze skutkami, których naprawa byłaby utrudniona, czy wręcz niemożliwa. Mając na uwadze powyższe, uznano, że sankcja o charakterze egzekucyjnym, jak w

przypadku sankcji w proponowanym art. 45d ustawy o ochronie przyrody, nie byłaby w przypadku wskazanych zakazów adekwatna.

Dodatkowo zaproponowano (art. 45d ust. 2 ustawy o ochronie przyrody) możliwość odstąpienia od wydania decyzji, przy uwzględnieniu celów ochrony przyrody oraz konieczności ochrony siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin, grzybów i zwierząt oraz ich siedlisk, np. w przypadku, gdy na skutek działań naruszających zakaz, doszło do wykształcenia cennego ekosystemu, np. miejsca występowania gatunków chronionych.

Pozostałe projektowane przepisy art. 45d ustawy o ochronie przyrody, czyli ust. 3–16 regulują zakres wydawanej decyzji oraz kwestie dotyczące jej adresata. Są one wzorowane na art. 37a–37d ustawy o ochronie przyrody, które dotyczą wprawdzie obszarów Natura 2000 (które z kolei są wzorowane na przepisach ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie), niemniej charakter proponowanych regulacji jest zbliżony. Proponuje się, aby w decyzji nakazującej podjęcie niezbędnych działań zapobiegawczych lub działań naprawczych regionalny dyrektor ochrony środowiska określał stan, do jakiego ma zostać przywrócone środowisko, a także zakres i sposób przeprowadzenia działań zapobiegawczych lub działań naprawczych oraz termin ich rozpoczęcia i zakończenia. Określenie zakresu decyzji zapewni, że będzie ona musiała zawierać kluczowe elementy zapewniające jej skuteczność, co jest ważne także przy ocenie adekwatności działań oraz wykonalności decyzji. Precyzyjne określenie obowiązków adresata tej decyzji umożliwi także kontrolę jej wykonania. Odesłanie co do definicji działań do ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie ma na celu zapewnienie spójności proponowanych rozwiązań z rozwiązaniami przyjętymi na gruncie ww. ustawy, a także z rozwiązaniami przyjętymi w odniesieniu do obszarów Natura 2000 (art. 37a ust. 2 ustawy o ochronie przyrody). Z kolei w ust. 5, proponuje się określenie przesłanek, którymi kierować się ma regionalny dyrektor ochrony środowiska, ustalając kolejność, zakres i sposób podejmowania działań, co ma zapewnić adekwatność nakładanych obowiązków do szkody wywołanej podjętymi działaniami. Zgodnie z ust. 10, regionalny dyrektor ochrony środowiska w decyzji będzie mógł nałożyć obowiązek prowadzenia badań, pomiarów lub monitoringu przyrodniczego, przy czym będzie to dotyczyło jedynie działań o najpoważniejszych skutkach, wymagających podjęcia skomplikowanych działań naprawczych, w tym działań o znacznym horyzoncie czasowym, np. kilkuletnim, co może wymagać monitorowania stanu środowiska w trakcie ich wykonywania. Przepisy ust. 11–13 umożliwią nałożenie obowiązku na kilka podmiotów odpowiedzialnych za działania naruszające zakazy, w tym na podmiot władający powierzchnią ziemi, jeżeli działania te zostały podjęte za jego zgodą lub wiedzą. Z kolei ust. 14 nakłada na podmiot obowiązany do przeprowadzenia działań zapobiegawczych lub działań naprawczych obowiązek poinformowania regionalnego dyrektora ochrony środowiska o ich zakończeniu. Powyższy przepis ma na celu ułatwienie kontroli wykonania działań zapobiegawczych lub działań naprawczych.

7. Ochrona gatunkowa

W przypadku regulacji dotyczących ochrony gatunkowej wprowadzono szereg zmian doprecyzowujących lub modyfikujących obecne przepisy w tym zakresie.

W art. 52 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody wprowadza się nowy zakaz w celu zapobieżenia przypadkom regularnego dokarmiania i wabienia wilka i niedźwiedzia. Projektowana zmiana rozszerza fakultatywne elementy upoważnienia, zatem akt wykonawczy wydawany na podstawie art. 49 ustawy o ochronie przyrody zachowuje moc. Wspomniany powyżej proceder powoduje zmianę behawioru zwierząt, ich osvajanie się z człowiekiem i przyzwyczajanie do karmienia przez ludzi, co może powodować sytuacje niebezpieczne – zmniejszenie lęku przed człowiekiem i podchodzenie do gospodarstw w poszukiwaniu pożywienia. Zakaz ten nie będzie dotyczył gospodarki łowieckiej, której celem nie jest dokarmianie wilków czy niedźwiedzi.

Aktualnie obowiązuje ogólne odstępstwo od zakazów, które pozwala wyłącznie na usuwanie od dnia 16 października do końca lutego gniazd z budek dla ptaków i ssaków oraz usuwanie gniazd ptasich z obiektów budowlanych lub terenów zieleni, jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa lub sanitarne, co uniemożliwia podejmowanie tego typu czynności w trakcie realizacji szeregu inwestycji (art. 52 ust. 2 oraz rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. z 2022 r. poz. 2380)). Ponadto obecnie w przepisach ustawy o ochronie przyrody brak jest przesłanki pozwalającej na usunięcie gniazd ptasich we wszystkich sytuacjach, kiedy jest to niezbędne, a podejmowane działanie pozostawałoby bez szkody dla gatunku. Aktualny stan prawny uniemożliwia przykładowo budowę budynku mieszkalnego, jeżeli taka inwestycja wiązałaby się z koniecznością usunięcia gniazda ptasiego. Ograniczenia te są więc niewspółmierne do wartości podlegającej ochronie. Z uwagi na przepisy dyrektywy ptasiej nie istnieje możliwość całkowitego zniesienia zakazu niszczenia gniazd, natomiast zasadne jest złagodzenie możliwości wydawania odstępstw w tym zakresie. Jest więc konieczna zmiana aktualnie obowiązujących przesłanek do wydania zezwolenia na odstępstwo od zakazu niszczenia, usuwania lub uszkodzenia w przypadku niezajętych gniazd ptasich. W wyniku projektowanych zmian poza okresem lęgowym będzie więc można uzyskać zezwolenie na odstępstwo od ww. zakazu w oparciu o przesłankę słusznego interesu strony lub koniecznych wymogów nadrzędnego interesu publicznego (art. 56 ust. 4a pkt 2).

Zachowanie charakteru decyzji administracyjnej umożliwi sprawowanie nadzoru nad realizacją czynności oraz zapewni kontrolę nad sposobem ich realizacji (np. poprzez nałożenie na podstawie art. 56 ust. 7 pkt 9 ustawy o ochronie przyrody stosownych warunków, wynikających z potrzeb ochrony populacji chronionych gatunków i ich siedlisk). Jednocześnie w projektowanym art. 56 ust. 4a pkt 2 ustawy o ochronie przyrody zostały wymienione gatunki i grupy gatunków, dla których zasadnym jest utrzymanie pełnego zakresu zakazu (zakaz niszczenia, usuwania lub uszkodzenia gniazd przez cały rok kalendarzowy bez dodatkowych przesłanek). Jest to uwarunkowane ich statusem ochrony – gatunki rzadkie, zagrożone lub o utrzymującym się lub silnym spadkowym trendzie liczebności, biologią lęgową – gatunki wykorzystują jedno (lub kilka naprzemiennie) gniazd przez szereg lat oraz gatunki gniazdujące kolonijnie (czaple, gawrony).

Wprowadzone zmiany umożliwią usuwanie gniazd ptasich w sytuacjach niezbędnych, przy jednoczesnym zapewnieniu całorocznej ochrony gniazd wybranych gatunków o specyficznej ekologii oraz ochrony gniazd w okresie lęgowym. Jednocześnie cele dyrektywy ptasiej jakimi są: zachowanie populacji gatunków na poziomie, który odpowiada w szczególności wymogom ekologicznym, naukowym i kulturowym, mając na uwadze wymogi ekonomiczne i rekreacyjne lub w celu dostosowania populacji tych gatunków do tego poziomu; ochrona zachowania lub przywrócenia wystarczającej różnorodności i obszaru naturalnych siedlisk wszystkich gatunków ptactwa, czy zapewnienia przetrwania gatunkom wymienionym w załączniku I do dyrektywy ptasiej oraz ich reprodukcji na obszarze ich występowania, nie zostaną więc naruszone. Określony w dyrektywie ptasiej zakaz usuwania lub uszkodzenia gniazd ma na celu ochronę gniazd, które mają znaczenie dla danego gatunku. W przypadku opuszczonych gniazd przez gatunki, które nie wykorzystują ich ponownie w kolejnych sezonach lęgowych trudno przypisać jakiegokolwiek znaczenie.

W chwili obecnej brak jest przesłanki pozwalającej na zniszczenie siedliska ptaków we wszystkich sytuacjach, w których jest to niezbędne, nawet wtedy, kiedy działanie to pozostawałoby bez szkody dla gatunku – dozwolone jest to wyłącznie w sytuacjach wystąpienia nadrzędnego interesu publicznego. Stan ten uniemożliwia więc realizację szeregu inwestycji na obszarach, stanowiących siedliska ptaków, nawet tych pospolicie występujących. W art. 1 ust. 2 dyrektywy ptasiej wskazuje się, że dyrektywa ta stosuje się do ptactwa, jego jaj, gniazd i siedlisk, zaś w art. 3 tej dyrektywy wskazuje się, że państwa członkowskie podejmują wszelkie niezbędne środki (a więc np. poprzez wprowadzenie zakazów) w celu ochrony zachowania lub przywrócenia wystarczającej różnorodności i obszaru naturalnych siedlisk

wszystkich gatunków ptactwa, określonych w dyrektywie. Brak więc literalnego zakazu niszczenia siedlisk ptaków, które jednak muszą być objęte ochroną w sposób zapewniający realizację celów dyrektywy ptasiej. Z uwagi na powyższe, proponowana zmiana będzie zgodna z dyrektywą ptasią i przyczyni się do usprawnienia procesu wydawania zezwoleń na odstępstwo od zakazu niszczenia siedlisk ptaków, które od wprowadzenia zmiany będzie również możliwe w sytuacji wystąpienia słusznego interesu strony (np. przy budowie domu).

Przewiduje się rozszerzenie katalogu środków płoszenia niedźwiedzi i żubrów o możliwość oddawania do nich strzałów z broni palnej gładkolufowej z użyciem amunicji niepenetracyjnej. Celem projektowanej zmiany jest zwiększenie bezpieczeństwa ludzi przez skuteczniejsze odstraszanie konfliktowych osobników gatunków zwierząt, które coraz częściej zbliżają się do zabudowań w poszukiwaniu pokarmu, co prowadzi do habituacji i potencjalnych ataków. Proponowane rozwiązanie rozszerza uprawnienia myśliwych posiadających odpowiednie pozwolenia, bez naruszania ścisłej ochrony gatunkowej. Płoszenie amunicją niepenetracyjną odbywać się będzie na podstawie pozwoleń wydawanych Generalnego lub Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska przewidzianych w art. 56 ust. 1 pkt 2 albo ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Rozszerzony zostanie katalog podmiotów mogących nabywać i używać amunicję niepenetracyjną o osoby posiadające pozwolenie na broń w celach łowieckich (myśliwych).

Z uwagi na ryzyko powstania kolizyjnych postanowień w decyzjach o środowiskowych uwarunkowaniach i decyzjach derogacyjnych z zakresu ochrony gatunkowej, wprowadza się wymóg dołączania do wniosku, o którym mowa w art. 56 ust. 6 ustawy o ochronie przyrody decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach albo postanowienia w sprawie uzgodnienia warunków realizacji przedsięwzięcia w zakresie oddziaływania na obszar Natura 2000, w przypadku realizacji przedsięwzięcia, dla którego wymagane jest ich uzyskanie zgodnie z ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Z kolei w art. 56 ust. 7 ustawy o ochronie przyrody rozszerza się zakres składowych decyzji o warunki kompensacji przyrodniczej. Dla zminimalizowania skutków wydanej decyzji derogacyjnej, w uzasadnionych przypadkach, zachodzi konieczność np. zamontowania budek lęgowych w miejsce usuniętych szczelin czy zamykanych otworów wentylacyjnych podczas prac termomodernizacyjnych. Jeśli chodzi o wykreślenie ostatniego zdania z obecnego brzmienia art. 56 ust. 8b ustawy o ochronie przyrody, należy stwierdzić, że raport o pomocy udzielonej zwierzętom na podstawie art. 52 ust. 2 pkt 4 ww. ustawy nie wynika z obowiązku raportowania do Komisji Europejskiej, a stanowi zbędne obciążenie czasowe dla pracowników Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska.

Zgodnie z art. 48–50 ustawy o ochronie przyrody minister właściwy do spraw środowiska w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa określi, w drodze rozporządzeń, gatunki roślin, zwierząt, grzybów objętych ochroną, właściwe dla poszczególnych gatunków lub grup gatunków zakazy oraz odstępstwa od zakazów, a także sposoby ochrony gatunków, w tym wielkość stref ochrony. Ponieważ w określonych sytuacjach uzasadnione jest dopuszczenie wielkości stref ochrony większej niż określona w ww. rozporządzeniach (np. konieczność dociągnięcia granic strefy do widocznych punktów w terenie – np. linii oddziałowych w lasach), w projekcie ustawy proponuje się dodanie regulacji umożliwiającej takie działanie (projektowany art. 60 ust. 3a ustawy o ochronie przyrody), co ważne jednak, po uzgodnieniu z właścicielem lub zarządcą terenu. Potrzeba takiej zmiany była zgłaszana również przez zarządców gruntów, na których wyznaczane są strefy.

W projekcie modyfikuje się zasady dotyczące oznaczania stref ochrony ostoi, pozostawiając pewną swobodę poszczególnym regionalnym dyrektorom ochrony środowiska, mającym najlepsze rozeznanie środowiskowe na swoim terenie. W pewnych okolicznościach oznakowanie ww. stref może przynieść

odwrotny skutek do zamierzonego, tj. spowodować wzmożoną aktywność kolekcjonerów, fotografów na tych obszarach. Przy zdiagnozowaniu takiego ryzyka, regionalny dyrektor ochrony środowiska będzie mógł odstąpić od oznaczania granic stref ochrony ostoi przy użyciu tablic informacyjnych.

Istniejące rozwiązania ustawowe są niewystarczające dla ochrony korytarzy ekologicznych. Poza definicją korytarza ekologicznego ustawa właściwie nie określa żadnych instrumentów ich ochrony, w szczególności poza obszarami chronionego krajobrazu, co jest szczególnie problematyczne w kontekście postępującej fragmentacji środowiska przyrodniczego w związku z budową infrastruktury transportowej oraz zabudowy terenów do tej pory niezabudowanych. W szczególności ustawa nie daje podstaw do obejmowania ochroną nawet miejsc kluczowych dla drożności korytarzy, jak np. teren wokół przejść dla zwierząt. Powyższe prowadzi do sytuacji, gdy dojście do wybudowanego z środków publicznych przejścia drogowego może zostać zabudowane na skutek chaotycznego rozwoju zabudowy mieszkaniowej, usługowej lub przemysłowej. W rezultacie zrealizowana wysokim kosztem inwestycja publiczna mająca na celu ochronę przyrody nie spełnia swojej funkcji. Wobec powyższego projekt przewiduje nowe narzędzia ochrony przyrody w zakresie ochrony korytarzy ekologicznych. Nowe przepisy w tym obszarze zobowiązują ministra właściwego do spraw środowiska do przyjęcia programu ochrony korytarzy ekologicznych, sporządzanego przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, określając zakres tego programu (dodawany art. 59a), a także umożliwiające ustanawianie stref ochrony migracji przez regionalnych dyrektorów ochrony środowiska (dodawany art. 59b). Strefy byłyby wyznaczone w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, przy czym mogłyby być także ustanawiane na wniosek rady gminy. Z uwagi na wielkość poszczególnych korytarzy ekologicznych, a także fakt, że w większości obejmują one tereny leśne i w tym zakresie nie są one zagrożone fragmentacją czy przerwaniem, zasadne jest wprowadzenie ochrony o punktowym charakterze, to jest jedynie w miejscach istotnie zagrożonych przerwaniem ciągłości ekologicznej. Takie tereny będą mogły być objęte ochroną strefowa. W strefie ochrony migracji zabronione byłoby lokalizowanie ogrodzeń, budowli oraz nowych obiektów budowlanych, jednakże regionalny dyrektor ochrony środowiska mógłby zezwolić na odstąpienie od tego zakazu, jeżeli jest to uzasadnione realizacją inwestycji celu publicznego w przypadku braku rozwiązań alternatywnych oraz przy zastosowaniu działań minimalizujących lub kompensacji przyrodniczej. Dodatkowo przewidziano obowiązek uzgodnienia z właściwym miejscowo regionalnym dyrektorem ochrony środowisk w przypadku projektów planów ogólnych gmin i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w części dotyczącej strefy ochrony migracji, w zakresie ustaleń tych planów, mogących mieć negatywny wpływ na cel ustanowienia strefy (dodawany art. 59c). Jednocześnie wskazano w projekcie, że za szkody poniesione w związku z ustanowieniem strefy ochrony migracji przysługuje odszkodowanie na zasadach określonych w art. 129-134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (dodawany art. 59e).

Dodatkowo uregulowano kwestie dotyczące inwestycji naruszających zakazy obowiązujące w odniesieniu do stref ochrony ostoi. W obecnym stanie prawnym, zgodnie z art. 60 ust. 6, regionalny dyrektor ochrony środowiska może wydać zezwolenie na odstąpienie od takich zakazów. Proponuje się, aby zezwolenie to wydawane było w przypadku braku rozwiązań alternatywnych (dodanie w art. 60 ust. 7a), a w przypadku działań przewidzianych do realizacji w ramach planowanych przedsięwzięć, aby zezwolenie to było zastąpione uzgodnieniem z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska, w rozumieniu ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (dodanie w art. 60 ust. 7b). Zmiana ta usprawni i przyspieszy wydawanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, a jednocześnie nie osłabi ochrony ww. stref.

Wzmocnieniem ochrony w strefach ochrony ostoi roślin, zwierząt lub grzybów objętych ochroną gatunkową jest modyfikacja brzmienia dotychczasowych zakazów w art. 60 ust. 6 pkt 2 i 4. W ww.

strefach kluczowe jest zapewnienie spokoju poszczególnym taksonom i minimalizowanie jakichkolwiek niepotrzebnych aktywności człowieka. Choć największą ingerencję stanowi wycinka drzew lub krzewów, to w wielu przypadkach także z pozoru pozytywna działalność jak sadzenie drzew lub krzewów, prace przygotowawcze gleby pod sadzenie drzew lub krzewów oraz koszenia roślinności, mogą powodować negatywne oddziaływanie. Stąd też rozszerzono katalog zakazów o ww. czynności.

Z tych samych względów dotychczasowy zakaz wznoszenia obiektów, urządzeń i instalacji zostaje rozszerzony także o likwidację ww. obiektów.

Jednocześnie usunięto w art. 60 ust. 5 dotyczący prowadzenia rejestru stref ochrony i uregulowano tę kwestię w zmienianym art. 114.

8. Ogrody botaniczne, ogrody zoologiczne, ośrodki rehabilitacji zwierząt i azyły dla zwierząt

W art. 68 ust. 1 pkt 4 powiązano okoliczności uprawniające do zmiany lub cofnięcia przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska zezwolenia na utworzenie i prowadzenie ogrodu botanicznego lub zoologicznego z wynikami kontroli w zakresie warunków określonych w przepisach, o których mowa w art. 70 i rozpatrzeniem umotywowanych zastrzeżeń, o których mowa w art. 77 ust. 14. Zmiana ma charakter porządkowy i doprecyzowujący.

Z uwagi na fakt, że praktycznie wszystkie zwierzęta objęte ochroną gatunkową są jednocześnie zwierzętami zagrożonymi wyginięciem i wprowadzenie ich do środowiska wymaga zgody Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z uwagi na art. 52 i art. 56 ustawy o ochronie przyrody, dotychczasowa regulacja zawarta w art. 74 ustawy jest zbędna i nadmiarowa. Tym samym proponuje się jej usunięcie. Wprowadzone niedawno przepisy umożliwiające funkcjonowanie azyli dla zwierząt ujawniły potrzebę zastosowania analogicznych wymagań wobec ośrodków rehabilitacji zwierząt. Tym samym podczas rozpatrywania spraw o utworzenie i prowadzenie ośrodków rehabilitacji zwierząt niezbędnym będzie zasięgnięcie opinii właściwego miejscowo regionalnego dyrektora ochrony środowiska – art. 75 ust. 2 projektowanej ustawy. Organy te mogą mieć dodatkową wiedzę nt. lokalnych uwarunkowań, stąd taka opinia jest niezwykle pomocna.

W myśl obecnie obowiązujących przepisów ustawy o ochronie przyrody (art. 75 ust. 3) zezwolenie na utworzenie i prowadzenie ośrodka rehabilitacji zwierząt powinno zawierać jedynie 4 elementy: imię, nazwisko i adres albo nazwę i siedzibę wnioskodawcy; wskazanie położenia ośrodka; wykaz gatunków lub grup gatunków zwierząt, które mogą być leczone i rehabilitowane w ośrodku, zawierający nazwę gatunków lub wyższych jednostek systematycznych grup gatunków w języku łacińskim i polskim, jeżeli polska nazwa istnieje; określenie zakresu i terminu złożenia informacji o wykorzystaniu zezwolenia. Mając na względzie potrzebę zapewniania zwierzętom przetrzymywanym w ośrodku odpowiednich warunków, konieczne jest, aby zezwolenia zawierały także inne elementy regulujące zasady funkcjonowania ośrodka, tj. warunki prowadzenia działalności, które wynikałyby z indywidualnych uwarunkowań oraz określenie terminu obowiązywania zezwolenia (proponowane dodanie pkt 3a i 3b do art. 75 ust. 3). Obecnie decyzje nie mogą zawierać terminu obowiązywania zezwolenia, przez co są wydawane na czas nieokreślony, tj. obowiązują do czasu ewentualnego cofnięcia decyzji w przypadku niespełnienia warunków leczenia i rehabilitacji zwierząt odpowiadających potrzebom biologicznym danego gatunku albo nieusunięcia, w wyznaczonym terminie, nieprawidłowości stwierdzonych w wyniku kontroli przeprowadzonej przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Kontrole są przeprowadzane nie rzadziej niż raz na 3 lata. Tymczasem zdarzają się sytuacje, w których organ powinien móc określać czas obowiązywania wydawanych przez siebie zezwoleń celem, np. dokonania oceny wywiązywania się osoby odpowiedzialnej za prowadzenie ośrodka z zakresu i terminowości składanych informacji o wykorzystaniu zezwolenia. Jednocześnie decyzje terminowe w większym stopniu mobilizują adresatów zezwoleń do prowadzenia ośrodków zgodnie z posiadanym zezwoleniem.

Decyzje terminowe mogą być przedłużane na zasadach opartych w Kodeksie postępowania administracyjnego. Warto podkreślić, że zmiana decyzji nie będzie wymagała opłaty skarbowej, gdyż ustawa o opłacie skarbowej przewiduje stosowne zwolnienie w zakresie zezwoleń na działania związane z ochroną przyrody, wydawane osobom fizycznym działającym na rzecz ochrony przyrody w zakresie czynnej ochrony gatunkowej. Zmiana art. 75 ust. 7 wynika z wyżej opisanej zmiany do art. 75 ust. 3 ustawy.

W chwili obecnej przepis art. 76 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody uwzględnia tylko środki regionalnych dyrekcji ochrony środowiska w zakresie możliwości dofinansowywania ośrodków rehabilitacji zwierząt, co powoduje, że inne podmioty, w tym samorzady, twierdzą, iż nie są uprawnione do finansowania takich działań. Rozszerzenie katalogu (otwartego) podmiotów powinno zapobiec takim sytuacjom w przyszłości. Przy czym wskazać należy, że katalog podmiotów pozostaje otwarty. Wsparcia finansowe udzielać mogą również nie wymienione w ustawie organizacje pozarządowe.

W art. 76a ust. 2 wymóg dołączenia do wniosku oświadczenia o niekaralności w zakresie ochrony przyrody został zastosowany dla każdego wniosku o utworzenie i prowadzenie azylu dla zwierząt, a nie tylko azylu, w którym będą przetrzymywane inwazyjne gatunki obce. Zmiana ta jest spójna z treścią ust. 9 i 17.

9. Inne zmiany w zakresie form ochrony przyrody

Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody dbałość o przyrodę będącą dziedzictwem i bogactwem narodowym jest obowiązkiem nie tylko organów administracji publicznej, ale wszystkich osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych oraz osób fizycznych. Jednocześnie w praktyce organy ochrony przyrody spotykają się często z problemami ze strony prywatnych właścicieli nieruchomości przy realizowaniu podstawowych swoich obowiązków związanych m.in. z gromadzeniem danych o walorach przyrodniczych czy prowadzeniem monitoringu przyrodniczego. Problematyczne jest także wykonywanie działań z zakresu ochrony czynnej, zwłaszcza w przypadku nieuregulowanego lub nieujawnionego stanu prawnego nieruchomości.

Z uwagi na powyższe, projekt ustawy wprowadza szereg zmian w przypadku wykonywania obowiązków wynikających z art. 60 ust. 2 i art. 60a ustawy o ochronie przyrody, tj. podejmowania działań z zakresu ochrony czynnej przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i regionalnych dyrektorów ochrony środowiska na gruntach prywatnych. Projekt przewiduje m.in. zwolnienie z obowiązku uzyskania opinii zarządcy lub właściciela nieruchomości w przypadku nieuregulowanego lub nieujawnionego stanu prawnego nieruchomości, a także zobowiązanie zarządcy lub właściciela nieruchomości do bezpłatnego udostępnienia nieruchomości w celu przeprowadzenia działań polegających na wykoszeniu użytków zielonych, usunięciu drzew lub krzewów z użytków zielonych lub usuwaniu gatunków ekspansywnych lub obcych. Rozwiązania zaproponowane w projekcie są analogiczne do rozwiązań już obowiązujących w ustawie z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych. Dodatkowo zaproponowano rozwiązania w przypadku nieudostępnienia nieruchomości lub jej części w celu przeprowadzenia ww. działań albo nieuregulowanego lub nieujawnionego stanu prawnego lub braku możliwości ustalenia danych zarządcy lub właściciela nieruchomości – w tych sytuacjach regionalny dyrektor ochrony środowiska będzie mógł wystąpić do właściwego miejscowo wojewody z wnioskiem o wydanie decyzji o zezwoleniu na wejście na teren tej nieruchomości lub jej części oraz na przeprowadzenie działań. Projekt ustawy określi zakres wniosku w tej sprawie oraz podstawę do wydawania takich decyzji przez wojewodów. Jednocześnie projekt przewiduje, że korzyści uzyskane w wyniku przeprowadzenia działań, z wyłączeniem działań prowadzonych na nieruchomości o nieuregulowanym lub nieujawnionym stanie prawnym, przysługiwały będą zarządcy lub właścicielowi tej nieruchomości, chyba że się ich zrzeknie, oraz że, w przypadku ewentualnych szkód wyrządzonych w związku z przeprowadzeniem działań ochronnych przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska,

za szkody takie przysługiwać będzie odszkodowanie na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym. Należy przy tym podkreślić, że wystąpienie jakichkolwiek szkód jest mało prawdopodobne i przepis w tym zakresie ma jedynie charakter zabezpieczający na wypadek takiej sytuacji. W praktyce może to dotyczyć niezamierzonego i niecelowego zniszczenia w trakcie prowadzenia działań ochronnych mienia właściciela nieruchomości, np. ogrodzenia czy drogi dojazdowej do nieruchomości.

Dodatkowo w art. 112a uop wprowadza się obowiązek udostępnienia nieruchomości w celu przeprowadzenia badań naukowych w zakresie ochrony przyrody, inwentaryzacji zasobów przyrodniczych lub oceny ich stanu, a także monitoringu przyrodniczego, o którym mowa w art. 112 ustawy o ochronie przyrody, realizowanych przez organy ochrony przyrody, służby ochrony przyrody i organy Inspekcji Ochrony Środowiska lub przez inne podmioty na podstawie upoważnienia tych organów. Należy wskazać, że realizacja ustawowych obowiązków przez podmioty publiczne w zakresie ochrony przyrody wiąże się z koniecznością prowadzenia badań terenowych, w tym badań na gruntach prywatnych. Proponowana zmiana ma na celu konkretyzację obowiązku podmiotów prywatnych w zakresie dbałości o przyrodę w kontekście pozyskiwania danych o środowisku przyrodniczym. Prace terenowe realizowane przez podmioty publiczne lub na ich zlecenie są kluczowe dla zarządzania tymi zasobami w sposób odpowiedzialny i efektywny, dlatego konieczne jest zagwarantowanie możliwości ich przeprowadzenia niezależnie od własności nieruchomości.

Projekt zakłada aktualizację obecnych przepisów i ich uspoźnienie w zakresie dotyczącym kadencyjności organów opini dawczo-doradczych w tym zasad powoływania i odwoływania członków rad itp. (art. 98 i 99 uop). W przypadku rady parku krajobrazowego oraz rady zespołu parków krajobrazowych zmianie ulegnie podmiot powołujących członków z zarządu województwa na dyrektora parku krajobrazowego lub dyrektora zespołu parków krajobrazowych.

Dodatkowo projekt przewiduje szereg zmian porządkujących m.in w zakresie zadań dyrektora parku krajobrazowego. Przepisy ustawy wymagają doprecyzowania i aktualizacji w związku m.in. z potrzebami w tym zakresie zgłaszanymi przez Porozumienie Parków Krajobrazowych Polski. W tym zakresie projekt przewiduje zmiany w art. 105 i art. 107 ustawy o ochronie przyrody, które określają zadania dyrektorów parków krajobrazowych i Służb Parku Krajobrazowego, w tym m.in. dodaje możliwość składania wniosków do projektów wszystkich aktów planowania przestrzennego dotyczących zagospodarowania przestrzennego obszarów wchodzących w skład parku krajobrazowego i jego otuliny, a nie tylko miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dotyczących zagospodarowania przestrzennego obszarów wchodzących w skład parku krajobrazowego, a także wskazuje, że dyrektor parku krajobrazowego uczestniczy na prawach strony w postępowaniach dotyczących parku krajobrazowego lub jego otuliny w przypadku: decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydawanych na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach – wydawanych na podstawie ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (dodawany art. 105 ust. 6).

W obecnym stanie prawnym ustawa o ochronie przyrody (art. 113 i art. 114) przewiduje prowadzenie 17 rejestrów form ochrony przyrody, tj. centralnego rejestru form ochrony przyrody, który prowadzi Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska, oraz 16 rejestrów prowadzonych przez regionalnych dyrektorów ochrony środowiska. Na obecnym poziomie rozwoju technologicznego (systemy teleinformatyczne) nie istnieje uzasadnienie do prowadzenia 17 odrębnych rejestrów form ochrony przyrody – wystarczy jeden centralny, prowadzony przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska. Ponadto, na podstawie wieloletnich doświadczeń Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, można wywieść wniosek, że dane z rejestrów regionalnych nie są zbieżne z danymi w centralnym rejestrze

form ochrony przyrody oraz z danymi publikowanymi przez Główny Urząd Statystyczny, tym bardziej więc nie ma zasadności ich dalszego prowadzenia. Rozwiązanie to jest zbędne i prowadzi do dublowania danych, a także wprowadza ryzyko niespójności danych między rejestrami. Jednocześnie aktualizacji wymagają przepisy dotyczące przekazywania danych do rejestru centralnego – obecnie nie ma obowiązku zgłaszania aktów o powiększeniu, zmniejszeniu i likwidacji, co uniemożliwia poprawne prowadzenie Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody. Na potrzebę nowelizacji tego przepisu zwrócił również uwagę Prezes Najwyższej Izby Kontroli we wnioskach z kontroli „Lokalne formy ochrony”¹. Jednocześnie z uwagi na dostępność aktów dotyczących form ochrony przyrody w elektronicznych dziennikach urzędowych nie ma potrzeby przekazywania kopii aktów. Projekt przewiduje uchylenie obowiązku prowadzenia rejestrów form ochrony przyrody przez regionalnych dyrektorów ochrony środowiska. Jednocześnie modyfikuje zakres danych przekazywanych do centralnego rejestru prowadzonego przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, a także nakłada na regionalnych dyrektorów obowiązek prowadzenia rejestru stref, o których mowa w art. 20 ust. 4 pkt 7 i 8, art. 23a ust. 1 pkt 1 i 1a, art. 60 ust. 3 i art. 90b ust. 1, zobowiązując marszałka do przekazywania do tego rejestru informacji o strefach wyznaczonych w parkach krajobrazowych i obszarach chronionego krajobrazu.

W związku z obowiązkiem oznakowania form ochrony przyrody odpowiednimi tablicami i problemami zgłaszanymi w tym zakresie m.in. przez regionalnych dyrektorów ochrony środowiska proponuje się zmiany w art. 115, zgodnie z którymi do przedmiotowych tablic nie stosowałoby się przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (art. 15 ust. 4), a zarządcy gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa byłoby obowiązani bezpłatnie udostępnić te nieruchomości w celu umieszczenia na ich terenie tablic z oznaczeniem form ochrony przyrody.

W przypadku działań wymagających zgłoszenia w trybie określonym w art. 118 ustawy, projekt przewiduje dodanie do katalogu takich działań posadowienia na wodach obiektów przeznaczonych na cele mieszkaniowe lub usługowe, w tym postój statków przeznaczonych na cele mieszkaniowe lub usługowe oraz wykonania kąpieliska lub wyznaczenia miejsca okazjonalnie wykorzystywanego do kąpielii (zmiany w art. 118 ust. 1). Jednocześnie w zakresie zgłoszenia dodaje się konieczność wskazania celu działań (zmian w art. 118 ust. 2 pkt 1). Pozostałe zmiany w art. 118 mają charakter porządkowy. Jednocześnie rozbudowie podlega katalog przypadków niewymagających zgłoszenia – w art. 118b dodanie się pkt 5-7, zgodnie z którymi zgłoszenia nie będą wymagać działania przewidziane do realizacji w ramach zabudowy mieszkaniowej przewidzianej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uzgodnionym z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska, z wyjątkiem przedsięwzięć mogących znacząco negatywnie oddziaływać na środowisko, działania przewidziane do realizacji w ramach zabudowy mieszkaniowej dla której zostały ustalone warunki zabudowy uzgodnione z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska, a także działania związane z realizacją infrastruktury towarzyszącej ww. zabudowie mieszkaniowej, z wyjątkiem przedsięwzięć mogących znacząco negatywnie oddziaływać na środowisko.

W art. 124 rozszerzono katalog wyłączeń do zakazu wypalania łąk, pastwisk, nieużytków, rowów, pasów przydrożnych, szlaków kolejowych oraz trzcinowisk i szuwarów. Obecnie zakaz ten nie dotyczy działań ochrony czynnej wynikających z zadań ochronnych lub planu ochrony dla parku narodowego lub rezerwatu przyrody, a także planu zadań ochronnych lub planu ochrony dla obszaru Natura 2000. Zasadne jest jednak, aby rozszerzyć powyższe możliwości o wykonywanie działań na podstawie planu ochrony dla parku krajobrazowego lub obszaru chronionego krajobrazu oraz o kontrolowane wypalanie

¹ Nr ewid. 197/2017/P/17/049/KSI.

roślinności na terenach poligonów wojskowych, znajdujących się poza obszarami chronionymi wskazanymi w art. 6 ust. 1 pkt 1-5, w celu redukcji obciążenia ogniowego i ograniczenia zagrożenia pożarowego.

Ministerstwo Obrony Narodowej wielokrotnie podnosiło temat kontrolowanego wypalania roślinności na terenach poligonów wojskowych. Rozszerzenie zakresu stosowania tej metody o działania prewencyjne w zakresie zarządzania paliwem – szczególnie przy współpracy z Wojskową Strażą Pożarną – było jednym z postulatów Krajowej narady z ochrony przeciwpożarowej lasu², a także głównym tematem spotkań Ministerstwa Klimatu i Środowiska, Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych oraz przedstawicieli Armii Stanów Zjednoczonych. Rozwiązanie polegające na umożliwieniu kontrolowanego wypalania roślinności na terenach poligonów wojskowych przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa pożarowego tych obszarów i zwiększenia potencjału szkoleniowego wojsk stacjonujących. Kontrolowane wypalanie niskiej roślinności na poligonach, przeprowadzone przed sezonem zagrożenia pożarowego w ściśle nadzorowanych warunkach, pozwala usunąć materiał palny z pól roboczych i strzelnic, co znacząco zmniejsza ryzyko powstania niekontrolowanego pożaru podczas ćwiczeń i zapobiega konieczności ich przerywania.

Obecne przepisy dopuszczają wypalanie wyłącznie w ramach działań ochrony czynnej w parkach narodowych, rezerwach przyrody oraz na obszarach Natura 2000. Tymczasem tereny poligonowe – ze względu na specyfikę intensywnych szkoleń, w tym międzynarodowych – wymagają elastyczniejszych i adekwatnych rozwiązań prawnych w zakresie ochrony przeciwpożarowej.

10. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez zwierzęta gatunków chronionych

Projektowana nowelizacja wprowadza także zmiany dotyczące odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez zwierzęta gatunków chronionych: żubry, wilki, rysie, niedźwiedzie i bobry. Wynikają one z konieczności dostosowania przepisów ustawy o ochronie przyrody do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 3 lipca 2013 r., sygn. akt P 49/11 (Dz. U. poz. 842) oraz z dnia 21 lipca 2014 r., sygn. akt K 36/13 (Dz. U. poz. 1002). W pierwszym z ww. orzeczeń, Trybunał orzekł, że art. 126 ust. 1 pkt 5 ustawy o ochronie przyrody w zakresie, w jakim ogranicza odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez bobry wyłącznie do szkód powstałych w gospodarstwie rolnym, leśnym lub rybackim, jest niezgodny z art. 32 ust. 1 oraz art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W drugim z ww. orzeczeń Trybunał stwierdził, że art. 126 ust. 1 pkt 1-4 ustawy o ochronie przyrody, w części obejmującej wyrazy „w uprawach, płodach rolnych lub w gospodarstwie leśnym”, „w pogłowie zwierząt gospodarskich” i „w pasiekach, w pogłowie zwierząt gospodarskich oraz w uprawach rolnych”, a także art. 126 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody w zakresie, w jakim ogranicza grono podmiotów, które mogą współdziałać z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska, a na obszarze parku narodowego – z dyrektorem tego parku, co do sposobów zabezpieczania przed szkodami powodowanymi przez zwierzęta, o których mowa w ust. 1, do właścicieli lub użytkowników gospodarstw rolnych i leśnych oraz w zakresie, w jakim ogranicza mienie, które podlega zabezpieczeniu, są niezgodne z art. 32 ust. 1 oraz art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozwiązaniem mającym z kolei na celu racjonalizację odpowiedzialności Skarbu Państwa za ww. szkody jest zmiana w art. 126 ust. 6 ustawy o ochronie przyrody, zawierającym enumeratywne wyliczenie sytuacji, kiedy odszkodowanie nie przysługuje. Katalog ten będzie rozszerzony,

m.in. o sytuacji, w których poszkodowany domaga się odszkodowania za zniszczone mienie użytkowane bez wymaganych prawem zezwoleń, nie przeciwdziałając wystąpieniu szkód (wstrzymując się od wykonania czynności, które zostały dozwolone w zarządzeniu regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub nie wykonując czynności, na przeprowadzenie których posiadał stosowne zezwolenie) albo przyczynił się swoim działaniem do ich wystąpienia (w szczególności niewłaściwie użytkował zabezpieczenia przed szkodami). Warto przy tym zaznaczyć, że zaniechanie realizacji czynności mających na celu przeciwdziałanie szkodom od konkretnego gatunku, na które podmiot uzyskał stosowne zezwolenie, nie dotyczy szkód spowodowane przez inny gatunek.

Zmiana w art. 126 ust. 6 ustawy o ochronie przyrody stanowi także odpowiedź na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 września 2015 r., sygn. akt K 20/14 (Dz. U. poz. 1550), w którym stwierdził, iż „w praktyce problemem jest również niewielka skala podejmowanych dotychczas działań zapobiegawczych oraz mała aktywność w tym zakresie właścicieli czy też użytkowników mienia, szczególnie w odniesieniu do liczby wypłacanych odszkodowań, na co zwracał uwagę Minister Środowiska. Jest to jednak zagadnienie z zakresu stosowania prawa i polityki państwa, a nie oceny konstytucyjności obowiązujących przepisów prawa, niemniej przez ustawodawcę powinno zostać dostrzeżone.”

Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 28 września 2015 r., sygn. akt K 20/14, obowiązkiem właściciela jest dbałość o swój majątek i podejmowanie starań w celu jego ochrony. „Właściciel lub użytkownik mienia, przewidując możliwość wyrządzenia szkody przez zwierzęta objęte ochroną gatunkową, w pierwszej kolejności sam powinien podjąć stosowne czynności, zmierzające do uniknięcia szkody lub zminimalizowania jej rozmiarów.” W związku z powyższym w Ministerstwie Klimatu i Środowiska trwają prace nad sporządzeniem wytycznych w zakresie dobrych praktyk zabezpieczania mienia przed szkodami, które będą wskazywać potencjalnym poszkodowanym, jak zadbać o swoje mienie. Rezultatem tych prac może być wydanie rozporządzenia na podstawie upoważnienia projektowanego w art. 126 ust. 11a ustawy o ochronie przyrody, od stosowania którego zgodnie z projektowanym art. 126 ust. 6 pkt 2 lit. f ustawy o ochronie przyrody będzie uzależniona wypłata odszkodowania. Warto zauważyć, że podobne rozwiązanie jest stosowane w Czechach wobec szkód powodowanych przez wilki.

Dodatkowo uchylono w art. 126 ust. 7-9 dotyczące szacowania szkód wyrządzonych przez zwierzęta łowne w strefach ochronnych zwierząt łownych oraz odpowiedzialność za szkody spowodowane przez zwierzęta łowne w parkach narodowych, rezerwach przyrody oraz strefach ochronnych zwierząt łownych, regulując kompleksowo te zagadnienia w ustawie z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie.

Mając na względzie, że Skarb Państwa co do zasady odpowiada za szkody powodowane przez pewną grupę gatunków zwierząt, wprowadzono ust. 10a do art. 126 ustawy o ochronie przyrody, którego celem jest zarówno zebranie informacji o aktywności ww. gatunków, jak i udokumentowanie faktów, na wypadek, gdyby podmiot poszkodowany dochodził roszczenia na zasadach ogólnych.

III. Funkcjonowanie parków narodowych

W odniesieniu do dyrektora parku narodowego w projektowanych art. 8ea-8ec wskazano zadania, określone w ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2025 r. poz. 567), które dyrektor parku narodowego będzie realizował na obszarze parku narodowego. W szczególności dotyczą one nadzoru nad lasami niestanowiącymi własności Skarbu Państwa, położonymi w granicach parku narodowego (dzięki temu możliwe będzie prowadzenie w nich działań niekolidujących z celem parku narodowego). Nadzór ten będzie prowadzony na podstawie porozumienia zawieranego z właściwym miejscowo starostą, który będzie obowiązany zabezpieczyć środki na jego realizację. Zaproponowana

zmiana ma na celu doprecyzowanie zadań dyrektora parku, wynikających z ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach. Projektowany przepis zastąpi dotychczasowy ujęty w art. 8e ust. 4, który był nieprecyzyjny.

W projektowanej ustawie dodane zostały przepisy odnoszące się do polityki finansowej parku narodowego. W projekcie ustawy wprost wskazano, że parki narodowe nie prowadzą działalności gospodarczej w rozumieniu ustawy 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2024 r. poz. 1222 i 1871). Należy tu zauważyć, że parki narodowe realizują zadania związane z ochroną przyrody. Działania z tym związane nie są nastawione na osiąganie zysku, tak jak ma to miejsce w przypadku prowadzenia działalności gospodarczej. Ponadto środki finansowe uzyskiwane w ramach działań parków narodowych są przeznaczane na cele związane z ochroną przyrody, edukacją przyrodniczą lub udostępnianiem parków narodowych społeczeństwu.

Jednym z przychodów parków narodowych są dotacje celowe z budżetu państwa na realizację zadań tych podmiotów. Aktualnie parki narodowe mogą otrzymywać wyłącznie dotacje celowe, przeznaczane na konkretne zadania. W projekcie ustawy proponuje się, by parki narodowe mogły otrzymywać z budżetu państwa tak jak dotychczas dotacje celowe na realizację określonych działań oraz dotacje podmiotowe, przeznaczane na działalność bieżącą państwowej osoby prawnej – parku narodowego. Taki podział dotacji pozwoli na efektywne wydatkowanie środków dotacji i łatwiejsze ich rozliczanie, w szczególności w zakresie działalności bieżącej parku narodowego. Ponadto proponuje się, by parki narodowe mogły otrzymywać dotację celową z części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa. Pozwoli to na zachowanie w dobrym stanie licznych zabytków znajdujących się na obszarach parków narodowych. W obecnym stanie prawnym parki narodowe nie mogą ubiegać się o takie dofinansowanie, z uwagi na ich brak w katalogu podmiotów uprawnionych do otrzymania dotacji, o której mowa.

Z uwagi na fakt, że nie można wykluczyć przekazywania parkom narodowym dotacji przez jednostki samorządu terytorialnego, zostały one również wskazane w katalogu przychodów, które mogą być uzyskiwane przez parki narodowe. W projekcie zawarto także przepisy, które wprost dają podstawę jednostkom samorządu terytorialnego na przekazywanie parkom narodowym dotacji na konkretnie wskazane cele, związane z ochroną różnorodności biologicznej oraz ochroną zabytków. Powyższe zadania są zadaniami publicznymi, w związku z czym przekazanie dotacji przez jednostki samorządu terytorialnego będzie zgodne z przepisami dotyczącymi funkcjonowania samorządów, w tym prowadzenia przez nie gospodarki finansowej.

Projekt ustawy przewiduje, że w momencie utworzenia parku narodowego lub zmiany jego granic, współwłasności w nieruchomościach położonych w granicach parku narodowego, będące własnością Skarbu Państwa, staną się własnością parku narodowego.

Projekt zakłada przyznanie parkom narodowym prawa nabywania współwłasności w nieruchomościach w drodze pierwokupu. Zasadne jest, by w takim przypadku parki narodowe miały możliwość nabywania w ramach pierwokupu własności udziałów Skarbu Państwa w nieruchomościach stanowiących współwłasność Skarbu Państwa położonych w granicach parku narodowego, nie na rzecz Skarbu Państwa, lecz na własność parku narodowego. Rozwiązanie to pozwoli na wykonywanie prawa pierwokupu w przypadku zbywania ułamkowych części nieruchomości położonych w granicach parku narodowego. Aktualnie parki rezygnują z realizacji prawa pierwokupu w takich przypadkach, bowiem nie ma możliwości przekazania zakupionych nieruchomości w użytkowanie wieczyste parkom. Stąd potrzeba uregulowania takich przypadków w projekcie ustawy. Nabycie współwłasności nieruchomości

pozwala na współdecydowanie o sposobie zagospodarowania nieruchomości, przez co możliwe jest eliminowanie zagospodarowania powodującego negatywne skutki dla przyrody parku narodowego (zagrożenia wewnętrzne). Dodatkowo wskazać należy, że nowoprojektowane rozwiązania mają służyć poprawie realizacji zadań parków narodowych w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych, co w obecnym stanie prawnym okazuje się być utrudnione – przykładem może być Kampinoski Park Narodowy i Tatrzański Park Narodowy – współwłasności innych podmiotów w nieruchomościach należących do tych parków narodowych.

Zgodnie z projektem ustawy dyrektor parku narodowego będzie miał możliwość nabywania na rzecz parku narodowego nieruchomości poza granicami parku narodowego, jeżeli będą one służyły realizacji celów parku narodowego, określonych w ustawie o ochronie przyrody. Na zakup nieruchomości poza granicami parku narodowego zgodę będzie wyrażał minister właściwy do spraw środowiska. Na nieruchomościach, które zostały zakupione przez park narodowy, będzie on mógł prowadzić działania związane z ochroną przyrody, w szczególności w zakresie utrzymania lub odtwarzania siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, i ich siedlisk. Nabywanie takich nieruchomości i realizacja działań ochronnych zabezpieczają park narodowy przed zagrożeniami zewnętrznymi (art. 5 pkt 29 ustawy o ochronie przyrody), które mogą negatywnie wpływać na ochronę przyrody w parku narodowym, np. zabudowa powodująca zakłócenia drożności korytarzy ekologicznych. Nabywanie nieruchomości poza granicami parku narodowego pozwoli także na zachowanie we właściwym stanie chronionych zasobów przyrody.

W odniesieniu do umów dotyczących rozporządzania nieruchomościami przez park narodowy, wskazano dodatkowe przypadki, w których rozporządzenie nieruchomościami będzie następowało w drodze bezprzetargowej. Dotyczy to sytuacji, w której umowa jest zawierana z państwową jednostką budżetową, jednostką samorządu terytorialnego, Państwowym Gospodarstwem Leśnym Lasy Państwowe lub Państwowym Przedsiębiorstwem Wodnym Wody Polskie. Wskazane podmioty nie działają na zasadach komercyjnych, w związku z czym nie będą mogły konkurować z podmiotami prywatnymi zainteresowanymi nieruchomością. Innym przypadkiem jest sytuacja, w której aktualny najemca lokalu mieszkalnego w przypadku upływu terminu najmu (umowa na czas oznaczony) jest obowiązany wziąć udział w przetargu, pomimo tego, że z racji przepisów odrębnych (np. ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 725), Ponadzakładowy Układ Zbiorowy dla Pracowników Parków Narodowych) przysługuje mu prawo do tego lub innego (zamiennego) lokalu. Analogicznie będzie w przypadku, gdy nieruchomość jest zbywana na rzecz osoby, której przysługuje pierwszeństwo w jej nabyciu stosownie do przepisów ustawy o ochronie przyrody. W takich sytuacjach organizowanie przetargu nie znajduje uzasadnienia.

Możliwe będzie organizowanie przetargów ograniczonych, jeżeli warunki przetargowe mogą być spełnione wyłącznie przez ograniczoną liczbę osób. Dzięki tej formie w przetargach mogliby brać udział miejscowi rolnicy (w przypadku parków narodowych) posiadający na miejscu niezbędny sprzęt do koszenia lub zwierzęta do prowadzenia wypasu, co jest niezbędne w sytuacjach wymagających konieczności pilnego podjęcia działań, np. w związku z panującymi warunkami atmosferycznymi. Korzyścią dla parku narodowego będzie gwarancja wykonania określonych zabiegów w określonym czasie, natomiast miejscowi rolnicy mogliby czerpać korzyści z gospodarowania w parku narodowym (np. większe płatności w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich). Powyższe przyczyni się z pewnością do poprawy postrzegania parków narodowych przez lokalne społeczności.

W ramach rozporządzenia nieruchomościami realizowanymi w postępowaniach przetargowych, w szczególności w drodze przetargów ustnych (licytacji) dochodzi do sytuacji, że oferenci zawyżają ceny, a następnie odstępują od podpisywania umów. Sankcją za takie działanie jest utrata wadium,

jednak park narodowy jest w takiej sytuacji zobowiązany do ogłoszenia nowego przetargu, co powoduje opóźnienia w rozporządzeniu nieruchomościami, a niekiedy, szczególnie w przypadku dzierżaw nieruchomości, na których mają być wykonywane działania ochronne, opóźnienie ich realizacji, co może powodować negatywne skutki dla chronionych zasobów przyrodniczych (konieczność terminowej realizacji zadań z uwagi na uwarunkowania przyrodnicze). Doprecyzowanie, że w przypadku odstąpienia od podpisania umowy przez zwycięzcę przetargu, oprócz utraty wadium, istnieje możliwość zawarcia umowy z kolejnym oferentem przyczyni się do formułowania ofert nieprzekraczających możliwości oferenta, a przez to nie będą oni odstępowali od podpisywania umów.

W projekcie ustawy zawarto przepis stanowiący, że pracownicy, którzy nabyli lokal mieszkalny po cenach preferencyjnych na mocy ustawy lub na mocy ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o zasadach zbywania mieszkań będących własnością przedsiębiorstw państwowych, niektórych spółek handlowych z udziałem Skarbu Państwa, państwowych osób prawnych oraz niektórych mieszkań będących własnością Skarbu Państwa oraz ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach, nie mogą ubiegać się o wypłacenie ekwiwalentu za niewykorzystywanie bezpłatnego mieszkania służbowego przez pracowników oraz nabycie kolejnego lokalu na zasadach preferencyjnych. Powyższe ograniczenia są zasadne, ich brak mógłby spowodować niewłaściwe gospodarowanie majątkiem parku narodowego lub majątkiem Skarbu Państwa. Ponadto, dublowanie pewnych korzyści wpłynęłoby negatywnie na stan majątkowy parku narodowego.

Obszar parku narodowego może być udostępniany w sposób, który nie wpłynie negatywnie na przyrodę w parku narodowym. Dyrektor parku narodowego został upoważniony do określania w drodze zarządzenia wysokości tych opłat za udostępnienie parku narodowego. Wprost określono konieczność posiadania dowodu uiszczenia opłaty, którym jest bilet wstępu oraz dokumentu uprawniającego do ulgi, w czasie przebywania na obszarze parku narodowego. Minister właściwy do spraw środowiska w rozporządzeniu określi dokumenty uprawniające do ulg w opłatach za udostępnianie oraz zwolnienia z opłat za udostępnienie obszaru parku narodowego. Doprecyzowano także przepisy dotyczące zwolnienia z opłat dla osób udających się do wyznaczonych w parku narodowym plaż oraz do miejsc kultu religijnego. Wskazano, że będzie to dotyczyło wyłącznie osób udających się do tych miejsc szlakiem wyznaczonym przez dyrektora parku narodowego.

Zgodnie z obecnymi regulacjami (art. 17 ust. 4 ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie i ratownictwie w górach) park narodowy przekazuje 15 % wpływów pomniejszych o należny podatek od towarów i usług za każdy kwartał podmiotom uprawnionym do wykonywania ratownictwa górskiego na obszarze, na którym znajduje się określony park narodowy. Projekt zakłada uchycenie tego przepisu i wprowadzenie stosownej regulacji do uop. W myśl nowych przepisów, do ceny biletu wstępu do parku narodowego położnego w obszarach górskich będzie doliczana kwota (15 % wysokości ceny biletu wstępu) na rzecz organizacji ratownictwa górskiego działających na obszarze danego parku narodowego. Takie działanie pozwoli na wsparcie, a tym samym zapewnienie skuteczności funkcjonowania służb ratowniczych bez uszczuplania budżetu parku narodowego.

Brak uiszczenia opłaty za udostępnianie bądź brak dokumentu uprawniającego do ulg będzie skutkowało koniecznością uiszczenia oprócz ceny biletu wstępu, opłaty dodatkowej, stanowiącej przychód parku narodowego. W projekcie określono wysokość tej opłaty, będącej krotnością wysokości opłaty za udostępnianie oraz sposób jej wnoszenia i bonifikatę przy uiszczeniu w terminie 7 dni od dnia otrzymania wezwania.

Zaproponowano także zmianę dotyczącą ustanawiania przez ministra właściwego do spraw środowiska planów ochrony dla parków narodowych. Aktualnie minister właściwy do spraw środowiska ustanawia plan ochrony w ciągu 6 miesięcy od jego przekazania przez dyrektora parku narodowego albo odmawia jego ustanowienia, jeżeli jest on niezgodny z celami ochrony przyrody. Plan ochrony jest dla parku

narodowego podstawą właściwego wykonywania ochrony przyrody na jego obszarze. Powyższy dokument określa wykonywanie działań ochronnych, niezbędnych do realizacji celów parku narodowego w perspektywie 20 lat. Tym samym niezwykle istotnym jest, by plan ochrony był przygotowany w sposób rzetelny, uwzględniający potrzeby ochrony przyrody oraz lokalnych społeczności (zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju). Przykładowo, zawarcie w nim ogólnikowych stwierdzeń lub postanowień dotyczących konieczności wykonania określonych działań ochronnych lub niewłaściwe (nieściśle) wskazanie lokalizacji działań ochronnych może doprowadzić do niewłaściwego (w skrajnych przypadkach szkodliwego) prowadzenia działań ochronnych w ekosystemach parku narodowego. Analogicznie postanowienia dotyczące wskazań do planów ogólnych gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (obligatoryjny element planu ochrony) mogą prowadzić do nadmiernego ograniczenia praw obywateli. Zważywszy na to, że plan ochrony dla parku narodowego staje się jednocześnie planem zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000, w częściach pokrywających się z obszarem parku narodowego, konieczne jest zaplanowanie działań ochronnych w sposób pozwalający na ochronę zarówno walorów parku narodowego, jak i przedmiotów ochrony obszarów Natura 2000. Należy także zwrócić uwagę, że parki narodowe stanowią część obszarów Natura 2000, w związku z czym planowane działania ochronne w celu zachowania przedmiotów ochrony obszarów Natura 2000, muszą być spójne dla obszarów w granicach parku narodowego i poza nim. W związku z tym projekty planów ochrony, wpływające do ministra właściwego do spraw środowiska są poddawane szczegółowej analizie w celu minimalizacji lub wykluczenia wspomnianych ryzyk.

Uwzględniając powyższe aspekty oraz objętość projektów planów ochrony (niekiedy kilkaset stron), należy wskazać, że przygotowanie ostatecznej wersji projektu, jak również jego dalsze uzgodnienia (m.in. z parkiem narodowym na etapie weryfikacji przesłanego projektu, poddanie konsultacjom społecznym oraz uzgodnieniom międzyresortowym) są powodem dłuższej niż wskazane w ustawie o ochronie przyrody 6 miesięcy, procedury ich stanowienia. W sytuacji, w której nie ma powodu by zwrócić projekt planu ochrony, bowiem jest on zgodny z celami ochrony, jednak wymaga licznych korekt, musi być on dalej procedowany. Zniesienie 6-miesięcznego terminu nie wpłynie na wydłużenie procedury stanowienia planów ochrony. Dodatkowo, nie ma to także wpływu na realizację zadań parków narodowych w zakresie ochrony przyrody, bowiem są one wykonywane na podstawie zadań ochronnych.

Projekt ustawy zawiera także zmiany dotyczące rad naukowych parków narodowych. W przypadku wystąpienia określonych przesłanek członkostwo w radzie naukowej parku narodowego ustaje. Odnosi się to do sytuacji odwołania członka rady naukowej parku narodowego w związku z trwałą niezdolnością do pełnienia obowiązków członka oraz rażącego naruszenia prawa przez członka rady naukowej. Ponadto członkostwo w radzie ustaje w sytuacji ograniczenia albo utraty przez członka zdolności do czynności prawnych, pisemnej rezygnacji członka – z dniem otrzymania pisma przez ministra właściwego do spraw środowiska oraz śmierci członka. Minister właściwy do spraw środowiska, w sytuacjach opisanych powyżej, powołuje nowych członków rady na czas pozostały do końca kadencji rady naukowej. Zaproponowane przepisy pozwolą na sprawne funkcjonowanie rad naukowych.

W projekcie ustawy proponuje się określenie wymagań dotyczących pracowników Służby Parku Narodowego. Pracownikiem Służby Parku Narodowego będzie mogła zostać osoba w wieku co najmniej 21 lat, posiadająca pełnię praw cywilnych i obywatelskich, odpowiednie kwalifikacje, ciesząca się nienaganną opinią, posiadająca odpowiedni stan zdrowia, potwierdzony orzeczeniem lekarskim oraz taka, która nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe. Dodatkowo kandydat do Służby Parku Narodowego powinien być obywatelem polskim, z wyjątkiem stanowisk, na których praca nie polega na bezpośrednim lub

pośrednim udziale w wykonywaniu władzy publicznej i funkcji mających na celu ochronę generalnych interesów państwa. Stanowiska takie będą mogły zajmować osoby nieposiadające obywatelstwa polskiego, którym przysługuje prawo podjęcia zatrudnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Osoba taka będzie także musiała potwierdzić znajomość języka polskiego na podstawie jednego z dokumentów wskazanych w projekcie. Rozwiązanie to pozwoli zachować bezpieczeństwo przy obsadzaniu stanowisk, dając jednocześnie możliwość zatrudniania fachowców z innych krajów, np. w realizacji zadań naukowych.

Z uwagi na szczególne zadania wykonywane przez Straż Parku, będącą także Służbą Parku Narodowego, w odniesieniu do tej formacji przewidziano odrębne, bardziej rygorystyczne wymagania. Biorąc pod uwagę zakres odpowiedzialności i obowiązków Straży Parku, w ustawie opisano szczegółowo upoważnienia funkcjonariuszy, w szczególności dotyczące kontroli osób i posługiwania się środkami przymusu bezpośredniego. Dotychczas Straż Parku nie posiadała uprawnień do dostępu danych osobowych, co utrudniało identyfikację osób popełniających wykroczenia i przestępstwa. Funkcjonariusze Straży Parku będą mieli możliwość otrzymania broni palnej lub broni myśliwskiej w celu wykonywania obowiązków służbowych. Możliwość otrzymania broni myśliwskiej w związku z wykonywanymi obowiązkami służbowymi będą mieli także pracownicy Służby Parku Narodowego, przy czym w ich przypadku istotnym jest, że broń tę będą mogli uzyskać po spełnieniu niektórych wymogów określonych dla funkcjonariuszy Straży Parku. Chodzi tu o konieczność uzyskania orzeczenia psychologicznego o braku przeciwwskazań do pracy z bronią, odbycia szkolenia podstawowego dla funkcjonariuszy Straży Parku i zdania egzaminu przed komisją egzaminacyjną oraz zdania egzaminu ze znajomości przepisów dotyczących używania, i umiejętności posługiwania się bronią, przed komisją, o której mowa w ustawie z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz. U. z 2024 r. poz. 485).

W projekcie ustawy określono przepisy dotyczące zasad etyki pracowników Służby Parku Narodowego. Minister właściwy do spraw środowiska w drodze zarządzenia określi kodeks etyki pracowników Służby Parku Narodowego. Za nieprzestrzeganie zasad etyki pracownicy Służby Parku Narodowego mogą ponieść konsekwencje określone w projekcie ustawy.

Zadania Służby Parku Narodowego zostały określone w ustawie, zgodnie z celem tworzenia i funkcjonowania parku narodowego. Należy do nich w szczególności realizacja ustaleń planów ochrony i zadań ochronnych, prowadzenie edukacji przyrodniczej, udostępnianie obszaru parku narodowego, prowadzenie badań i monitoringu przyrodniczego oraz ochrona mienia Skarbu Państwa i parku narodowego. Pracownicy Służby Parku Narodowego przy wykonywaniu obowiązków służbowych będą korzystali z ochrony prawnej przewidzianej w przepisach prawa karnego dla funkcjonariuszy publicznych. Pracownikom tym będzie także przysługiwało bezpłatne umundurowanie oraz oznaki służbowe, z obowiązkiem ich noszenia w czasie pełnienia obowiązków służbowych oraz dodatkowe wynagrodzenie roczne, na zasadach określonych w przepisach wydanych na podstawie przepisów wykonawczych niniejszej ustawy. Jakkolwiek rozwiązanie takie (dodatkowe wynagrodzenie roczne) nie funkcjonowało dotąd w przepisach ustawy, w odniesieniu do pracowników Służby Parku Narodowego, to nie jest ono rozwiązaniem nowym, gdyż takie uprawnienia przysługują na podstawie obowiązującego Ponadzakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Parków Narodowych.

Pracownikom Służby Parku Narodowego używającym własnych pojazdów do celów służbowych w jazdach lokalnych (w ramach codziennych obowiązków służbowych, np. jazdy po obszarze obrębu lub obwodu ochronnego, przejazdu z obwodu lub obrębu ochronnego do siedziby parku narodowego) może być przyznane prawo do zwrotu kosztów związanych z używaniem tych pojazdów – do wysokości miesięcznego ryczałtu pieniężnego lub do wysokości nieprzekraczającej stawek za 1 kilometr przebiegu pojazdu, określonych w odrębnych przepisach wydanych przez ministra właściwego do spraw

transportu³, jeżeli przebieg pojazdu, z wyłączeniem ryczałtu pieniężnego, jest udokumentowany w ewidencji przebiegu pojazdu prowadzonej przez pracownika. W związku z tym, że zwrot kosztów nie stanowi dochodu pracownika, nie powinien być opodatkowany podatkiem dochodowym od osób fizycznych, jak jest obecnie. Analogiczne rozwiązanie funkcjonuje w odniesieniu do pracowników zatrudnionych w Służbie Leśnej w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe (art. 46a ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach).

Uregulowano także zagadnienia dotyczące przyznawania i wyliczania równoważnika pieniężnego za przedmioty umundurowania niewydane w naturze, jak również zagadnienia związane z jego pomniejszaniem i zwrotem.

W trakcie wykonywania czynności służbowych pracownicy Służby Parku Narodowego dokonują także czynności związanych z egzekwowaniem obowiązującego prawa. By możliwe było właściwe wykonywanie tych obowiązków, pracownik podejmujący interwencję powinien się wylegitymować. Aktualnie w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie wzoru legitymacji służbowej i wzorów umundurowania pracowników Służb Parków Narodowych oraz oznak służbowych dla poszczególnych stanowisk (Dz. U. poz. 344) określono wzór legitymacji służbowej pracownika Służby Parku Narodowego, a w samej ustawie o ochronie przyrody wskazano organ wydający tę legitymację. Niemniej jednak przepisy ustawy o ochronie przyrody nie określają obowiązku legitymowania się pracownika Służby Parku Narodowego przy wykonywaniu obowiązków służbowych. Wprowadzana zmiana określa konieczność okazania legitymacji służbowej przez pracownika Służby Parku Narodowego na żądanie obywatela, w taki sposób, by mógł on odczytać i zanotować numer legitymacji, organ który ją wydał oraz nazwisko pracownika. Ma to znaczenie np. w przypadku ewentualnego uznania podjętej interwencji za nieuzasadnioną i chęci złożenia skargi na pracownika.

W projekcie przewidziano zmianę delegacji do wydania rozporządzenia dotyczącego wzoru legitymacji służbowej i umundurowania dla pracowników Służby Parku Narodowego. Powyższe jest wynikiem prowadzonych konsultacji z pracownikami parków narodowych, którzy zwracają uwagę na niedopasowanie wzoru mundurów do wykonywanych zadań, jak również brak jednolitego dla wszystkich parków narodowych sposobu przydziału sortów mundurów. Aktualnie bowiem rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 stycznia 2018 r. w sprawie wzoru legitymacji służbowej i wzorów umundurowania pracowników Służb Parków Narodowych oraz oznak służbowych dla poszczególnych stanowisk określa wyłącznie wzór umundurowania. Zmiana delegacji pozwoli na wydanie nowego rozporządzenia uwzględniającego potrzeby pracowników Służb Parków Narodowych.

Ponadto dodano delegację umożliwiającą wydanie rozporządzenia ministra właściwego do spraw środowiska w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych, wskazującego wysokość równoważnika pieniężnego za przedmioty umundurowania niewydane w naturze oraz za czyszczenie umundurowania, a także podstawę i sposób jego obliczania. Rozwiązanie to pozwoli na racjonalizację sposobu przydzielania części umundurowania poszczególnym pracownikom. Zdarza się bowiem, że niektórym pracownikom (np. pracownicy Służby Parku Narodowego niepracujący w terenie) umundurowanie musi być wydane pomimo braku zużycia przedmiotów umundurowania, które jest w ich posiadaniu. W tej sytuacji niezasadnym jest wydawanie kolejnych części umundurowania a zaspokojenie tych potrzeb w postaci równoważnika pieniężnego. Analogiczne rozwiązanie jest

³ Obecnie rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 25 marca 2002 r. w sprawie warunków ustalania oraz sposobu dokonywania zwrotu kosztów używania do celów służbowych samochodów osobowych, motocykli i motorowerów niebędących własnością pracodawcy (Dz. U. poz. 271, z późn. zm.).

stosowane w odniesieniu do funkcjonariuszy Policji oraz Straży Granicznej.

Projekt reguluje także zagadnienia związane z funkcjonowaniem Straży Parku, która jest formacją powołaną w szczególności do ochrony mienia oraz zwalczania przestępstw i wykroczeń w zakresie ochrony przyrody na obszarze parku narodowego. W związku z faktem, że jedyny przepis w rozdziale 7 niezwiązany z parkami narodowymi, tj. art. 108 ust. 9 pkt 2 (część upoważnienia dotycząca Służby Parku Krajobrazowego), zostaje dla większej czytelności ustawy przeniesiony do rozdziału 6, tj. do przepisów dotyczących Służb Parków Krajobrazowych, dokonano zmiany tytułu rozdziału 7, aby odzwierciedlał prawidłowo treść tego rozdziału.

Projekt określa wymagania stawiane kandydatom na stanowisko w Straży Parku, zasady szkolenia funkcjonariuszy tej formacji oraz sposób działania Straży Parku, w tym uprawnienia związane z wykonywanymi obowiązkami służbowymi, dotyczące m.in. prowadzenia czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia z zakresu ochrony przyrody, prowadzenia dochodzeń, legitymowania osób podejrzanych o popełnienie wykroczenia lub przestępstwa, noszenia i używania środków przymusu bezpośredniego, w tym broni palnej bojowej oraz nakładania grzywien w drodze mandatu karnego. Uprawnienia te są niezbędne do realizacji zadań związanych z ochroną mienia i zwalczaniem przestępstw.

Część uprawnień Straży Parku będzie przysługiwała także innym pracownikom Służby Parku Narodowego, wskazanym wprost w projekcie. Dotyczy to przede wszystkim legitymowania osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia, kontroli dowodów wniesienia opłat za wstęp, nakładania grzywien w drodze mandatu karnego.

Funkcjonariusz Straży Parku wykonujący obowiązki na obszarze parku narodowego będzie miał uprawnienia Państwowej Straży Łowieckiej, Państwowej Straży Rybackiej oraz Inspektora Rybołówstwa Morskiego. Zakres tych uprawnień określa projekt ustawy. Określono ponadto sytuacje, w których funkcjonariusz Straży Parku może użyć środków przymusu bezpośredniego oraz broni myśliwskiej, wraz z zasadami ich użycia.

Projekt przewiduje delegację do wydania rozporządzenia dotyczącego norm uzbrojenia i wyposażenia indywidualnego oraz zespołowego funkcjonariuszy Straży Parku, sposobu przydziału, ewidencjonowania i przechowywania środków przymusu bezpośredniego w parkach narodowych. Powyższe jest konieczne w celu umożliwienia skutecznego działania funkcjonariuszy Straży Parku oraz zapewnienia bezpieczeństwa przechowywania broni i środków przymusu bezpośredniego.

W projekcie ustawy przewidziano także delegację do wydania rozporządzenia ministra właściwego do spraw środowiska w sprawie szkoleń dla funkcjonariuszy Straży Parku. Aktualnie rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2004 r. w sprawie zakresu szkolenia podstawowego dla funkcjonariuszy Straży Parku oraz trybu powoływania komisji egzaminacyjnej (Dz. U. poz. 34) określa wyłącznie zakres szkolenia podstawowego dla funkcjonariuszy Straży Parku. Tymczasem zmiany w zakresie prawa oraz technik operacyjnych wymuszają konieczność stałego doskonalenia się funkcjonariuszy Straży Parku. Tym samym, by ujednoczyć zakres szkoleń okresowych (doskonalących), jest zasadne jego określenie w rozporządzeniu. W projekcie wskazano ponadto, że funkcjonariusz Straży Parku może być skierowany na szkolenie okresowe w celu uzupełnienia wiedzy i umiejętności niezbędnych do wykonywania zadań związanych z ochroną mienia oraz zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie ochrony przyrody.

W związku ze zmianą brzmienia art. 110 ust. 8 zakłada się uchylenie ust. 13. Regulacja objęta zakresem tego przepisu została uwzględniona w nowym brzmieniu ust. 8.

W związku z planowaną zmianą w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej

polegającą na wyłączeniu stosowania tej ustawy do ustawy o ochronie przyrody mogą pojawić się wątpliwości przy interpretacji art. 110a ustawy o ochronie przyrody w obecnym brzmieniu. Dla uniknięcia wątpliwości interpretacyjnych wspomnianemu przepisowi nadano nowe brzmienie, w którym wyraźnie wskazuje się, że do użycia i wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej w ramach działań podejmowanych w celu umyślnego płoszenia osobników niedźwiedzia brunatnego lub żubra na podstawie art. 56 ust. 4e nie będą miały zastosowania zasady określone w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

IV. Monitoring przyrodniczy i sprawozdawczość

Polska, podobnie jak pozostałe kraje członkowskie Unii Europejskiej, zobowiązana jest do przedkładania Komisji Europejskiej (KE) co sześć lat sprawozdania na temat wykonania środków podjętych na podstawie dyrektywy ptasiej (na podstawie jej art. 12) oraz sprawozdania na temat wykonania środków podjętych na podstawie dyrektywy siedliskowej (na podstawie jej art. 17). Dotychczas Polska złożyła dwa sprawozdania z wdrażania dyrektywy ptasiej oraz trzy sprawozdania z wdrażania dyrektywy siedliskowej. Opracowywanie sprawozdań w 2007 r. koordynowało Ministerstwo Środowiska, w 2013, 2014 – Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska, natomiast w 2019 r. - Główny Inspektor Ochrony Środowiska. W 2023 r. do koordynacji sprawozdań za okres 2019-2024 (składanych do KE w 2025 r.) został ponownie wyznaczony przez Ministra Klimatu i Środowiska Główny Inspektor Ochrony Środowiska.

Oba sprawozdania (tj. z dyrektywy ptasiej i siedliskowej) składają się z raportu ogólnego, zawierającego przekrojowe informacje dotyczące wdrażania danej dyrektywy w państwie członkowskim, i raportów szczegółowych, poświęconych poszczególnym gatunkom i siedliskom wymienionym w dyrektywach. W sprawozdaniu z wdrażania dyrektywy ptasiej raportowane są m.in. liczebności i trendy liczebności gatunków ptaków w podziale na trzy populacje: lęgową, migrującą i zimującą. Sprawozdanie z wdrażania dyrektywy siedliskowej obejmuje szeroki zakres informacji na temat stanu ochrony gatunków roślin, gatunków zwierząt oraz siedlisk przyrodniczych, wymienionych w załącznikach do dyrektywy, w skali regionów biogeograficznych (region alpejski, region kontynentalny i obszar morski Morza Bałtyckiego). W obu sprawozdaniach wymagane są również informacje o potrzebnych, planowanych i prowadzonych działaniach ochronnych oraz o aktualnych oddziaływaniach i przewidywanych zagrożeniach. Dodatkowo, zarówno w sprawozdaniu z wdrażania dyrektywy siedliskowej, jak i dyrektywy ptasiej, część informacji należy opracować także osobno dla sieci obszarów Natura 2000. Ponadto, do obu sprawozdań obligatoryjnie załączane są mapy rozmieszczenia gatunków i siedlisk przyrodniczych i w przypadku dyrektywy siedliskowej, fakultatywnie mapy zasięgu występowania. Mapy przygotowywane są w siatce kwadratów 10x10 km w formie plików wektorowych lub też w innym ustalonym przez KE.

Należy podkreślić, że w przedmiotowych sprawozdaniach wymagane są informacje na temat przedmiotów ochrony w obszarach Natura 2000 jak również na temat gatunków wymagających ochrony ścisłej, gatunków, które mogą być pozyskiwane ze stanu dzikiego oraz lęgowych, przelotnych i zimujących populacji ptaków. Listy siedlisk przyrodniczych i gatunków (tzw. listy referencyjne), dla których wymagane jest opracowywanie sprawozdań, tworzone są przez Komisję Europejską.

Opracowanie sprawozdań z dyrektywy siedliskowej i dyrektywy ptasiej wymaga zgromadzenia, przetworzenia i zintegrowania szerokiego zakresu danych na temat siedlisk przyrodniczych i gatunków objętych dyrektywami. Dane te znajdują się w dyspozycji m.in.: Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Ministerstwa Klimatu i Środowiska, regionalnych dyrekcji ochrony środowiska, parków narodowych, parków krajobrazowych urzędów morskich, Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych i regionalnych dyrekcji lasów państwowych,

Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie (w zakresie zarybiania i wielkości połowów), Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwa Infrastruktury, Polskiego Związku Łowieckiego, jak również ośrodków naukowych i naukowo-badawczych, organizacji pozarządowych, statutowo realizujących działania z zakresu ochrony przyrody oraz podmiotów realizujących projekty o charakterze przyrodniczym ze środków krajowych lub zagranicznych. Pozyskiwane dane obejmują m.in. informacje dot. wyników monitoringu lub inwentaryzacji przyrodniczych, występowania gatunków i siedlisk przyrodniczych, liczebności gatunków i powierzchni siedlisk przyrodniczych, prowadzonych działaniach ochronnych, stwierdzanych zagrożeniach, jak również dane o wielkości pozyskiwania gatunków łownych i gatunków objętych ochroną częściową, które mogą być pozyskiwane.

Dotychczas w prawodawstwie krajowym nie uregulowano sposobu opracowywania sprawozdania z dyrektywy siedliskowej i dyrektywy ptasiej ani też nie wskazano jednoznacznie jednostki odpowiedzialnej za koordynację sporządzania sprawozdań i ich przekazywanie do Komisji Europejskiej. Brak wskazania organu odpowiedzialnego za koordynację sprawozdawczości z ww. dyrektyw skutkuje niejasnym podziałem kompetencji i trudnością w ustaleniu podmiotu odpowiedzialnego za zarządzanie i udostępnianie raportowanych zbiorów danych zgodnie z dyrektywą INSPIRE a także rozporządzeniem Komisji 2023/138.

Dlatego też w projektowanym art. 38a uop wskazuje się organ odpowiedzialny za opracowanie sprawozdania z art. 12 dyrektywy ptasiej i art. 17 dyrektywy siedliskowej oraz przekazanie ww. sprawozdań do KE, którym będzie Główny Inspektor Ochrony Środowiska (GIOŚ) ze względu na przypisane do niego obowiązki realizowania monitoringu.

Z kolei zmiany w ustawie z dnia 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej (Dz. U. z 2025 r. poz. 242) mają doprecyzować, że GIOŚ będzie organem właściwym w zakresie danych przestrzennych w części dotyczącej art. 12 dyrektywy ptasiej i art. 17 dyrektywy siedliskowej.

Zgodnie z ustawą z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska zakres państwowego monitoringu środowiska (PMŚ), w tym monitoringu przyrody, ustalany jest w wieloletnich strategicznych programach państwowego monitoringu środowiska i w programach wykonawczych. Dlatego też proponowane jest doprecyzowanie art. 112 ust. 2 uop tak, aby przepis odnosił się do ww. programów. Dotychczasowe kontrole NIK wykazały bowiem na problem rozbieżnych interpretacji co do zakresu monitoringu prowadzonego w ramach PMŚ.

Doprecyzowanie kompetencji PROP o możliwość opiniowania kwestii związanych z państwowym monitoringiem środowiska (zmiana ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska) stanowi naturalną konsekwencję rozszerzenia katalogu spraw, w których opinia PROP może być wykorzystywana.

Uwzględniając rosnącą rolę danych przyrodniczych w kontekście sprawozdawczości do KE, projektowane przepisy umożliwiają wzmocnienie zaplecza merytorycznego GIOŚ, co bezpośrednio przekłada się na zwiększenie efektywności i wiarygodności działań podejmowanych w ramach państwowego monitoringu środowiska.

V. Przepisy dotyczące ochrony dzikiej flory i fauny gatunków objętych CITES

Dotychczasowe przepisy ustawy w art. 61 ust. 3 oraz ust. 4 pkt 2 uop odnoszą się do dokumentów wydawanych przez powiatowych lekarzy weterynarii na potrzeby przepisów UE w zakresie CITES, przy czym w ustawie nie określono wymogów odnośnie do tych dokumentów ani wniosków o ich wydanie. W projektowanym art. 61a ust. 1 proponuje się doprecyzowanie kwestii wydawania orzeczeń przez powiatowych lekarzy weterynarii w zakresie potwierdzania warunków przetrzymywania

na cele importu i potwierdzania urodzenia w hodowli zwierząt objętych przepisami CITES.

Obecne przepisy ustawy o ochronie przyrody nie precyzują kwestii dokumentowania legalności pochodzenia roślin gatunków objętych przepisami CITES. Analogicznie do potwierdzania urodzenia zwierząt w hodowli, proponuje się uregulowanie w projektowanym art. 61a ust. 2 ustawy o ochronie przyrody kwestii dotyczących pochodzenia roślin z uprawy – w drodze orzeczenia dotyczącego uzyskania roślin z uprawy wydawanego przez wojewódzkiego inspektora ochrony roślin i nasiennictwa. Pozwoli to uporządkować kwestie dotyczące wiarygodności deklarowanego pochodzenia roślin z uprawy celem lepszej kontroli handlu i zwalczania handlu nielegalnego zagrożonymi gatunkami roślin.

W art. 61a ust. 4 planowane jest wydanie przez ministra właściwego do spraw środowiska, w drodze rozporządzenia, wzoru orzeczenia wydawanego przez powiatowego lekarza weterynarii, o którym mowa w ust. 1, wzoru orzeczenia wydawanego przez wojewódzkiego inspektora ochrony roślin i nasiennictwa, o którym mowa w ust. 2, oraz wzorów wniosków o ich wydanie.

Zmiany w tym zakresie zapewnią jednolite stosowanie przepisów przez organy uprawnione do wydawania orzeczeń określających pochodzenie okazów objętych przepisami CITES oraz zapewnią transparentność procesu uzyskiwania omawianych dokumentów dla wnioskodawców. Proponowane zmiany zwiększą również efektywność egzekwowania przepisów w zakresie CITES w Polsce.

Obecne przepisy nie precyzują, jakie działania powinien podjąć posiadacz okazów roślin i zwierząt gatunków nowo objętych przepisami CITES, który zamierza podejmować z takimi okazami CITES działania wymagające udokumentowania ich pochodzenia (np. wywóz, działania komercyjne). W związku z powyższym dodano art. 61b wprowadzający dla posiadaczy okazów gatunków roślin lub zwierząt, nieobjętych wcześniej przepisami CITES, możliwość uzyskania od starosty właściwego ze względu na miejsce przetrzymywania tych okazów, zaświadczenia o ich posiadaniu, w terminie do 3 miesięcy od dnia wejścia w życie przepisów. Powyższa regulacja dotyczy gatunków fauny i flory włączonych do załączników rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi, zwanego dalej „rozporządzeniem Rady (WE) nr 338/97”, w wyniku postanowień Konferencji Stron CITES. Zaświadczenie o posiadaniu takich okazów będzie wydawane przez starostę na wniosek zainteresowanego uregulowany w art. 61b ust. 2 i 3. Proponowane przepisy umożliwią udokumentowanie posiadaczom okazów ich pochodzenia sprzed obowiązywania CITES. Projektowany przepis jest zbieżny z założeniami Konwencji i przepisami UE w zakresie CITES, które nie precyzują, w jaki sposób organy CITES stwierdzają przedkonwencyjne pochodzenie okazów, jednak obligują kraje do wdrażania i egzekwowania ustaleń Konferencji Stron, tak by uregulować status okazów, które w wyniku zmian załączników CITES stały się okazami CITES i zostały objęte ograniczeniami, a jednocześnie w pełni egzekwować wymogi CITES w zakresie wydawanych dokumentów dla okazów wwożonych już po wejściu w życie nowych przepisów.

Uzasadnione jest uzupełnienie przepisów ustawy o ochronie przyrody o określenie ram kontroli pochodzenia i zgodnego z przepisami wykorzystywania okazów objętych CITES. Kontrola taka, zgodnie z dodanym art. 61c ustawy o ochronie przyrody, będzie prowadzona przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska właściwego ze względu na miejsce przetrzymywania okazów. Obecnie organy ścigania zajmują się ściganiem przestępstw objętych CITES, jednak istnieje potrzeba zapewnienia mechanizmów zapobiegających łamaniu przepisów, w tym przez zapewnienie możliwości kontroli w sytuacjach, gdy jest duże ryzyko podejmowania nielegalnych działań. Proponuje się również, w art. 61c ust. 3, zapewnienie możliwości współpracy regionalnej dyrekcji ochrony środowiska w prowadzonych czynnościach kontrolnych ze Służbą Celno-Skarbową, Inspekcją Weterynaryjną, Państwową Inspekcją Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Strażą Leśną i strażą gminną. Projektowane

przepisy art. 61c ust. 5 przewidują, w razie konieczności, zapewnienie wsparcia merytorycznego m.in. przez Komisję ds. CITES lub regionalną radą ochrony przyrody, na potrzeby prowadzonych działań kontrolnych podejmowanych przez regionalnych dyrektorów ochrony środowiska i wojewódzkich inspektorów jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych. Zarówno Komisja ds. CITES, jak i regionalne rady ochrony przyrody, dysponując specjalistyczną wiedzą dotyczącą m.in. poszczególnych gatunków, ochrony przyrody oraz regulacji w tym zakresie, mogą zapewnić należyte wsparcie eksperckie ww. organom.

W zakresie podmiotów uprawnionych do korzystania z odstępstw w zakresie przewozu okazów naukowych, uzupełnienia wymaga art. 63 ust. 8 ustawy o ochronie przyrody, w którym należy wskazać, że regionalni dyrektorzy ochrony środowiska powinni kontrolować aktualizację katalogów okazów objętych CITES prowadzonych przez zarejestrowane instytucje naukowe nie rzadziej niż raz na trzy lata, a w razie pilnej potrzeby każdorazowo na wniosek ministra właściwego do spraw środowiska. Dodawany art. 63 ust. 10 odsyła do kwestii związanych z prowadzeniem kontroli uregulowanych w art. 56 oraz 61b. Uzasadnieniem powyższego jest potrzeba efektywnej kontroli spełnienia warunków, na podstawie których instytucja naukowa została wpisana do przedmiotowego rejestru ministra właściwego do spraw środowiska, wskazania nieprawidłowości w tym zakresie, a w razie bezskutecznego wezwania do ich usunięcia – konieczność wykreślenia instytucji z rejestru, z czym związane jest doprecyzowanie w art. 63 ust. 6 ustawy o ochronie przyrody przesłanek wykreślenia instytucji naukowej z rejestru ministra właściwego do spraw środowiska. Obowiązujące przepisy już obecnie przewidują kontrolę aktualizacji katalogu oraz spełnienia przez instytucję wymogów prawnych. Projektowane przepisy, przewidując kontrolę co najmniej raz na trzy lata, nie powinny stanowić zwiększenia obowiązków a jedynie ich doprecyzowanie.

Wobec braku przepisów regulujących rejestrację podmiotów prowadzących działalność w zakresie produkcji i obrotu kawiozem dodaje się nowy art. 63a i art. 63b. W związku z objęciem w 1998 r. wszystkich gatunków ryb jesiotrokształtnych *Acipenseriformes* spp. załącznikiem II CITES – z wyjątkiem dwóch gatunków wpisanych wcześniej (w 1975 r. i 1983 r.) do I załącznika – wprowadzono rezolucją Konferencji Stron CITES nr 12.7 (Zm. CoP17) pt. „Ochrona i handel jesiotrami i wioślonosami”, zwanej dalej „rezolucją nr 12.7”, dodatkowe wymogi w zakresie znakowania i handlu kawiozem wyprodukowanym z ikry ryb jesiotrokształtnych. Zgodnie z przepisami ww. rezolucji i art. 66 ust. 7 rozporządzenia Komisji (WE) nr 865/2006 z dnia 4 maja 2006 r. ustanawiającego przepisy wykonawcze do Rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97 w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi (Dz. Urz. UE L 166 z 04.05.2006, str. 1), zwanej dalej „rozporządzeniem Komisji (WE) nr 865/2006”, jedynie te zakłady, które uzyskają autoryzację organu zarządzającego danego kraju członkowskiego są uprawnione do przetwarzania, pakowania, przepakowywania lub produkcji kawioru, który miałby zostać wprowadzony do handlu na wewnętrznym rynku Unii Europejskiej lub miałby być wywieziony do krajów trzecich na podstawie stosownych zezwoleń. W Polsce rolę takiego organu sprawuje minister właściwy do spraw środowiska, który ma prowadzić Rejestr zakładów zajmujących się przetwarzaniem, pakowaniem i przepakowaniem kawioru, na podstawie art. 66 ust. 7 rozporządzenia Komisji (WE) nr 865/2006. Wpisanie do rejestru zakładu jest równoznaczne z uzyskaniem przez niego licencji na przetwarzanie, pakowanie i przepakowywanie kawioru, a wykaz licencjonowanych zakładów jest przekazywany do Sekretariatu CITES i Komisji Europejskiej. Wymóg uzyskania licencji przez zakłady prowadzące powyższą działalność został wprowadzony przepisami prawa w 2006 r. Upoważnionym zakładom nadawany jest kod rejestracyjny, który jest umieszczany na jednorazowych banderolach, przy pomocy których każde opakowanie podstawowe kawioru musi być oznakowane (stosownie do art. 66 ust. 6 rozporządzenia Komisji (WE) nr 865/2006 odwołującego się do wspomnianej rezolucji nr 12.7). Regulacje te jednakże stanowią o ogólnych wymogach dotyczących znakowania kawioru i nie wprowadzają szczegółowych

rozwiązań w zakresie funkcjonowania systemu znakowania, co powinno zostać ujednoczone na poziomie krajowym.

Projektowany art. 63a (ust. 1-5) określa zakres podmiotowy i przedmiotowy rejestracji zakładów kawiorowych prowadzących działalność w Polsce, w szczególności obowiązki przedsiębiorców zajmujących produkcją i obrotem kawiozem, obowiązek prowadzenia rejestru zakładów (w rozumieniu przepisów art. 66 ust. 7 rozporządzenia Komisji (WE) nr 865/2006) upoważnionych do pozyskiwania, przetwarzania, pakowania lub przepakowywania kawioru przeznaczonego na (re)eksport przez ministra właściwego do spraw środowiska, a także zakres wniosku o wpis do rejestru i warunki, od których spełnienia uzależnione jest wpisanie przez ministra właściwego do spraw środowiska zainteresowanego podmiotu do rejestru zakładów zajmujących się produkcją i obrotem kawiozem. W projektowanym art. 63a (ust. 6-8) określono warunki prowadzenia działalności w zakresie produkcji i obrotu kawiozem przez zarejestrowane podmioty oraz obowiązek raportowania ministrowi właściwemu do spraw środowiska z prowadzonej działalności, a także (ust. 9-10 oraz 15-18) warunki odmowy wpisu do przedmiotowego rejestru oraz skreślenia z rejestru podmiotów już zarejestrowanych (w przypadku stwierdzenia w działalności zakładu uchybień, nieprawidłowości lub niezgodności z obowiązującym prawem) oraz kwestie dotyczące uzupełnienia, aktualizacji lub sprostowania danych w rejestrze. Skreślenie podmiotu z rejestru następuje z chwilą, gdy wydana w danym postępowaniu decyzja administracyjna stała się ostateczna, czyli nie służy od niej odwołanie w toku instancji administracyjnej.

Projektowany art. 63a (ust. 11-14) określa także zasady kontroli zakładów kawiorowych. Wskazuje właściwego wojewódzkiego inspektora jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych jako uprawnionego do przeprowadzania kontroli zakładów wpisanych do rejestru, na prośbę organu zarządzającego CITES (ministra właściwego do spraw środowiska) wraz z określeniem podmiotów, do których może się on zwrócić o udział w czynnościach kontrolnych (Inspekcja Weterynaryjna, Komisja do spraw CITES lub regionalna rada ochrony przyrody). Projektowany art. 63b ustawy o ochronie przyrody zawiera delegację do wydania rozporządzenia w sprawie wprowadzenia szczegółowego sposobu znakowania jednostkowych opakowań kawioru, zgodnego z wymogami rezolucji nr 12.7 oraz rozporządzenia Komisji (WE) nr 865/2006. Jednolity system znakowania kawioru nie nakłada dodatkowych obowiązków na przedsiębiorców, ale jedynie zapewni spójność numeracji poszczególnych opakowań kawioru, niepowtarzalność nadawanych numerów, a tym samym przyczyni się do skutecznej kontroli legalności obrotu kawiozem. Przepisy zawarte w akcie wykonawczym będą uszczegółowieniem zasad zawartych w art. 66 ust. 6 rozporządzenia Komisji (WE) nr 865/2006. Proponowane przepisy pozwolą efektywnie realizować obowiązujące prawo unijne przez skuteczną kontrolę i monitoring obrotu kawiozem w kraju.

Uzasadnione jest również uproszczenie i uszczegółowienie przepisów w zakresie rejestracji zwierząt gatunków objętych CITES (zmiany w art. 64 ustawy o ochronie przyrody) i rejestracji podmiotów uprawnionych do korzystania z odstępstw w zakresie przewozu okazów naukowych (zmiany w art. 63 ustawy o ochronie przyrody). Zmiany w ustawie o ochronie przyrody doprecyzowują także kwestię dokumentów, które należy posiadać przy zmianie właściciela okazów zwierząt i roślin gatunków objętych CITES. Nowelizacja ta ma na celu zapewnienie obywatelom przejrzystości obowiązujących wymogów i ram prawnych w zakresie działalności z udziałem okazów CITES oraz umożliwienie właściwym organom bardziej efektywnego wdrażania i egzekwowania przepisów Unii Europejskiej dotyczących handlu zagrożonymi gatunkami dzikiej fauny i flory. W zakresie rejestracji zwierząt gatunków objętych CITES i dokumentowania pochodzenia okazów CITES na rynku wewnętrznym: proponuje się podział treści dotychczasowego art. 64 ustawy o ochronie przyrody na dwa odrębne artykuły: jeden dotyczący rejestracji zwierząt (art. 64 z zaproponowanymi zmianami), a drugi (dodany art. 64a) dotyczący dokumentów, które należy posiadać w celu ich rejestracji oraz przy zmianie

właściciela okazów zwierząt i roślin, ich rozpoznawalnych części albo produktów pochodnych gatunków wymienionych w załącznikach A i B do rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97.

Przepisy art. 64 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie przyrody przewidują obowiązek rejestracji żywych zwierząt gatunków należących do płazów, gadów, ptaków i ssaków wymienionych w załącznikach A i B do rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97, z wyjątkiem okazów będących w posiadaniu ogrodów zoologicznych, podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie handlu żywymi zwierzętami i przetrzymywanych czasowo, w celu leczenia i rehabilitacji. Do listy podmiotów zwolnionych z obowiązku zgłoszenia do rejestru dodano w zmodyfikowanym art. 64 ust. 2 przetrzymywanie zwierząt przez organy ścigania, sądy i biegłych sądowych, a także przetrzymywanie zwierząt na zlecenie organów ochrony przyrody ze względu na czasowy charakter przetrzymywania okazów wyżej wymienionych gatunków zwierząt.

Dotychczasowe przepisy ustawy przewidują rejestrację wszystkich ssaków, ptaków, gadów i płazów z załączników A i B do rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97. W projektowanym art. 64 ust. 1a przewidziano wprowadzenie obowiązku określenia przez ministra właściwego do spraw środowiska listy taksonów zwierząt objętych CITES zwolnionych z obowiązku rejestracji (delegacja obligatoryjna do wydania przez ministra właściwego do spraw środowiska rozporządzenia). Lista może zawierać gatunki zwierząt objętych CITES, które są najbardziej popularne w krajowych hodowlach, a w przypadku których ryzyko podejmowania nielegalnych działań z udziałem okazów pochodzących ze środowiska przyrodniczego jest znikome, a w obecnym stanie prawnym obciążenia administracyjne i uciążliwość dla społeczeństwa związane z rejestracją są niewspółmiernie wysokie w zestawieniu z potencjalnymi korzyściami dla ochrony gatunków.

Obecnie wniosek o wpis do rejestru lub wykreślenia powinien być złożony właściwemu staroście w terminie 14 dni od dnia wejścia w posiadanie lub utraty okazu (art. 64 ust. 5 ustawy o ochronie przyrody). W przypadku pewnych gatunków kontrola miotu w ciągu pierwszych 14 dni grozi jego śmiercią. Dlatego też przewidziano możliwość wydłużenia tego okresu do 2 miesięcy od dnia urodzenia albo wyklucia zwierzęcia, pod warunkiem zgłoszenia powiatowemu lekarzowi weterynarii tego faktu nie później niż w ciągu 7 dni od urodzenia się okazu (projektowany art. 64 ust. 5a i 5b ustawy o ochronie przyrody).

Dodanie osobnego art. 64a dot. dokumentów pochodzenia skutkowało koniecznością odwołania do tej jednostki redakcyjnej w przepisach dotyczących rejestracji (zmieniony art. 64 ust. 4 i 6).

Obecnie przepisy mówią jedynie o wydaniu zaświadczenia w przypadku wpisu do rejestru, choć przewidują również potrzebę wykreślenia z rejestru – w związku z powyższym zmodyfikowano art. 64 ust. 8 tak, by wydanie zaświadczenia dotyczyło wpisania do rejestru, zmiany danych lub wykreślenia z rejestru.

W obecnych przepisach nie ujednociono wniosku i zaświadczenia dotyczącego powyższych działań związanych z prowadzeniem rejestru, stąd wpisy prowadzone są w rozmaity sposób, nie zawsze pozwalają dotrzeć do istotnych informacji dotyczących zwierzęcia. W projektowanym art. 64 ust. 8a przewidziano obligatoryjną delegację do wydania rozporządzenia przez ministra właściwego do spraw środowiska w sprawie wzoru wniosku o dokonanie wpisu do rejestru, zmiany zawartych w nim danych lub wykreślenia z rejestru oraz wzoru zaświadczenia o dokonaniu powyższych czynności.

W obowiązujących przepisach krajowych nie ma wymogów dotyczących znakowania zwierząt CITES innych niż wynikające bezpośrednio z przepisów rozporządzeń UE w zakresie ochrony gatunków w drodze regulacji handlu. Projektowana w art. 64 ust. 9 i 10 regulacja ma na celu wprowadzenie obowiązku znakowania żywych okazów ptaków i ssaków gatunków wymienionych w załączniku A do rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97, które nie są przeznaczone do celów komercyjnych lub wywozu

do krajów trzecich (a więc ich oznakowanie na podstawie obecnie obowiązujących przepisów nie jest wymagane) oraz w załączniku B do rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97. Zaproponowane metody znakowania zwierząt są zgodne z metodami znakowania opisanymi w art. 66 rozporządzenia Komisji (WE) nr 865/2006. Zgodnie z tymi metodami ptaki wyklute w hodowli będą znakowane, na koszt właściciela, unikatowymi, bezszwowymi obrączkami, zakładanymi w pierwszych dniach życia zwierząt, a ssaki – mikroczipowymi transponderami, posiadającymi niepowtarzalny numer. Proponowany przepis umożliwi identyfikację okazów przetrzymywanych w hodowlach, będących w obrocie lub zgłaszanych do rejestracji oraz uwiarygodni dokumenty poświadczające legalność pochodzenia tych zwierząt. Jest on również spełnieniem postulatów starostw, dokonujących ich rejestracji na podstawie przedkładanych dokumentów.

W związku z koniecznością efektywnej realizacji przepisów Unii Europejskiej dotyczących obrotu okazami objętymi CITES wprowadzono, obok podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie handlu żywymi zwierzętami, również dla osób fizycznych obowiązek przekazywania nabywcy, wraz ze sprzedawanym albo przekazywanym okazem objętym CITES, dokumentów legalnego pochodzenia. Zapewni to sprawny system dokumentowania legalności pochodzenia okazów. Dotychczasowy art. 64 ust. 9 ustawy o ochronie przyrody w projekcie został zastąpiony ustępem regulującym kwestie znakowania okazów (opisanym wyżej), a zamiast obecnie obowiązującego ust. 9 zaproponowano dodanie art. 64a, zawierającego dodatkowo spis dokumentów poświadczających legalność pochodzenia okazów. Do listy dokumentów, których numer (o ile istnieje) i datę wydania należy wpisać do danych rejestrowych (dotychczasowy art. 64 ust. 4 pkt 11 ustawy o ochronie przyrody), dopisano w art. 64a ust. 1 pkt 2 świadectwa Unii Europejskiej. Zgodnie z rozporządzeniem Rady (WE) nr 338/97 brak świadectwa przy podejmowaniu działań komercyjnych z udziałem okazów gatunków wymienionych w załączniku A do rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97 świadczy o nielegalności tych działań i jest przestępstwem. Doprecyzowano również, jakie inne dokumenty mogą pełnić tę funkcję (art. 64a ust. 1 pkt 1–5).

Projektowany art. 64a ust. 2 precyzuje, w jakich przypadkach można oczekiwać oryginału dokumentu legalności pochodzenia. W przypadku gdy partia okazów objęta jednym dokumentem legalności pochodzenia na skutek zmiany właściciela ma być podzielona, posiadacz zobowiązany jest uzyskać notarialnie poświadczone kopie oryginalnego dokumentu. Notarialnie poświadczona kopia ma być przekazana kupującemu, wraz z oświadczeniem osoby przekazującej okazy o gatunku i liczbie okazów, których dotyczy przekazanie – stosownie do art. 64a ust. 3. Uzasadnieniem wprowadzenia tej regulacji jest konieczność zapewnienia kontroli i monitorowania sprzedaży indywidualnych okazów pochodzących z większej partii okazów objętych wspólnym dokumentem oraz uniemożliwienie obrotu okazami nielegalnego pochodzenia. Jednocześnie w art. 22 dookreślono brak obowiązku potwierdzania za zgodność z oryginałem kopii wykonanych przed wejściem w życie nowych przepisów. Te przepisy były potrzebne w celu dookreślenia statusu kopii dokumentów wykonanych przed wejściem w życie nowelizacji.

Wprowadzenie zmiany w art. 97 ust. 3 uop wynika z konieczności uwzględnienia w zakresie kompetencji regionalnych rad ochrony przyrody dodatkowego zadania polegającego na udzielaniu wsparcia merytorycznego w trakcie czynności kontrolnych realizowanych przez regionalne dyrekcje ochrony środowiska, na podstawie art. 61b ust. 1. Powyższe wynika z potrzeby korzystania z pomocy ekspertów (przedstawicieli regionalnych rad ochrony przyrody) w trakcie prowadzenia czynności w skomplikowanych sprawach wymagających od osób prowadzących czynności specjalistycznej wiedzy związanej z zagadnieniami należącymi do obszaru CITES.

Kierując się potrzebą efektywnego egzekwowania m.in. przepisów dotyczących handlu dziką fauną i florą gatunków zagrożonych wyginięciem (CITES), uporządkowano kwestię przestępstw i wykroczeń

stypizowanych w ustawie o ochronie przyrody, uzupełniając jednocześnie katalog naruszeń o czynności do tej pory niepenalizowane, a wynikające z wdrażanych przepisów dotyczących CITES.

Obecny kształt przepisów karnych dotyczących naruszeń prawa w zakresie CITES wymaga poszerzenia i modyfikacji ze względu na konieczność zapewnienia właściwym służbom możliwości efektywnego egzekwowania przepisów w zakresie handlu gatunkami zagrożonymi wyginięciem. Wobec części czynów zakazanych lub w zakresie niedopełnienia ważnych obowiązków nie wprowadzono dotychczas sankcji karnych. Brak jest również efektywnej dywersyfikacji kar w zależności od wagi naruszenia prawa.

Projektowana ustawa wprowadza zmiany porządkowe w przepisach karnych zawartych w art. 127, art. 128, art. 128a, art. 129, art. 130 i art. 131 ustawy o ochronie przyrody oraz zmiany wynikające z potrzeby zapewnienia ich efektywności, funkcjonalności oraz zbieżności z rozporządzeniem Rady (WE) nr 338/97 oraz dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1203 z dnia 11 kwietnia 2024 r. w sprawie ochrony środowiska poprzez prawo karne i zastępującą dyrektywy 2008/99/WE i 2009/123/WE. Zmiany obejmują kwestię doprecyzowania odwołania do właściwych przepisów CITES, wprowadzenie sankcji w związku z projektowanymi przepisami dotyczącymi prowadzenia działalności w zakresie zakładów kawiorowych, o których mowa w projektowanym art. 63a ustawy o ochronie przyrody, dodanie dotychczas nieuwzględnionych sankcji przywołanych w art. 16 rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97 oraz zapewnienie zgodności z art. 3 lit. g dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/99/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie ochrony środowiska poprzez prawo karne (zawarte w dotychczasowym art. 128a ustawy o ochronie przyrody sformułowania nie są w pełni zbieżne zarówno z brzmieniem, jak i celami ww. dyrektywy).

Zmiany porządkowe przepisów karnych w zakresie CITES zakładają pogrupowanie naruszeń według ich wagi na wykroczenia i przestępstwa w ramach odrębnych artykułów (proponowane zmiany w art. 128 ustawy o ochronie przyrody zawierają naruszenia w randze przestępstwa, zapewniając jednocześnie możliwość zastosowania niższej kary w przypadkach naruszeń mniejszej wagi, natomiast w projektowanym brzmieniu art. 128a ustawy o ochronie przyrody wymienia się naruszenia stanowiące wykroczenia).

Ponadto zmieniono brzmienie art. 128 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody poprzez dodanie jako czynu podlegającego karze nieokazanie w granicznym urzędzie celnym dokumentu wymaganego na podstawie przepisów, o których mowa w art. 61 ust. 1 ww. ustawy. Taki przepis powoli wyeliminować próby uniknięcia odpowiedzialności karnej związanej z naruszeniem przepisów rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97 poprzez brak zgłoszenia się do granicznej „odprawy CITES” również w przypadku posiadania niezbędnych dokumentów. Ww. przepis umożliwi ponadto egzekucję przepisów w przypadku ewentualnych prób kilkukrotnego wykorzystania dokumentacji CITES, czyli łamania przepisów związanych z obowiązkiem zgłoszenia w granicznym oddziale celnym dokumentów i okazów podczas przywozu do Unii Europejskiej zgodnie z przepisami rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97.

Dodatkowo w art. 131 dodano jako czyny podlegające karze przetrzymywanie zwierzęcia gatunku niebezpiecznego dla życia i zdrowia ludzi niezgodnie z wymogami, o których mowa w art. 73 ust. 11, naruszenie bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom zakazów obowiązujących w strefach ochrony ostoi i regularnego przebywania, o których w mowa w art. 60 ust. 6, a także naruszenie bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom zakazów obowiązujących w strefach ochrony migracji, o których w mowa w art. 90b.

Ponadto nowelizowany art. 132 ustawy o ochronie przyrody do obecnego katalogu wykroczeń (art. 127, art. 130a i art. 131) dodaje również art. 128a, a także określa, że organy i służby ochrony przyrody oraz organizacje pozarządowe, których działalność statutowa obejmuje ochronę przyrody, w tych sprawach

mogą wykonywać prawa pokrzywdzonego, jeżeli w zakresie swego działania ujawniły wykroczenie lub wystąpiły o wszczęcie postępowania.

Projektowane przepisy gwarantują możliwość partycypacji wyżej przywołanych organów w postępowaniach dotyczących naruszeń przeciwko środowisku w tym przyrodzie, a co za tym idzie efektywne reprezentowanie interesu ochrony przyrody w prowadzonych postępowaniach.

VI. Zmiany w pozostałych ustawach

1. Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń

W ustawie z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń wprowadzono zmiany w art. 162 § 1–2 w zakresie zwiększenia wymiaru kar za wykroczenia dotyczące zaśmiecania lasów z minimum 500 zł na grzywnę nie niższą niż 1 000 zł, a w przypadku zakopywania, zatapiania, odprowadzania odpadów do gruntu w lasach lub w inny sposób składowaniu w lesie z minimum 1000 zł na grzywnę między 5000 zł a 10 000 zł.

Zgodnie z proponowanym nowym brzmieniem § 4 w razie popełnienia wykroczenia określonego w § 1 albo § 2 orzeka się obowiązek przywrócenia do stanu poprzedniego.

2. Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska

W ustawie z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska wprowadzono zmiany polegające na dodaniu ust. 2a w art. 4a, który umożliwia GIOŚ zwracanie się do Państwowej Rady Ochrony Przyrody (PROP) o wydawanie opinii w sprawach z zakresu państwowego monitoringu środowiska. Powyższe jest uzasadnione potrzebą zapewnienia możliwie wysokiej jakości merytorycznej prowadzonych działań monitoringowych, w szczególności w zakresie monitoringu przyrodniczego. PROP, jako niezależne gremium doradcze ministra właściwego do spraw środowiska, skupiające ekspertów z dziedziny nauk przyrodniczych, posiada kompetencje i doświadczenie niezbędne do formułowania rzetelnych ocen i opinii dotyczących stanu i zmian zachodzących w środowisku przyrodniczym. Umożliwienie GIOŚ formalnego wnioskowania o opinie PROP stworzy podstawę do systemowego włączania wiedzy eksperckiej w proces planowania i realizacji państwowego monitoringu środowiska, zwłaszcza jego komponentu przyrodniczego.

Dodatkowo nowelizacja zakłada zmianę w art. 31c dotyczącym nakładania kar na podmioty uniemożliwiające albo utrudniające przeprowadzanie badań terenowych, działań ochronnych oraz działań związanych z usuwaniem inwazyjnych gatunków obcych na gruntach prywatnych.

3. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach

W ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach wprowadzono zmiany w zakresie kompetencji dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych (zmiana w art. 34 pkt 9) i nadleśniczego (zmiana w art. 35 ust. 1) dotyczące zadań odnoszących się do inwazyjnych gatunków obcych. Ponadto zwolniono pracowników Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, pracowników regionalnych dyrekcji ochrony środowiska, Służb Ochrony Przyrody oraz osób wykonujących działania na zlecenie ww. podmiotów; z zakazów dotyczących poruszania się po lasach (zmiana w art. 29 w ust. 3 pkt 9).

4. Ustawa z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie

W ustawie z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie wprowadzono zmiany w zakresie uzgadniania rocznego planu łowieckiego dla obwodu łowieckiego graniczącego z parkiem narodowym

przez dyrektora tego parku narodowego (zmiana w 8a ust. 11 pkt 1), uwzględnienia zmian w przepisach dotyczących wyłączeń z obwodów łowieckich odnoszących się do parków narodowych i rezerwatów (zmiana w art. 26) oraz w zakresie uwzględnienia odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez zwierzęta łowne objęte ochroną w strefach ochrony zwierząt łownych (zmiany w art. 50).

5. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego

W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego wprowadzono zmiany w zakresie przyznania praw pokrzywdzonego organom ochrony środowiska, organom i służbom ochrony przyrody oraz organizacjom pozarządowym działającym na rzecz ochrony przyrody i gatunków zagrożonych wyginięciem, jeżeli w zakresie swego działania ujawniły przestępstwo lub wystąpiły o wszczęcie postępowania (dodanie § 3b w art. 49).

Mając na względzie efektywne przeciwdziałanie naruszeniom m.in. z zakresu CITES, konieczne jest zapewnienie wskazanym powyżej podmiotom możliwości występowania jako strona pokrzywdzona w sprawach dotyczących przestępstw przeciwko przyrodzie. Wymagana w tym celu jest zmiana ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego. Jego regulacje dają możliwość wykonywania praw pokrzywdzonego przez organy Państwowej Inspekcji Pracy w sprawach o przestępstwa przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową, jeżeli w zakresie swego działania ujawniły przestępstwo lub wystąpiły o wszczęcie postępowania (art. 49 § 3a). Wobec powyższego możliwe jest wprowadzenie analogicznego przepisu w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego w przypadku przestępstw dotyczących środowiska.

6. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny

W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wprowadzono zmiany w zakresie uznania funkcjonariusza Straży Parku, pracownika Służby Parku Narodowego i pracownika Służby Parku Krajobrazowego za funkcjonariusza publicznego w rozumieniu przepisów tej ustawy (zmiany w art. 115 w § 13 pkt 10).

7. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt

W ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt w zakresie doprecyzowania przepisów dotyczących opieki weterynaryjnej w przypadkach zdarzeń drogowych z udziałem zwierząt - zmiana w art. 11a ust. 2 pkt 8 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt polega na doprecyzowaniu przepisu o wskazanie, że zapewnienie całodobowej opieki weterynaryjnej obejmuje także transport do ośrodka rehabilitacji zwierząt, jak również dotyczy zwierząt domowych, gospodarskich lub dziko żyjących. Aktualnie przepis ten jest różnie interpretowany, co negatywnie wpływa na możliwość udzielania pomocy potrzebującym zwierzętom.

Wprowadzenie zmiany w art. 33 ust.1b ma na celu doprecyzowanie sposobu uśmiercenia cierpiącego zwierzęcia poprzez umożliwienie stosowania innych metod niż tylko z użyciem broni myśliwskiej. Obecny przepis powodował wątpliwości interpretacyjne polegające na przyjęciu, iż uśmiercenie zwierzęcia objętego ochroną gatunkową może być wykonywane jedynie przy użyciu broni myśliwskiej nie dopuszczając do wykorzystania innych środków czy rodzajów broni palnej.

8. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska

W ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska wprowadzono zmiany polegające na wprowadzeniu nowej definicji legalnej – kompensacji przyrodniczej, a także w zakresie odstąpienia

od obowiązku lokalizacji form ochrony przyrody w bezpiecznej odległości od zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, a także zasad dotyczących kompensacji przyrodniczej. Wprowadzenie nowej definicji podyktowane jest dostosowaniem przepisu do aktualnych możliwości technicznych, prawnych i logistycznych zmierzających między innymi do poprawy, wyrównania szkód w środowisku. Dodane przepisy umożliwią uznanie za kompensację przyrodniczą obejmowania zasobów, tworów i składników przyrody formami ochrony przyrody obszarów, a także wykup gruntów na potrzeby istniejących i nowych form ochrony przyrody oraz realizacji działań z zakresu ochrony biernej lub czynnej. Jednocześnie określono w przepisach zakres obowiązków w tym zakresie, jaki może być nałożony na adresata decyzji, wskazując, że obowiązki te dotyczyć mogą opracowania dokumentacji na potrzeby powiększenia lub wyznaczenia nowych obszarów chronionych i zarządzania obszarem oraz wykupu nieruchomości z tym związanych w przypadku nieruchomości niebędących własnością Skarbu Państwa.

Art. 73 ust. 5 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska w obecnym brzmieniu wskazuje, iż obszary chronione (formy ochrony przyrody) lokalizuje się w bezpiecznej odległości od zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej. Przedmiotowy przepis jest de facto przepisem martwym w kontekście braku aktu wykonawczego określającego konkretnie sposób ustalania bezpiecznej odległości. Może jednak prowadzić do braku możliwości objęcia ochroną np. drzew pomnikowych rosnących na terenie zakładu przemysłowego lub w odległości kilkuset metrów od zakładów przemysłowych, czy też tworzenia obszarów Natura 2000 wokół istniejących kopalni torfu. O ile uzasadnione jest branie od uwagę istniejących już form ochrony przyrody przy lokalizowaniu zakładów przemysłowych (art. 73 ust. 4 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska), nakładanie takich samych ograniczeń nie znajduje uzasadnienia w przypadku lokalizowania nowych obszarów chronionych (objęcia ochroną istniejących już elementów przyrodniczych).

9. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia

W ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia w art. 96 w § 1ad wprowadza się rozwiązanie pozwalające uprawnionym organom (w tym Straży Leśnej) na nakładanie w drodze mandatu karnego grzywnien za zaśmiecanie lasu w wysokości do 5000 zł, bez konieczności uruchamiania postępowania przed sądem powszechnym. Z punktu widzenia ekonomiki procesowej wprowadzenie proponowanego rozwiązania legislacyjnego jest zasadne. Minimalna wartość grzywny proponowana w projekcie ustawy wynosi 1000 zł, czyli więcej niż wysokość maksymalnej grzywny „standardowej” określonej w art. 96 § 1 Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Nałożenie wyższej grzywny niż 500 zł wymaga uruchomienia procesu przed sądem powszechnym; sprawca czynu ma możliwość odmowy przyjęcia mandatu karnego, zatem nie można zidentyfikować zagrożenia nakładania kar o nieadekwatnej do wagi czynu wysokości, gdyż zawsze otwarta pozostaje kontrola sądu w tym zakresie (wobec odmowy przyjęcia mandatu). Przyjęcie zaproponowanego rozwiązania stanowi naturalną konsekwencję wysokości grzywny określonej dla wykroczenia z art. 162 § 1 Kodeksu wykroczeń, która pozwala na dalsze wykorzystanie rozwiązań pozasądowych przez organy uprawnione do prowadzenia postępowania mandatowego. Dodatkowo osiągnięty będzie efekt prewencyjny wzmacniający działania na rzecz zwalczania zanieczyszczania lasów.

10. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

W ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wprowadzono zmiany w zakresie zasad uzyskiwania decyzji o warunkach zabudowy dla działań w obszarach chronionych.

W art. 53 ust. 4 pkt 8 zmodyfikowano brzmienie przepisu, dostosowując go do pojęć używanych w ustawie o ochronie przyrody, w tym wskazano, że uzgodnienie obejmuje zarówno obszary chronione, jak i strefy objęte ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Zgodnie z obecnym brzemieniem art. 59 ust. 2a i 2b ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym dla części inwestycji wymienionych w katalogu art. 29 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane nie jest wymagana decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Przepisy te mogą doprowadzić do realizacji inwestycji niezgodnych z:

- 1) art. 33 ustawy o ochronie przyrody, zgodnie z którym zabrania się podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 lub wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, lub pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami;
- 2) zakazami obowiązującymi w granicach krajowych form ochrony przyrody (np. z zakazem likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych lub z zakazem budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych naturalnych zbiorników wodnych).

Powyższe wynika z faktu, iż decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydaje się po uzgodnieniu z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska – w odniesieniu do innych niż parki narodowe i ich otuliny obszarów objętych ochroną na podstawie przepisów o ochronie przyrody. Podkreślić należy, iż regionalni dyrektorzy ochrony środowiska są organami ochrony przyrody, wyspecjalizowanymi w weryfikacji zgodności planowanych inwestycji z przepisami z zakresu ochrony przyrody, a w szczególności celami ustawowymi tej ochrony. Zatem obowiązująca regulacja prawna przewidująca brak konieczności uzyskania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dla części inwestycji wymienionych w katalogu art. 29 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane pozbawia te wyspecjalizowane organy możliwości ustalenia stanu faktycznego wiążanego z planowaną inwestycją, weryfikacji zgodności tych inwestycji z przepisami ustawy o ochronie przyrody oraz oceny ich wpływu na formy ochrony przyrody. Proponowana zmiana art. 59 ust. 2a i 2b ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym zagwarantuje, że każda zmiana zagospodarowania terenu na obszarach objętych ochroną na podstawie przepisów o ochronie przyrody będzie musiała uzyskać decyzję o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu i autoryzację regionalnego dyrektora ochrony środowiska.

Dodatkowo zostanie usunięty pkt 3 w art. 64 ust. 1, który wprowadza 7-dniowy (szczególny) termin na wyrażenie stanowiska przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska przy uzgadnianiu projektów decyzji o warunkach zabudowy dla obiektów budowlanych, o którym mowa w art. 29 ust. 1 pkt 1a ustawy – Prawo budowlane (wolno stojących, nie więcej niż dwukondygnacyjnych budynków mieszkalnych jednorodzinnych o powierzchni zabudowy do 70 m²). W 7-dniowym terminie regionalny dyrektor ochrony środowiska nie jest w stanie przeprowadzić postępowania uzgodnieniowego zgodnie z zasadą praworządności i prawdy obiektywnej, przede wszystkim nie jest w stanie prawidłowo ustalić skomplikowanego stanu faktycznego sprawy, co może doprowadzić do wydania decyzji o warunkach zabudowy niezgodnej z przepisami ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r o ochronie przyrody. Usunięcie ww. pkt 3 w art. 64 ust. 1 spowoduje, że regionalny dyrektor ochrony środowiska będzie miał 21 dni na wyrażenie stanowiska w przedmiocie uzgodnienia projektu decyzji o warunkach zabudowy dla obiektów budowlanych, o którym mowa w art. 29 ust. 1 pkt 1a ustawy - Prawo budowlane, tak samo jak w przypadku projektów decyzji o warunkach zabudowy dla pozostałych inwestycji, zgodnie z

ogólnym terminem na uzgodnienie przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska, wynikającym z art. 53 ust. 5c w związku z art. 64 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

11. Ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej

W ustawie z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej wprowadzono zmiany w zakresie zwolnień od opłat w przypadku zezwoleń na działania związane z czynną ochroną przyrody oraz w związku z ograniczaniem szkód wyrządzanych przez zwierzęta gatunków objętych ochroną gatunkową, w tym zezwoleń na działania związane z płoszeniem i miejscowym ograniczaniem populacji gatunków zwierząt wyrządzających szkody w mieniu. Ponadto, w związku z planowanym wprowadzeniem przepisów dotyczących rejestracji przez ministra właściwego ds. środowiska zakładów upoważnionych do pozyskiwania, przetwarzania, pakowania lub przepakowywania kawioru ryb jesiotrokształtnych, uwzględniono w ustawie z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej jednorazową opłatę skarbową za dokonanie czynności urzędowej polegającej na wpisie do przedmiotowego rejestru w kwocie 500 zł.

Proponuje się doprecyzowanie w ustawie z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej niektórych kwestii, np. obecnie wojewoda nie wydaje decyzji w przedmiocie działań związanych z działaniami czynnej ochrony przyrody, w związku z czym niezbędne jest wskazanie organu właściwego w sprawie, którym obok ministra właściwego do spraw środowiska jest Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska i regionalny dyrektor ochrony środowiska. Doprecyzowano także kwestię zwolnienia z opłaty skarbowej decyzji wydawanej osobom fizycznym na działania związane z płoszeniem i miejscowym ograniczaniem populacji gatunków zwierząt wyrządzających szkody w mieniu (aktualnie szkody w gospodarstwie rolnym, leśnym lub rybackim nieobjęte odszkodowaniem Skarbu Państwa). Zmiana ta jest istotna w odniesieniu do zmian w art. 126 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody.

12. Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie

Wprowadzenie zmiany w art. 3 ust. 2 pkt 2 lit. e ustawy ma na celu zapewnienie pełnej zgodności prawa krajowego z załącznikiem III pkt 11 dyrektywy 2004/35/WE w zakresie odpowiedzialności za środowisko. Nowelizacja doprecyzowuje katalog działalności stwarzających ryzyko szkody w środowisku poprzez wskazanie transgranicznego przemieszczania organizmów genetycznie zmodyfikowanych, przy jednoczesnym odwołaniu do rozporządzenia (WE) nr 1946/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady. Zastosowanie powyższego odesłania zapewnia spójność terminologiczną z prawem unijnym i pozwala na objęcie tego obszaru reżimem odpowiedzialności za środowisko, co umożliwia organom ochrony środowiska skuteczniejsze egzekwowanie działań zapobiegawczych i naprawczych.

13. Ustawa z dnia z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko

W ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko wprowadzono zmianę w art. 77, gdzie dodano obowiązek zasięgnięcia opinii rady gminy w przypadku przedsięwzięć, o których mowa w art. 45 ust. 2 pkt 2 ustawy o ochronie przyrody. Zmiana wiąże się ze zmianą w ustawie o ochronie przyrody (dodanie w art. 45 ust. 4), zgodnie z którą w przypadku działań przewidzianych do realizacji w ramach przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko

uzgodnienie, o którym mowa w art. 45 ust. 2 pkt 2 ustawy o ochronie przyrody, zastępuje się decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach, wydaną po uzyskaniu opinii właściwej rady gmin.

14. Ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej

Zmiany wprowadzane w powyższej ustawie mają na celu doprecyzowanie kwestii organu odpowiedzialnego za obowiązki wynikające z dyrektywy INSPIRE w odniesieniu do zbiorów sprawozdawanych na podstawie art. 12 dyrektywy ptasiej i art. 17 dyrektywy siedliskowej. W przypadku obowiązków wynikających z rozporządzenia wykonawczego KE 2023/138 przyjmuje się, że jeżeli na GIOŚ zostanie nałożony obowiązek opracowania sprawozdań z art. 12 i art. 17 to jednocześnie na GIOŚ będzie nałożony również obowiązek wynikający z rozporządzenia 2023/138. Wprowadzenie zatem zmiany w ustawie o infrastrukturze przestrzennej uporządkuje i doprecyzuje obowiązki nałożone na GIOŚ regulacjami unijnymi.

15. Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych

W ustawie z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych wprowadzono zmiany w zakresie zniesienia odpowiedzialności dyrektora parku krajobrazowego za bezpieczeństwo na obszarach wodnych (zmiany w art. 4 ust 2 pkt 1 oraz w art. 12 ust. 4). Należy bowiem wskazać, że w przeciwieństwie do parków narodowych w parkach krajobrazowych nie jest ograniczona możliwość przemieszczania się osób po terenie parku, w tym na obszarach wodnych, a dyrektor parku krajobrazowego nie da facta żadnych możliwości wpływu na korzystanie z obszarów wodnych przez ludzi. Tym samym nie może on odpowiadać za zapewnienie bezpieczeństwa na tych obszarach.

16. Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie i ratownictwie w górach i na zorganizowanych terenach narciarskich

W ustawie z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie i ratownictwie w górach i na zorganizowanych terenach narciarskich wprowadza się zmiany dotyczące przekazywania środków na rzecz organizacji ratowniczych działających na obszarach górskich. Dotychczas dyrektorzy parków narodowych, na obszarze których funkcjonowały organizacje ratownictwa górskiego, przekazywali 15% wpływów z tytułu opłaty za wstęp do parku narodowego pomniejszonych o należny podatek od towarów i usług za każdy kwartał podmiotom uprawnionym do wykonywania ratownictwa górskiego na obszarze, na którym znajduje się określony park narodowy, z przeznaczeniem na dofinansowanie zadań w zakresie ratownictwa górskiego. Po zmianie kwota 15% będzie doliczana do jednostkowej ce biletu wstępu do parku narodowego położonego w obszarach górskich będzie doliczana kwota (15 % wysokości ceny biletu wstępu) na rzecz organizacji ratownictwa górskiego działających na obszarze danego parku narodowego. Takie działanie pozwoli na wsparcie, a tym samym zapewnienie skuteczności funkcjonowania służb ratowniczych bez uszczuplania budżetu parku narodowego.

17. Ustawa z dnia z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej

W związku z planowanymi zmianami w stawie o ochronie przyrody dotyczącymi stosowania broni gładkolufowej jest konieczne wprowadzenie zmian do ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej polegającej na niestosowaniu przepisów tej ustawy do rozwiązań objętych ustawą o ochronie przyrody w zakresie działań podejmowanych w celu umyślnego płoszenia osobników niedźwiedzia brunatnego lub żubra.

18. Ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych

Zmiana przewidziana w art. 7 ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych polega na uwzględnieniu obcych gatunków ptaków drapieżnych wykorzystywanych do płoszenia na podstawie zezwoleń wydawanych na podstawie art. 56 ustawy o ochronie przyrody. Należy bowiem zauważyć, że do płoszenia często wykorzystywany jest jastrząb harrisa (znany również jako jastrząb gniadosz lub jastrząb ciemny (*Parabuteo unicinctus*) – ptak pochodzący z Ameryki Północnej i Ameryki Południowej, występujący na pustyniach, półpustyniach oraz stepach. Jastrzębie te ze względu na swoją biologię nie rozmnażają się na wolności w Polsce. Ponadto, jak wszystkie ptaki wykorzystywane w sokolnictwie podlegają stosownemu przeszkoleniu. Wykorzystywane są do płoszenia gołębi i wróbli na lotniskach, stadionach oraz obiektach zabytkowych.

Projekt ustawy przewiduje także zmiany dotyczące zezwoleń na czynności zakazane w stosunku do inwazyjnych gatunków obcych (dalej „IGO”) stwarzających zagrożenie dla Unii i IGO stwarzających zagrożenie dla Polski, mające na celu usunięcie oczywistych omyłek, zmniejszenie obciążenia dla obywatela czy też doprecyzowanie przepisów.

W art. 8 ust. 7 uchylono wymóg wydania zezwolenia polegający na zapewnieniu warunków uniemożliwiających rozmnażanie się przetrzymywanych IGO. Wynika to z tego, że w przypadku niektórych roślin czy np. raka marmurkowego rozmnażającego się partenogenetycznie, ale także ryb przetrzymywanych w akwarium, nie jest możliwe zapewnienie takich warunków. Także rozporządzenie UE nie wymaga, aby nie dopuścić do rozmnażania się każdego przetrzymywanego IGO, ale aby „zostały podjęte wszelkie środki, aby zapewnić, że ich rozmnażanie lub ucieczka są niemożliwe” (art. 31 i 32). Warunki przetrzymywania, jakie należy zapewnić, określa każdorazowo organ w zezwoleniu (art. 8 ust. 14 pkt 5).

W ust. 10 pkt 2 i ust. 11 proponuje się zastąpienie dokumentu potwierdzającego tytuł prawny wnioskodawcy do obiektu izolowanego, w którym będzie przetrzymywany IGO, oświadczeniem. Mając na uwadze, że w wielu postępowaniach wymagane jest jedynie oświadczenie w tym zakresie, składane pod rygorem odpowiedzialności karnej (np. wniosek o pozwolenie na budowę, wniosek o usunięcie drzewa), oraz że przesyłane od urzędu dokumenty (np. akt własności nieruchomości czy umowa najmu) zawierają poufne dane, nie jest wskazane ich dołączanie do wniosku.

Zmiana do ust. 12 i dodanie ust. 12a wynikają z tego, że zgodnie z rozporządzeniem UE (art. 8 ust. 6 i 7) dokument służący za dowód udzielenia zezwolenia (zaświadczenie), zawierający kody Nomenklatury scalonej określone w rozporządzeniu Rady (EWG) nr 2658/87, dołączany jest do każdego zezwolenia wydanego na podstawie art. 8 i 9 rozporządzenia nr 1143/2014, a nie tylko w przypadku wwozu lub wywozu IGO.

W ust. 15 ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych usunięto regionalnych dyrektorów ochrony środowiska, ponieważ tylko Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska wydaje zezwolenia, o których mowa w art. 8 i 9 rozporządzenia nr 1143/2014.

W ust. 16a uwzględniono warunek zawarty w art. 8 ust. 2 rozporządzenia UE w odniesieniu do zezwoleń wydawanych w stosunku do IGO stwarzającego zagrożenie dla Polski, a także pozostałych zezwoleń wydawanych w stosunku do IGO stwarzającego zagrożenie dla Unii.

Wprowadzono również poprawki dotyczące przepisów dla posiadaczy zwierząt domowych i zwierząt lub roślin zakupionych z zapasu IGO. Obecnie z tych przepisów wynikałoby, że posiadacz powinien zawsze uzyskać zezwolenie zarówno na ich przetrzymywanie jak i przemieszczanie. Tymczasem w niektórych przypadkach IGO nie będzie przemieszczane z obiektu izolowanego.

Wprowadzona zmiana dotycząca art. 14 uszczelni funkcjonującą lukę prawną, zgodnie z którą zwierzęta należące do inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii albo inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, które są przetrzymywane w azylach dla zwierząt, nie podlegają obecnie obowiązkowi oznakowania lub dokumentowania ich indywidualnych cech. Nie jest zatem możliwa ich identyfikacja, w tym nie jest możliwe potwierdzenie przypadków ucieczek zwierząt z azylu czy ewentualnych przypadków rozmnażania się zwierząt.

Zaproponowana modyfikacja w art. 21, art. 22 i art. 24 spowoduje, że zadania w zakresie działań zaradczych wobec IGO na gruntach będących w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe będą spoczywać na nadleśniczych, zgodnie z ustrojową pozycją tego organu, określoną w ustawie o lasach, a nie na dyrektorach regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych. Wynika to z art. 35 ust. 1 pkt 2 ustawy o lasach, który stanowi, że „Nadleśniczy prowadzi samodzielnie gospodarkę leśną w nadleśnictwie (...). W szczególności nadleśniczy (...) kieruje nadleśnictwem jako podstawową jednostką organizacyjną Lasów Państwowych.”. Powyższa zmiana organu Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe będzie oznaczała również konieczność wprowadzenia zmiany w ustawie o lasach, polegającą na przeniesieniu zadań w zakresie inwazyjnych gatunków obcych z dyrektorów regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych na nadleśniczych.

W art. 33 i 34 ustawy o gatunkach obcych usunięto błędne brzmienie zakazów, których dotyczą („przemieszczanie do środowiska”, podczas gdy zakaz w art. 7 ust. 1 ustawy brzmi „przemieszczanie w środowisku”), poprzez skrócenie ich brzmienia.

VII. Inne

W przepisie przejściowym art. 21 wskazano, że do spraw w toku prowadzonych w zakresie decyzji nakazujących wstrzymanie działań mogących znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000 lub nakazujących podjęcie niezbędnych działań zapobiegawczych lub działań naprawczych stosuje się przepisy dotychczasowe.

W art. 22 ustawa wprowadza przepisy przejściowe związane z projektowanymi przepisami art. 64a, zmierzającymi do zwiększenia wiarygodności kopii dokumentów, mających świadczyć o legalności pochodzenia okazów CITES. Proponuje się, że kopie dokumentów sporządzone zgodnie z przepisami dotychczasowymi zachowają ważność.

W art. 23 ujęto kwestię pozostawienia w mocy wydanych przed wejściem w życie niniejszej ustawy zezwoleń na utworzenie i prowadzenie ośrodka rehabilitacji zwierząt. W art. 24 ustawa wprowadza przepisy przejściowe dotyczące zezwoleń na utworzenie i prowadzenie azylu dla zwierząt, które przyjmują, że zezwolenia wydane przed wejściem w życie niniejszej nowelizacji na podstawie art. 76a uop wygasają z dniem wejścia w życie nowelizowanej ustawy w części dotyczącej gatunków obcych innych niż inwazyjne gatunki obce stwarzające zagrożenie dla Unii lub inwazyjne gatunki obce stwarzające zagrożenie dla Polski, z wyłączeniem wskazanych w przepisie gatunków.

Art. 25 ustawy przewiduje, iż do członków regionalnych rad ochrony przyrody, rad naukowych parków narodowych oraz parków krajobrazowych lub zespołów parków krajobrazowych powołanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy zastosowanie będą miały odpowiednie przepisy uop. Przy czym do rad parków krajobrazowych lub zespołów parków krajobrazowych art. 99 ust. 1 uop w znowelizowanym brzmieniu będzie miał zastosowanie od pierwszej kadencji rady następującej po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy.

W art. 26 ustawa wprowadza przepisy przejściowe dla regulacji wydawanej na podstawie art. 10h uop w zakresie określenia trybów prowadzenia postępowania przetargowego, składu i sposobu działania komisji przetargowych etc., co jest związane z dodawanymi w art. 10d uop dodatkowymi formami

przetargów.

Przewidziany w art. 28 ustawy przepis przejściowy dotyczy wyznaczenia lub wskazania miejsc, szlaków i tras narciarskich, szlaków, akwenów i dróg, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 10, 13, 15–18, 21 i 23, zachowuje moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych dla tych samych rezerwatów przyrody na podstawie art. 15a, nie dłużej jednak niż przez okres 60 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, co zapewni ciągłość regulacji i umożliwi przeprowadzenie odpowiednich czynności przed wydaniem nowego aktu prawnego.

Istnieje również potrzeba potwierdzenia, że przepisy wykonawcze przyjęte na podstawie przepisów dotychczasowych zachowują moc w przypadku aktów przyjmowanych na podstawie art. 13 ust. 3, art. 16 ust. 3, art. 23 ust. 2, art. 27a ust. 1 i art. 44 ust. 2 uop. Zmiany przepisów upoważniających nie wpływają bowiem na utratę mocy dotychczas wydanych aktów. W związku z powyższym odpowiednio w art. 27, art. 29, art. 34, art. 36 i art. 40 wprowadzono przepisy przejściowe dotyczące istniejących aktów wykonawczych – zarządzeń ustanawiających rezerваты, tworzących parki krajobrazowe, wyznaczających obszary chronionego krajobrazu, wyznaczających obszary specjalnej ochrony ptaków lub specjalnego obszaru ochrony siedlisk oraz ustanawiających zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne. W przypadku aktów wyznaczających obszary specjalnej ochrony ptaków lub specjalnego obszaru ochrony siedlisk z uwagi na zmianę formy tych aktów określono ograniczony czas na przyjęcie nowych aktów prawa miejscowego, tj. 60 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

Przepisy przejściowe zostały również wprowadzone dla ustanowionych dokumentów planistycznych obszarów chronionych, w oparciu o które prowadzi się obecnie działania ochronne, czy też monitoringowe na tych obszarach. W związku z powyższym niezbędne było wprowadzenie przepisu o zachowaniu mocy aktów prawnych, wydanych w oparciu o przepisy wykonawcze zmieniane w art. 19 ust. 5, w art. 19 ust. 6 i 7 i w art. 19 ust. 6a - zmiany przepisów upoważniających nie wpływają bowiem na utratę mocy dotychczas wydanych aktów. Przepisy wydane na podstawie art. 28 ust. 5 i art. 29 ust. 3 uop zachowają moc do czasu wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych w oparciu o projektowaną ustawę.

Ze względu na trwający proces ustanawiania planów zadań ochronnych, planów ochrony lub zmian do tych planów dla różnych obszarów Natura 2000, konieczne jest uwzględnienie możliwości dalszego prowadzenia prac zainicjowanych przez regionalnych dyrektorów ochrony środowiska. Zobligowanie w tym wypadku organów do zastosowania nowych przepisów spowodowałoby duże opóźnienia w przyjęciu tych planów, gdyż analizy niezbędne do przyjęcia ww. planów wg poprzednich zasad różnią się zakresem od analiz potrzebnych do przyjęcia planów wg nowych zasad. W związku z powyższym, a także w związku z potrzebą pilnego przyjęcia wszystkich dokumentów planistycznych dla obszarów Natura 2000 w związku trwającym naruszeniem prawa Unii Europejskiej wszczętym dnia 9 czerwca 2021 r., nr INFR(2021)2025, przyjęto, że dla projektów, w odniesieniu do których przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy rozpoczęto prace nad przygotowaniem tych planów, stosuje się część przepisów dotychczasowych.

W związku ze zmianą delegacji do wydania rozporządzenia ministra właściwego do spraw środowiska w sprawie wzoru legitymacji służbowej i wzorów umundurowania pracowników Służb Parków Narodowych oraz oznak służbowych dla poszczególnych stanowisk konieczne jest utrzymanie w mocy obecnie obowiązującego rozporządzenia regulującego te kwestie. Dzięki temu do czasu wydania nowego rozporządzenia pracownicy Służby Parku Narodowego będą mogli używać umundurowania zgodnego z obowiązującymi wzorami (art. 41 ustawy).

Analogiczna sytuacja ma miejsce w związku ze zmianą delegacji do wydania rozporządzenia Rady

Ministrów w sprawie sposobu i trybu legitymowania, zatrzymywania i dokonywania kontroli przez funkcjonariuszy Straży Parku oraz sposobu i trybu legitymowania przez pracowników Służby Parków Krajobrazowych. Do czasu wydania nowego rozporządzenia pracownicy Straży Parku będą mogli wykorzystywać obecnie obowiązujące przepisy (art. 42 ustawy).

W związku z tym, że planowane zmiany rodzą skutki finansowe, opisane szczegółowo w OSR, art. 45–49 określają maksymalne limity wydatków budżetu państwa na okres 10 lat budżetowych, w podziale na poszczególne lata budżetowe; wynikających z wykonywania dodatkowych zadań przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska, regionalne dyrekcje ochrony środowiska, Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Główny Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Roślin i Nasiennictwa. W przepisach tych, zgodnie z wymaganiami ustawy o finansach publicznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1483) w przepisach określono mechanizmy korygujące mające zastosowanie w przypadku przekroczenia lub zagrożenia przekroczenia przyjętego na dany rok budżetowy maksymalnego limitu wydatków, polegające na obniżeniu wymiaru czasu pracy w stosunku do nowych zadań. W przepisach wskazano również organy właściwe do monitorowania wykorzystania limitu wydatków oraz odpowiadające za wdrożenie mechanizmów korygujących.

Projektowana ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2027 r., z dwoma wyjątkami:

- 1) w zakresie projektowanego art. 61a ust. 4, art. 63a, art. 63b, art. 64 ust. 1, 1a, 8a oraz 8b oraz art. 128 ust. 1 pkt 2 lit. g i k oraz art. 128a pkt 6 uop, które wchodzi w życie z dniem 1 lipca 2027 r. Opóźnione wejście w życie dotyczy określenia w drodze rozporządzenia wzorów dokumentów dotyczących pochodzenia z hodowli, uprawy, oraz warunków przetrzymywania zwierząt (i wniosków o ich wydanie) – art. 61a ust. 4, sposobów znakowania opakowań kawioru (art. 63b), możliwych wyłączeń z zakresu rejestracji zwierząt, o której mowa w art. 64 (art. 64 ust. 1 i 1a) oraz wzoru zaświadczenia o zarejestrowaniu zwierzęcia i wniosku o wpisanie do rejestru lub zmianę danych w rejestrze (art. 64 ust. 8a) – ze względu na konieczność sfinalizowania niezbędnych konsultacji związanych z wprowadzeniem stosownych rozporządzeń. Opóźnione wejście w życie dotyczy też przepisów z zakresu rejestru zakładów (kawiorowych) oraz obowiązku znakowania żywych ssaków i ptaków, celem przygotowania przedsiębiorców i właścicieli zwierząt do funkcjonowania nowych przepisów (art. 63a oraz art. 64 ust. 8b). Wobec powyższego opóźniono wejście w życie również przepisów karnych regulujących te kwestie (art. 128 ust. 1 pkt 2 lit. g i k oraz art. 128a pkt 6);
- 2) w zakresie nowelizacji art. 16 ust. 3 i art. 17 ust. 1 oraz art. 23 ust. 2 i art. 24 ust. 1 uop, które wchodzi w życie po 24 miesiącach od dnia ogłoszenia. Ponieważ przepisy te wprowadzają skutki związane z brakiem aktu regulującego reżim ochronny poszczególnych form ochrony przyrody, konieczne jest wydłużenie terminu ich wejścia w życie, aby dać czas samorządom na uregulowanie sytuacji prawnej poszczególnych form.

Projekt ustawy jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.

Projekt ustawy nie podlega procedurze notyfikacji aktów prawnych, określonej w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039, z późn. zm.).

Projekt ustawy nie wymaga przedstawienia właściwym instytucjom i organom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, celem uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia projektu.

Projekt aktu nie zawiera wymogów nakładanych na usługodawców, podlegających notyfikacji, o której mowa w art. 15 ust. 7 i art. 39 ust. 5 dyrektywy 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia

12 grudnia 2006 r. dotyczącej usług na rynku wewnętrznym (Dz. Urz. UE L 376 z 27.12.2006, str. 36).

Proponowane zmiany nie nakładają na przedsiębiorców dodatkowych obowiązków, według założeń projektodawcy zapewnią przejrzyste ramy prawne w zakresie prowadzenia działalności dotyczącej obrotu kawiolem, m.in. poprzez zdefiniowanie warunków rejestracji „zakładów kawiorowych” oraz wprowadzenie szczegółowych warunków znakowania kawioru. Zapewni to sprawniejsze funkcjonowanie tych przedsiębiorców jak również efektywniejszą kontrolę obrotu kawiolem w Rzeczypospolitej Polskiej (prowadzoną przez Służbę Celno-Skarbową i Policję) i wpisze się w działania zmierzające do ograniczania nielegalnego handlu okazami roślin i zwierząt gatunków zagrożonych wyginięciem.